

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 09819

HEYM UN HEYMLOZIKAYT

Rachel H. Korn

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

רחל ה. קארן

היים און היימלאזיקייט

די הכנסה פון דעם בוך איז באשטימט פאר דער

קולטור-הילף לטובת דער שארית-הפליטה.

די רשימה פון דערשינענע בענדל — צום סוף פונעם בוך

רחל ה. קארן

הימים און היימלאנדיקייט

לידער

ארויסגעגעבן דורכן

צענטראל-פארבאנד פון פוילישע יידן אין ארגענטינע

בוענאס-איירעס, 1948

IMPRESO EN ARGENTINA

PRINTED IN ARGENTINE

Copyright by
Rachel H. Korn, Montreal

RACHEL H. KORN

HEIM UN HEIMLOZIKAIT

(VERSOS DEL HOGAR Y DESAMPARO)

Impreso en los Talleres Gráficos Julio
Kaufman, Corrientes 1976, Bs. Aires.

Buenos Aires, 1948

א י נ ה א ל ט :

זייט

9	דאָס בוך איז געווידמעט אלע מיינע טויטע
	ה י י ם
15	דער לעצטער פּרילינג
17	דער וועג
19	פּרימאָרגן אין דאָרף
21	רעגן
23	חשוון
24	ווינטער
26	שבת אין מיין היים
27	בערלס קו
28	נאָכן מאַרק
30	דער דאָרפּסמאַן
32	שכנות
34	פּאַפּירענע רויזן
36	לייווע
39	א שטוב אין חשוונדיקן ווינט
41	אין טאָג פון נייעם יאָר
44	דער היטער
47	יאַנקלס חשוון
49	שיפן
52	די אלטע האַנקע
55	ערשטער שניי
57	דער עלפּטער לעפל

60	איוואשיע דער שינדער
63	די טאָכטער
66	די דינסט
69	ערד אונטער שניי
71	וואָלד-גנבים
73	א זון א גלח
76	דער מאַמעס טרייסט
79	מאַמע אין תפיסה
82	אונדזער אַלטער יורקע
86	פאַסטעך אין געבערג
88	קננדער אין פארק
89	א קויש מיט ציטרינען
91	א סאַסנע-בוים
93	רויטער מאָן
94	מיון היים
97	די שמאַלע סטעזשקע

צוקאַפנס פון וועגן

103	חלום
106	ערב רעגן
112	אָ, ערד
116	פּרילינג אין מיון היים
118	בוזשלען אין וועג
123	אויף חורבות
125	דאָס לעצטע העמד
126	מיון גוף

ה יי מ ל א ז י ק יי ט

131	מן הסתם
133	אופימער ערד
136	אין וועג
138	ביים קוואַל

140	אין קיביטקע
142	מיין מאמע דאוונט היינט
143	מיין מאמעס טריט
144	נאכט אין פערגאנא
146	עס בליען איצט
147	סעפטעמבער-נאכט
148	אָוונט
149	פאָמירער בערג
151	מיין שאַטן אין דער מדבר
152	מדבר
155	מזרח
157	ביים מדברס ראַנד
162	צוויי צוואות
165	אלול
167	דזשינגיס כאַן
171	ערב פּרילינג אין אוזבעקיסטאַן
172	צום פּאַרטיזאַן
175	דער טייך
178	די קעמפּער פון וואַרשעווער געטאָ
181	„עקזאָדוס 1947“
183	אויף אַלטע וועגן
185	צו מיין מאַכטער
187	איך בין שוין אַזוי צייטיק
189	מיין מאַמען
192	צו מיין מאַן
194	מיין ברודערס הענט
201	דער וועג
203	נקמָה
205	זאָל זיי כאַטש איצט געגעבן זיין די שלווה און די רו
207	וועלכעס וואָרט
208	מיט וואָס
209	צו נאָט
211	צו וועמען האָט פּאַרטרויען אויפגעוועקטע שולד
212	ביי די טויערן פון די נאַז-קאַמערס

213	צעגלאַנא-נאַס
215	צו דיר, ערד
217	רחל
219	כ'וויל צוגיין אַמאָל
222	עס איז מיין פנים שטרענג
224	אויפן ראַנד פון נאַכט
226	כ'האַב שוין פאַרגעסן
227	אַז כ'האַב נישט
228	אַז אלע גלות-וועגן
229	מען זאָל קענען וויינען
230	די סאָווע
232	ווען כ'וואָלט געהאַט
234	איך בין שוין אזוי אַרעם
235	אַ קינד האָט געוויינט
237	נאַנעס וואָס האָבן געראַטעוועט יידישע קינדער
239	שפעט-האַרבסט
240	אויף מיינע שיד
242	מיין האַר
243	האַרבסט
244	פאַרצייכעניש פון פרעמדע ווערטער
246	ביכער-רשימה
248	פרעסע שטימען

דאס בוך איז געוידמעט אלע מיינע טויטע

ווען כ'בין אין יאר 1987 ארויס פון תפיסה, ווו עס האט מיך איינגעזעצט פוילישע פאליציי ערב ערשטן מאי און געקומען צו פארן צו מיין מאמען, פילנדיק זיך שטאלץ, ווי עפעס א „העלדין“ — האב איך זי ממש נישט דערקענט. דאס פנים איינגעפאלן, גרוי, די אויגן פארלאשן.

„אונדזער מאמע איז דאך כמעט בלינד געווארן פון וויינען“, האט מיר איינגערוימט אין אויער. מיין ברודער העניעק.

ערשט אין א יאר ארום, ווען מיר זענען ביידע געשמאנען אנט-קענן פריש-צעבליטן סאד, האט מיר א זאג געטון מיין מאמע מיט א פארשעמטן שמייכל: „ווייסט, יענעם פרילינג (זי האט די תפיסה-צייט נישט געוואלט אפילו אנרופן ביים נאמען) בין איך קיין איין מאל נישט געווען אין סאד, און אז איך זאל נישט מוזן זען פון שטוב ארויס די בליענדיקע ביימער, האב איך פארהאנגען אלע פענצ-טער. איך ווייס דאך ווי דו האסט ליב די בליענדיקע ביימער און אז דארט האבן זיי דיר אממיינסטן געפעלט. און אז מיין מאכטער קען זיי נישט זען, וויל איך זיי אויך נישט אנקוקן.“

און מיין מאמע האט פונקט אזוי ווי איך געבענקט א גאנצן ווינטער צום פרילינג.

איצט ליגט זי מיט א דייטשישער קויל אין הארץ צוזאמען מיט איר שנור און איר זעקס-יארדיקן אייניקל ערגעץ אין א וואלד נעבן

גרודעק יאגעלאַנסקי און קיינער ווייסט אפילו נישט ווו ס'געפינט זיך איר קבר.

איך שרייב די ווערמער אין חודש סיון. דער פארשפעטיקמער צפונדיקער פרילינג וויאיעט אריין דורכן אפענעם פענצמער מיט ראזלעך-ווייסן שיין פון צעבלימע עפל-ביימער.

מיינע אויגן זענען טאקע פארשמעלט דורך טרערן, אבער די פענצמער זענען נישט פארהאנגען.

איך האב נישט גענוג כוח, אזוי ווי מיין מאמע, אפצוואַנגן זיך אינגאַנצן פון פרילינג, ווייל זי קען אים מער נישט זען.

איך מיין ברודער העניעק, וואָס איז געצווונגען געוואָרן פון די דייטשן צוצוקוקן, ווי מען מאַרדעט די מאמען צוזאמען מיט זיין ווייב און יינגערן זון און זיי געמוזט נאָך מיט די אייגענע הענט מקבר זיין, האָט אויך פאַרמאָגט אין זיך גענוג כוח אַפצוואַנגן זיך פון אייגענעם לעבן. ווי מען האָט מיר איבערגעגעבן, וואָלט ער זיך געקענט ראַ-טעווען, אויסבאַהאַלטן זיך אויף אַרישע פאַפירן. צוליב זיין אויסזען וואָלט אַפילו דער געניטמטער ראַסן-קענער נישט געקענט אים קיינ-מאַל חושד זיין, אז ער איז אַ ייד. אַבער אים האָט עס שוין פשוט נישט געלוינט צו קעמפן פאַר זיין אייגן לעבן, וואָס האָט נאָכן טויט פון זיינע נאַענטסטע אַנגעוויירן פאַר אים יעדן ווערט.

ביי דער סערגענאַציע, ערב דעם אַרויספירן אין בעלזשעצער קרע-מאַטאָריום, האָט אים אַן ס. ס. מאַן אַרויסגענומען פון דער רייע. „איך קען אליין נישט אַרויס — האָט ער אים געענטפערט — מיין זון איז דאַרט“ און האָט זיך צוריק געשמעלט אויף זיין אַרט.

אין עמלעכע שעה אַרום איז אַן אַנדערער ס. ס. מאַן צוגעקומען צו זיין 17יעריקן זון, וואָס האָט זיך פון אַלעמען אונטערשיידט מיט זיין שלאַנקן, הויכן וווקס און דעם ווונדערלעך שיינעם פנים און אים געהייסן אַריבערגיין אויף דער צווייטער זייט, צו די אויסגעקליבע-נע צום לעבן.

„איך וויל דאַרט זיין, ווי מיין טאַמע“, האָט געענטפערט שמאַליץ דאָס 17יעריקע יינגל און איז מיט אַן אויפגעהויבענעם קאַפּ צוריק אַריין אין די טויטנרייען.

בעתן מלחמה-אויסברוך בין איך צופעליק געווען אין לעמבערג ביי מיין מאכטער, וואס האט דעמאלט דארט שמודירט. פשעמישל, ווו איך האב געוויינט, איז תיכף אין דער ערשמער נאכט פארנומען געווארן פון די דייטשן און אזוי ארום בין איך אפגעשניטן געווארן פון מיין היים. מיין מאן האט זיך נישט געוואלט אליין אן אונז עוואקואירן, הגם ער האט געקענט אוועק מיט דער רוסישער ארמיי. אזוי ווי דער באך-פארקער איז געווארן אפגעשטעלט, איז ער געגאנגען צופוס, נישט אכטנדיק אויף קיין שום געפארן, איבער סאמבער, סטרי קיין לעמבערג אונז זוכן. ער האט אונז שוין נישט געטראפן. איך בין שוין דעמאלט מיט דער מאכטער געווען אויפן וועג קיין רוסלאנד.

דעם 3טן סעפטעמבער 1943 האט אים מיט זיינע צוויי ברידער אויסגעגעבן פון בונקער, ווו זיי זענען געלעגן באהאלטן, א פאליצק, א שכן. וויפל האט ער עס באקומען פאר זייערע לעבנס? צוויי לי-מער נאפט, צוויי פונט צוקער און א צענדלינג פאפיראסן? צי אפשר האט ער עס געטון אומזיסט, צוליב „ספארט“?

מיין יינגערער ברודער לייווער איז מאכיליזירט געווארן אין דער רויטער ארמיי. א גריידינגער יינגל, וואס איז געווען צוזאמען מיט אים, האט מיר דערציילט, אז אנהייב מלחמה איז ער נישט ווייט פון לעמבערג אריינגעפאלן אין דייטשער געפאנגענשאפט און דערשאסן געווארן אויפן ארט אלס ייד.

פון א קריסטלעך מיידל ווידער האב איך געהערט, אז זי האט אים געזען אין יאר 1945 אריינמארשירן מיט דער רויטער ארמיי אין גרודעק יאגעלאנסקי. דערוויסנדיק זיך, אז קיינער פון זיינע נאענטסטע איז שוין מער נישטא, האט ער איר געזאגט, אז שוין קיינמאל אין לעבן וועט ער זיך נישט אומקערן אהער, ווו זיינע טייערסטע זענען אומגעקומען.

צי האט זי מיר אפשר געזאגט דאס אלץ, כדי מיך צו טרייסטן, איבערלאזן מיר א שוין פון האפענונג? איך ווייס נישט וועמען פון זיי ביידע איך זאל גלויבן. נאר מיין הארץ ווארט נאך אלץ אויף זיין קומען.

איך בין געבליבן לעבן, און קום זיך פאר אליין, ווי א דעזערטי-
רער, א דעזערטירער פון טויט.

איך זוך און וויל געפינען עפעס א בארעכטיקונג פאר מיין גע-
בליבענעם לעבן. זאל עס זיין דאס, וואס כ'האב אפגעראטעוועט פון
א זיכערן טויט די טאכטער, די איינציקע אחוץ מיר פון אונדזער
גאנצער משפחה?

זאל עס זיין דאס, וואס כ'פרווי אפצוראטעווען כאטש זייערע
נעמען פון אייביקער פארגעסנקייט און שמעל זיי, די קברלאזע, א
מצבה צווישן די טאוולען פון דעם בוך?
זאל געהייליקט ווערן דער אנדענק:

פון מיין מאמען חנה פאסט-העערינג, אומגעקומען דעם 30-VII
1942,

מיין ברודער הערש העערינג, געב. 5-XI-1902, ארויסגעפירט
צום פארברענען דעם 15-VIII-1942,

זיין פרוי יאכעט, איר מיידל-נאמען ליכט, דערמארדעט דעם
30-VII-1942,

זיינע זין: זואלף, געב. סוכות 1925, ארויסגעפירט 15-VIII
1942; ערווין, געב. 1936, דערמארדעט 30-VII-1942,

מיין ברודער לייזער, געב. 24-IX-1908, דערמארדעט יולי 1941,
מיין מאן הערש קארן, געב. 11-XI-1895, ארויסגעפירט אין

קרעמאטאריום דעם 3-IX-1943,

די עלטערן פון מיין מאן:

משה און עלקע קארן,

די שוועסטערן:

גיטל מיט איר מאן יעקב בירקען און זייער זון דוד; צביה מיט

איר מאן חנינה גליקסמאן און ביידע קינדער לודקא און טוסיעק,

די ברידער:

בנימין,

לייב מיט זיין פרוי גיזא ראפאפארט.

אלע דערמארדעט פון די דייטשן.

אויגוסט 1948.

רחל ה. קארן.

קיים

1939 — 1928

דער לעצטער פּרילינג

כ'געדענק, ווי היינט:

עס האָבן גראָד געבליט אין סאַד די עפל-ביימער,
מיט ראָזאַ-בלאַסע ליפּאַלעך פון בליטן
געקושט דעם האַניק-שווערן טאַג,
און ס'זענען קליינע בלעטאַלעך געפאַלן,
ווי שניי צעשמעקטער, פּרילינגדיקער
אויף מיין פאַטערס מידן, קאַלטן שמערן.

און אז כ'בין דעמאַלט גראָד געלאָפן צווישן ביימער,
ווילד און גליקלעך מיט דעם פּרילינג און מיט מיינע עלעף יאַר,
האַט מיין פאַטער אָפּגעווענדט דאָס פנים אָן אַ זייט —
נאַר כ'האַב נאָך דעמאַלט נישט פאַרשטאַנען,
אז ער האַט געוויינט.

און ווען זיינע אויגן זענען פול געוואָרן מיטן וויין פון דעם צע-
בליטן טאַג

און ליידיק פון דעם אויסגעקייכטן בלוט די לונג,
האַט ער געלאָזט פון דאַרף צוויי עדות רופן,
זיין שוואַגער און אַן אַלטן גראָען גוי, אַ שכן,

אנגעגרייט צום שרייבן מינט, פאפיר,
פארשלאסן זיך מיט זיי אין א באזונדער צימער
און קיינעם נישט אריינגעלאזט, אפילו נישט די מאמען —
נאר דעמאלט האב איך נישט געוואוסט,
אז ס'האט זיין שלאנקע, יונגע האנט
געשריבן די צוואה.

דער וועג

א. כאטעם קליינע, אויסגעזעצמע ארום ברענגעס פון דער ריקע,
ס'טרעט אפ דער געלער וועג ביי אייך בלויז אויף א ווילע,
גיט א קוק ארונטער אונטער הימלעך שמרויענע פון דעכער,
און פאליעוועט זיך צו דער הונגעריקער שטאט צו
מיט רוקן און מיט בויך
ארטא,
ארויף,
זוי ס'קריכן וועסנע צייט אויף בימער גרינע רויפן.

עס קומען אים אקייגן קליינע פארשטאט-הייזלעך,
ווי בייכיק-נידעריקע זיצערקעס פון מארק,
ליידיקן אויס די פויערישע קויבערס פון פוטער און אייער.
ס'צעשפילן זיך די וואגן אויף די ברוינע מיטן
מיט קנאה און מיט פרייד פון א פארדינטן גראשן,
און זייערע צינגלעך שפרינגען איינס צום צווייטן
זוי קאמף-צעהיצמע, בלום-צעפלאממע הענער.

עס קלינגען קענדאלעך אויף דארע וועגאלעך פון מילעכיקערס,
ווען ס'גיט א טרייסל מיט די פליסיקע געדערים אומגעריכט א גרודע

און פייכמע בלישמשען זיי אין שיין פון יונגן מאַג
און נעמען מיט זיך דעם שאַטן פון דעם לעצטן בוים,
ווי אַ שמילן, קינדערישן מרוים.

און דער וועג לויפט ווייטער, ווייטער, ביז ער ווערט דערשטיקט
אין שמיינערנע אַבראַזשעס פון געסלעך ענגע, בלינדע.

פרימארנז אין דארף

ס'באהאלט דער סאָד דעם טיפן סוד פון נאָכט
אין שאַטן-ליילעכער פון ערשמער מאַרגן-גראַקייט,
ווי ס'וואַלט אַ מאַמע דריקן צו דער ברוסט דאָס גוססדיקע קינד
און זיך ביים טויט געבעטן:
— „נאָך צוויי מינוט, נאָך איין מינוט — אַ רגע...“

עס שפּרינגען שוין די ערשמע, רויזן-רוימע שטראלן זון,
ווי וועווערקעס פון בוים צו בוים, פון צווייג צו צווייג,
אַלץ נידעריקער צו דער ערד, אַלץ נידעריקער,
און טרינקען צו דער זעט איר קילן טוי.

די גראַע פעדערפעכערס רויך אויף דעכער שטרויענע פון כאַמעס
גיבן שוין צו וויסן דעם בלאַעס, פּרילינגדיקן טאָג,
אַז ס'האַט די צייט פאַראַקערט נאָך איין נאָכט
און גייט אַרויס אַנטקעגן זון מיט אירע אַקעראייזנס
אויף ברייטע פעלדער פון דעם נייעם טאָג.

ס'באַווייזט זיך פּלוצים אויף אַ שוועל אַ יונגע שיקסע,
שטרעקט אויס אַנטקעגן טאָג איר נאַכטיש-אויסגעוואַרעמט לייב,

און קוקט זיך אום, צי ס'קומט נישט אן מיט זיינע גניאדע פערד
דעם שכנס זון —
מוט אן אויף אירע ווייכע אקסלען הארמע קארעמעסלעם
און גייט דעם ערשטן, פרומען גאנג צום ברונעם.

די קאנען מאנצן, הוידען זיך פון ביידע זיימן
צום מאקט פון אירע זינגענדיקע שריט
און לאשמשען זיך דורך דינעם לייזונט-קליידל צו די פיס.
און אז זיי לאזן זיך אראפ אויף לאנגער רוט אין ברונעם
און שעפן דורשטיק מיט די נאכט-פארשמאכטע מיילער
פון מאך-באוואקס'נעם דנא דעם קילן מארגן-טראנק,
לאכט ווער'ס פון טיפעניש צו זיי מיט א פארשטיקטן קול:
„בול, בול“

און רוימט זיי סודות איין,
פון וועלכע ס'טרוימען שוין א גאנצן מאג די קאנען
אין זייער שפינוועב-אויסגעבעטן ווינקל ביי דער טיר.

רעגן

ווי די פארזעס'נע מיידלעך, שטייען איבערצייטיק-פולע לאנעם
און ווארמן אויף די זינגענדיקע מחותנים,
וואס זענען אלץ נאך נישט געקומען,
אויפגעהאלטן מיט די שלאבאנעם פון כמארנע רעגן-טעג.

קוקן פעלדער מיט פארשעמטע קאנקאל-אויגן אינעם זומערדיקן הימל,
וואס האט זיך אנגעטון אויף בלאעם, יונגן קאפ
א גראע עלטער-באבע-קופקע,
און האלט די זון אונטער דעם ברייטן פארטעך פון די כמארעס.

אין קאמער הענגען קאסעס בלישמשענדיק און גרייט,
און סערפן שארפן אן די קליינע מייזן-ציינדלעך
מיט דער בענקשאפט צו דער ערשמער זשמעניע תבואה —

גייט איעדן טאג אין פעלד דער באלעכאס,
פרוויט מיט ציין די הארטקייט פון די יונגע קערנער,
לאזט די אויגן אויף דער פאשע אין דער מזרח זייט פון הימל
נאך א ביסל זון.

און די קינדער, וואָס פילן שוין דעם מעם פון בימער, מוכלע ברויט
לויפן נאָך דעם מאַטן מיט די שעפּסאַלעך פון אויגן
און פרעגן שמיל, פאַרדאָגהט:
"נאָך אַלץ נישטאַ?"
"נישטאַ!"

ח ש ו ו ן

די פרישע, שווארצע סקיבעס ערד
ליגן הכנעהדיק און מיד אנטקעגן אַסיענדיקער זון,
ווי די געווינערינס אין זייער ערשמער קימפעט,
וואָס שמייכלען שמיל אַפער פון זייער ווייטיק
און זענען גרייט שוין נאָך אַמאל צו ווערן מאַמעס.

עס זענען זיך צונויפגעקומען ווראַנעס צו דער שמחה,
שפאַצירן מיט געציילטע, טענצלדיקע שריט,
זוכן מיט שווארצע, קלוגע אויגן די אויסגעגראַב'נע ווערים
און שאַקלען מיט די קעפּ, ווי אַלטע מומעס
בשעתן קייען שטיקלעך לעקעך מיט די בלאַע יאַסלעס:
„נישקשה, ס'איז דער ווייטיק, ווי די ווייסע ראַסע,
און באַלד וועסטו דערלעבן נחת, באַלד,
נאָך איידער ס'וועלן שוואַלכן מיט די שאַרפע עקן
אַפּשערן די ערשמע וואַל פון פּרילינגדיקן הימל“.

זױנטער

דער ווינטער האָט געגעבן שלום מיט זיין האַנט דער ערד,
געקומען, דאַכט זיך, אויף אַ קורצער צייט צו גאַס,
געקאַרמשעט אין די ראָוועס זיינע ברייט-צעוואַקס'נע גלידער,
גענעכטיקט אין פאַרבאַרג'נע, טיפע מאַלן,
זיך עפעס ווי געשעמט מיט זיינע גראַבע שטייזל
פאַר קרענקלעך-בלאַסן, וויסנדיקן שמייכל פון דער זון.

נאָר אַז די זון האָט זיך פאַרשמעלט דאָס פנים מיט אַ שווערער
כמאַרע

און מער נישט נאַכגעקוקט אויף שריט און טריט,
איז ער געוואָרן שוין דער גאַנצער באַלעבאַס —
געברענגט זיין בעטגעוואַנט פון ווייסן, ווייכן פוך,
געדעקט מיט קלאַרע טישמעכער די פעלדער
און אויסגעקוקט אַיעדן מאָג די געסט,
וואָס זענען פון דער צפון-זייט געגאַנגען און געגאַנגען.

דערווייל האָט ער זיך רייטנדיק אַרויפגעזעצט אַ פויער אויף
דער פלייצע,

געלאָזט פון אים זיך טראַגן אין דעם נאַענטן וואַלד
און אים געהאַלפן גנבענען דאָס האַלץ.

נאר דאן דעם קעלט-פארשטארמן פויער אין די ציין געבלאָזן,
אזוי „רחמנותדיק“ זיך צוגעבויגן צו זיין פאזוכע, דער דארער,
ביז ס'איז דאָס פויערל קוים לעבעדיק פון אים אַנמלאָפן.

א ביסל שפעטער, מיט דער נאכט צוגלייך
באגלייט א ייד,

וואָס גייט מיט קויבערס און מיט זעקלעך
איבער די טרויעריקע, שניי-פארזייעטע דערפער.
עקשנותדיק אריינגעקוקט אין יידס פארטרעטע אויגן
אונטער דעם גרויסן, שוואַרצן פומערהימל,
און דווקא אין דעם דאַרפסגייער געוואַלט דערקענען אליהו-הנביאן.

שבת אין מיין היים

ס'קומט דער שבת אין מיין היימדארף פרעמד און נישט געבעטן,
עס גייט אים בלויז אַקעגן דאָס מאַרקען פון דער מאַגלאַווניצע
אין דער גויעס הענט
ביים צוגרייטן אַ לניאַנע העמד אויף זונטיק.

ס'זינגען זשאַוואַראַנקעס גראַע פון די שטיינער
איבער שאַרפע, אויסגעשפיצטע קאַסעס
דאָס ליד פון זעקסטן אַרבעטס-טאַג.

אַנטלויפט דער רו-טאַג אַ פאַרשעמטער,
טוליעט זיך אין פאַלכן פרומקייט פון מיין מאַמען —
צוימט אים אַפּ ביי זיך אַ שטיקל פּלאַץ די מאַמע,
ווי ווייט עס גרייכט איר דאָוונענדיקער ניגון:
פון פענצטער ביז צום עק פון סטאַדאַלע
און פון דער טיר צום אַלטן עפּלבוים אין סאַד.

און שרה, רבקה, לאה, רחל קומען פון דער תחינה
„גוט שבת“ ביטן אין זיין ליבנס נאַמען
דעם סאַד, דער תבואה און די לאַנקעס גרינע
און די שטיקער אונגער, שטייניק, זון-פאַרברענט,
פון מענטש פאַרלאַזט, פון גאַט עקרהדיק פאַרשעמט.

בערלם קו

זינט ער האָט פאַרקויפט די אַלמע „ליסע“ מיט דעם איינעם האַרן
און דאָס געלט איז זיך צעקראַכן אין די הענט, ווי שפינוועכס,
איז שוין דער פּלאַץ אין שטעלעכל געבליבן ליידיק,
ווי דאָס לאַך אין יאָסלע נאָך אַ צאָן,
און די קייט ביים זשלוויב פאַרושאַווערמ-געל און קאַלט —
און בערלם קינדער האָבן שוין דעם גאַנצן ווינטער
אין שטוב קיין לעפל מילעך נישט געזען.

און ווען עס מעלקט די שכנמע איר קו,
שמעלן בערלם קינדער זי אַרום, ווי הינדאַלעך אַ קוואַקע —
שפּילט אויף סטרונעס וואַרעמע און ווייסע
דער בליק פון צען פאַר זשעדנע אויגן.

ס'גייט בערל יעדן מאָנטיק אויפן מאַרק אין שטאַט,
דינגט, באַטאַפט און ציילט פון ציין אַראָפּ די יאָרן פון די קי,
נאָר תמיד, אז עס קומט צום צאָלן קויפט זי אויס אַן אַנדערער,
און בערל טראַגט פון מאַרק אַ היים:
אַ באַנקע נאַפט, אַ קילע גרויפן און אַ טויפן זאַלין.

נאכטן מארק

ס'איז געווארן פלוצים פול די שמוב מיט שניי, וואס קאפעט פון דער באַרד און וואַנסע, מיט שטיוול, וואס סקרופען אום די האַרמע רד-ריישס פון פראַסט און מיט דער שטילער דאגה, צוגעמשאיעט אונטער ברעמען.

ס'האַט צוגערוקט דאָס ווייב צום מיט די שיסל, און ס'האַט איר בליק געחשכונט מענדלס קנייטשן, געוואַלט דערגיין פון זייער צאַל, וויפל גילדנס וועלן וואַרעמען די וואַך מיט האַלץ און ברויט — נאָר אירע ליפן האָבן בלויז פאַרשעמט געבעטן: „עס, מיין מאַן, אַוועקגעאַנגען ניכטער פון דער היים“.

דער אויוון האָט אַפּירגערוקט זיין ברייטע, טרייע פלייצע, געמרוטשעט מיט זיין וואַרעמקייט צו מענדלען, ווי אַ פוילע קאַץ — נאָר היינט האָט מענדל נישט אַרויפגעלייגט אויף אים דאָס כינטל דורכגעפרויר'נע ביינער

און נישט געגעבן נאָכצוהיילן ס'קניפיקל דעם ווייב. עס האָבן בלויז געטון אַ גראַגער בייזע, הייזעריקע ווערטער: „געווען אַ מאַרקטאָג היינט, אויף אַלע שונאים“.

און ס'האט א שטאך געטון די נאל פון בליק די מאַכטער.
האַט זי אַראָפּגעשטעלט פון קני די רעשעטע מיט פעדערן געפליקטע
און אירע אויגן האָבן זיך אַ שמעל געטון אַנטקעגן פאַטער, ווי
צוויי יונגע הענער:

„זאָג, טאַטע, וווּזשע האָסטו 'הינגעטון מיין שאַיען?״

גיט אַ פּלאַם דעם פאַטערס פנים מיט צאָרן און בושה:
„ערגעץ איז ער דאַרט געבליבן אויפן וועג, דיין מאַן,
זאָל ער זען, אַז כ'האַב נאָך כוח אין מיינע אַלמע ביינער,
און כ'על מיר נישט לאָזן צונעמען פון אים דאָס שטיקל ברויט״.
און פון זיינע ווערטער ווערט נאָך קלענער ס'דאַרע, קליינע ווייב:
„כ'האַב נישט געזאָגט, אַז ליבערשט זאָל דאָס מיידל זיצן ביין
גראָען צאַפּ?

ע ר האַט מיר דאָך ביים פּריץ אויסגעקויפט דאָס קעלבל!״

דער דארפסמאן

ווען דאוונט דען, מעשטיינס געזאגט, דער דארפסמאן, ווי א ייד?
עס גייען אויף דער פאשע פון די האלב-צעפליקמע, אלמע סידורלעך
מחשבות, ווי די הונגעריקע קי,
און צעקויען יעדעס אות אויף סיעמשקע.
אט זיצן אין דער היים צוויי בלה-מיידלעך אן א נדן,
און יינגלעך מוז מען לאזן לערנען נאך א זמן, א צוויי,
זיי זאלן כאמשע קענען קדיש זאגן נאכן טאטן —
און שאיע האט באקומען נישענק און די טראפיק,
בלויז פאר פינעף פינגער אפגעשאסענע אין קריג.

וויקלען איין רציעות מעכלס הענט, ווי לייצן,
שפאנען אים אין וואגן פון אן ארבעטס-טאג, א שווערן,
און ווען די אויסגעצוואנגע, זיידן-ווייכע בערד אין שטאט
טראגן אין דער קלויז די ווארעמקייט פון בעט
און דעם פרישן ריח פון א ווייס געבעקס,
האנדלט מעכל שוין אין דריטן, פערטן דארף.

און שבת, אז מען קומט צום מנין אין דער אלטער קרעטשמע,
די תפילה-ווערטער קלאפן אין די זון-צעהיצטע שוויבן

צוגלייך מיט זשומענדיקע, בלאַע, פעמע פליגן,
קומט דעמאָלט שאַיען אויס צו רעדן וועגן זיינע סעדער,
און ס'באַרימט זיך זישע „סמערט“ מיט די שידוכים פאַר זיין
טאָכטער באַלמשע —

און היים גוי זאָגט הויך, אז יעדער זאָל אים הערן:
„זינט ס'האַט מיט מעכלען אויפגעהערט מיין שותפות
קויף איך יעדעס שטיק בהמה מיט אַ צענער ריוח“.

פאַלט צווישן זיי דער האַרטער קלאַפּ פון מעכלס האַנט:
„שמיל זאָל זיין, עס קען אַ ייד נישט דאווענען כאַטש איין מאָל
אין דער וואַך!“

לויפט אַרום דאָס לאַכן פון איינעם צום צווייטן,
ווי אַ האַן אַרויסגעלאָזט פון שטייג,
און שאַיעס יונגען סודען זיך מכלומרשט,
נאָר מעכלען גיט אַיעדעס וואַרט אַ שטאָך, ווי מיט אַ נאַל:
„זע נאָר, ווי ער בילט אַריין אין מלית, ווי אַ הונט, אַן אַלמער
אין זיין בודע —

נישט אזוי האַט מעכל מיט אַ פינעף יאָר צוריק גערעדט,
ווען ס'האַט דער כוח געשפילט מיט בלוט אויף זיינע באַקן,
און ווען ער האַט פאַר מינדסטן וואַרט, וואָס האַט אים נישט געפאַסט,
אויסגעריסן בערד און אויסגעהאַקט די ציין
און דווקא דאָ ביים דאווענען און גראַד אין סאַמע שבת“.

שכנות

עם האט זיך דורכגעקעמט דער סאָד זיין גרינעס, פולן קאָפּ
אויף העלפטן צוויי,
מיט אַ שרינט אינמיטן פון אַ געלער, שמאַלער סמעזשקע.
מאַג-טעגלעך גלעטן אויס דעם שרינט
רוימע, געלע, שוואַרצע קאַמען פון נישט געציילטע פים —

ס'איז דאָך פון מאַטיעס שמוב צו סענדערס טיר
נישט מער ווי פערציק, פופציק שריט.
עס קומען מאַטיעס גענדז אויף סענדערס פאָדווירע,
און סענדערס האָן לויפט אונטער ביז צו מאַטיעס הויז
און קלויבט זיך אויס די שענצטע, די משוכאַמע הון.

און טיילמאַל, אין אַן אַוונט נאָך דער אַרבעט
קומען זיך צונויף די באַלעכאַטים
און באַזעצן די שוועלן ווי מאַראַוויליעס שוואַרצע.
עס מאַכן פול די לופט מיט זייער האַרטן קלאַנג
די שווערע כרישמשעס פון די ווערטער:
„מען קאַסעט שוין דעם צווייטן קלעע
און ס'איז נאָך נישט באַנייט פון סמאַדאַלע דער דאָך“

„דאכט זעך, אז כ'האב געזען פון אייך ארויסגיין זאול שדכן?“
„ווער הארכט דען היינט א מאמן מיט א מאמען?“
„שווערע צייטן — און די בולבעס פוילן אינעם פעלד,
ס'עם זיין א בימער יאר.“

נאָר ווען ס'האָט אויסגעקריצט זיין זשאָווערדיקע וואַרעניש
דער ריגל

צו פרעמדע, נישט געבעט'נע שרימ,
הערט זיך בלויז דאָס מאַפּטשען פון די הינט,
וואָס וויקלען מיט אַ קראַנץ פון וואַכעדיקע טריט
אַרום די שעפּסאַלעך פון שייער, הויז און שמאַל.

עס טרינקען אויס די ליפן פון דער פינצטערקייט
אַלע סטעזשקעס ווייסע,
און ס'איז דער סאָד ביינאַכט, ווי אַלמער, טונקלער וואַלד,
בלויז די שלעפּערדיקע עפּל פּאַלן צו דער ערד, ווי שמערן
און שניידן אויס פאַר אויערן אָפענע דעם וועג.

...און סענדערס זון היט נאָכט, ביי נאָכט דאָס אויבס אין
טונקלעם סאָד...

גיט אין מאַטיעס הויז אַ זיפּין אַ שטיל געעפּנט פּענצטער,
און ביים בלאַסן ליכט פון דער לבנה
צינדט זיך אַן דער לייכטער פון אַ בלאַנדן מיידל-קאַפּ,
און ס'צעשימט זיך די פּאַציערקעס פון טריט אין גרינעס, ווייכן
גראַז —

לויפט זיי נאָך און ס'קלויבט זיי אַ פאַרשלאַפּן, טרויריק מאַמע-קול:
„כאַנטשע, ווושע ביסמו — — — כאַנטשע, רוף דיך אַן!...“

פאפירענע ריזן

עס זענען אלט געווען פון אַרבעט און פון יאָרן לאַזערס הענט,
נאָר יונג די אויגן און די כריסטן פון זיין צווייטן ווייב,
און ס'פלעגן די פאפיר'נע ריזן אויפן פענצמער
דערציילן יעדן דורכגייער דערפון.
עס האָט די טונקלע סטאָדאלע געשוויגן
פון ווילדע ליבע-נעכט און הייסע פרויען-טרערן,
און פון צוויי מענערישע שורות ציין,
וואָס האָבן אויסגעקריצט אין פינצמערקייט די גרויסע שנאה:
„גו, וואַרף אַוועק דעם אַלטן שוין אַמאָל!“
נאָר לאַזער האָט פאַרווינגט דעם אמת, ווי אַ קליין, דערשראָקן קינד,
ווען ר'האַט אין מיטן נאַכט אַקעגנאַיבער
דערזען אַ ליידיק בעט:
— זי אַרבעט ווייניק, קען זי אויך דערפאַר ביינאַכט נישט שלאָפן —

נאָר איין מאָל, אַ פאַרנאַכט, אַ שטילן,
ווען ס'איז דער ווינטערדיקער אומעט
געפאַלן אויף די קעפּ פון ביימער און פון הייזער,
האַט ער צעעפנט זיינע שווערע הענט,
זיי ער וואַלט אַרויסגעלאָזט פון זיי אויף אייביק

די אויסגעהארעוועטע פינעף יאָך און ס'נייע, שיינע הויז,
און מיט אַיעדן וואָרט, ווי מיט אַ פּלוג
צעאָקערט נייע סקיבעס אינעם פעלד פון ווייטיק:
„באַרעכן, דבורה, עך בין אַלט און וועל שוין לאַנג נישט לעבן,
נאָר זאַלן מיינע אויגן כאַטש אויף דעם נישט קוקן,
און עך שעם מעך פאַר די קינדער מיינע, כ'שעם מעך, דבורה“.

האַבן זיך איינגעשפּאַנט אין יאָך פון שווערע מעג
און איינזאַמע נעכט
צוואַנציק יונגע, טרויעריקע יאָרן פון אַ פּרוי,
און נאָר די רויט-פּאַפּיר'נע רויזן האַבן נאָך געשמייכלט
פונעם פענצטער
צו יעדן דורכגייער מיט זייער שמילן סוד.

לייווע

און קיינער ווייסט נישט, ווו ס'איז 'הינגעקומען לייווע, דער
משוגענער,

וואס האט געבונדן אין א שליף די וועגן
פון יאווערעוו ביז מאשציק,
פון סאמבער ביז קיין גריידינג,
טראגנדיק אין בוזעם-קעשענע די בריוו
צו זיין פעטערס יינגסטער טאכטער ריווטשע.

עס האבן אים געקענט שוין אלע הייזער אין די דערפער,
עס האט דער גראער וועג זיין לאנג, אויסגעשפיצטן שאטן
אויפגענומען,

זוי א פערד זיין אלטן ריימער,
און ס'זענען שמיל די הינט געלעגן אין די בודעס,
ווען ס'האט דער גוט באקאנטער ריח פון לייוועס שווארצער
בעקעישע
גערעדט צו זייער הינטיש הארץ.

עס האבן זיך געפרייט מיט אים די גויעס אינעם פעלד,
איינגעבראכענע, ווי סנאפעס אין דער מיטן,
און מיט א לאכן, וואס שמעקט מיט גואסקייט, ווי ראזעווע ברויט

האַבן זיי געפרענט ביי אים:
— לייווע, דו האָסט דאָך נישט קיין טאָטן, נישט קיין מאַמען,
פאַרוואָסזשע נעמסטו נישט קיין ווייב, ווי אַלע „דיינע“,
זי זאָל דיר אויסוואַשן אַ העמד און אַפּקאַכן אַ לעפל וואַרעמס? —

ס'קוקט לייווע אויף דער גויעס רויע, אויפגעשפרונגענע פים
און אַקערט דורך דאָס ברוינע פעלד פון אַפּגעברענטן שמערן
מיטן ווייטיק פון אַ שאַרפן און נאַענטן געדאַנק:
— ווייל ס'האַט מיין פעטער נישט געוואָלט מיר געבן
זיין טאַכטער פאַר אַ ווייב,
גיי איך אַרום און טראַג מיין האַרץ מיט זיך,
ווי אַ קאַץ, אַן איינגעבינענע אין זאַק,
און וויל עס ערגעץ איבערלאָזן,
עס זאָל נישט טרעפן מער דעם וועג צו מיר —

און נעמט אַרום פון בוזעס-קעשענע אַ קויטיק שטיק פאַפיר
און לייענט דער גויע אויף אַ קול אַ דייטשן בריוו:
„אַן ליבכען!“ — —
און אין דעם טונקלען מאַך אַרום די ליפן זיינע
צעבליט זיך ווי אַ רויטע יאַגעדע
אַ טרויעריק, משוגע שמייכאַלע.

נאָר נאָך איינעם, אַזאַ לאַנגן, שווערן ווינטער
וואָס אַ צווייטן האַבן נישט געדענקט די עלטסטע לייט,
האַבן לייווען אויסגעקוקט אומזיסט
די קליינע, קאַפרעוואַטע אייגאַלעך פון שוויבן,
און ס'האַבן זייערע קעפּ אַראַפּגעלאָזט צו דר'ערד די הינט,

ניאכענדיק צו אלע שליאדעס אויפן וועג —
טאמער איז ער דא ארום גענאנגען.

נאָר קיינער ווייסט ביז היינט נישט, וווּ ס'איז הינגעקומען
לייווע, דער משוגענער —
אפשר האָבן אים אין וואַלד די הונגעריקע וועלף צעריסן,
און אפשר האָט די מאַמע, וואָס האָט זיך אויפגעהאָנגען יונגערהייט
זיך פאַרבענקט נאָך אים —
האַט זי דעם זון פון טונקלעם בוידעם אויף דער אַלמער שטוב
דערלאַנגט איר איידל-שמאַלע, ווייסע האַנט.

א שמוב אין השוונדיקן ווינט

צווישן פעלדער נאקעטע און ברוינע
איז דער וועג געלאָפן, ווי אַ וואָלף מיט אויסגעשלאַנקטן לייב
און געכלעפטשעט מיט זיין שמאַלער צונג
דאָס בלוט צענאַסענע פון אַסיענדיקער זון,
וואָס האָט געוואַראַזשעט אויף רעגן און שטורעם.
און פינעף שמאַלע, קליינע בייטלעך,
ווי דאָרע פינגער פון אַ בעטלערישער האַנט
האַבן אַרומגענומען שטאַרקער יונהם שטיבל,
כדי ס'זאָל נישט אַנטלויפן מיטן ווינט.

עס איז ביים פענצטער פון איר טאַטנס שמוב
געלעגן יונהם בלאַנדע מאַכטער דבורה,
באַהאַלטן אין די גרויסע, אומעטיקע אויגן
דאָס גאַנצע דורשטיק-אומרואיקע לעבן,
וואָס איז פון אירע צוויי געלעממע, יונגע פיס אַנטלאָפן.

דורך דעם וואָלד, דעם שיטערן, אויסגעקראַכ'נעם
זענען צוגעקומען נענטער צו איר פענצטער
די קליינע, נאָקעטיקע בערגלעך,
ווי ברוינע סאַרנעס אין דער צייט פון הונגער.

האָבן זיי געפיטערט דבורהס בלאַע אויגן
מיט שמילער, מיט צערמלעכער ליבע,
ביז ס'האָט זיי נישט פאַרציקט דער פריער בין-השמשות,
וואָס האָט געלויערט אויפן ראַנד פון חשוונדיקן מאָג.

און אז עס פלעגט אין לאַנגע און אין טונקלע נעכט
דער קליינער נאַפּט-לאַמפּ מיט אַ בינמל שטראַלן
אויסקערן דעם אומעט פון דער שטוב,
פלעגט דבורה שרייבן מיט איר געלער, אויסגעדארטער האַנט
ליבעס-בריוו פאַר יונגע מיידלעך פונעם דאָרף.
און אירע מחשבות זענען געגאַנגען דעם פרעמדן סוד אַנטקעגן
מיטן וועג, וואָס איז געלאָפן, ווי אַ גראַעס וואַלף
צווישן פעלדער נאַקעטע און ברוינע.
און האָבן זיך אומגעקערט דאָן
פון דער שוועל צו אַ פרעמדן גליק
צו איר אייג'נער, אומעטיקער נאַכט,
וואָס קומט ווי שמענדיק שווער און לאַנג און שלאַפלאַז
און רעדט —
און רעדט צו איר מיט ווערטער קאַלמע פונעם וואַיענדיקן ווינט
דורך די לעכער פון דער אַלטער שטוב.

אין טאג פון נייעם יאר

ס'האבן זיך צוגעזעצט צו ווייסע גרודעס שניי
די קליינע שטיבאלעך פון דארף,
ווי הינער, וואס ווארעמען די נעסט מיט אייג'נעם לייב
און שפרייטן אויס הכנעהדיק די פליגלען
פאר דעם שטאלצן האן פון דער גוראלניע,
וואס קוקט אראפ אויף זייערע האלב-צעפּוילטע דעכער
און הויבט נאך העכער צו דער זון דעם אַנגעשוואַלן-רויטן קאס
פון קוימען —

דער ברייטער טויער גיט אַ הייזעריקן סקריפּ,
ווען ר'לאַזט אַרויס פון הויף דעם שליטן
מיט דעם גוראלניקס גאַנצער באַלעכאַטישקייט —
דער בייכיקער קאַמאַד שפאַרט זיך אַן אַן דאַרע ריפּן פון די בעמל.
ס'מרוזשעט פאַר דעם זוניק-ווייסן טאַג
דאַס איינציקע, פאַרגעלטע אויג דער שפיגל.
אויף אַ סטאַרטשענדיקן פּוס פון באַנק
באַמבלט זיך אַ סאַמעטענער תּפּילין-זאַק
און ווי נאַקעטיקע קינדער אויף אַ פּראַסט
שטייען די פּוקסיעס אין אַ קויש מיט בולבעס

און בלוטיקן מיט ווונדן אָפענע פון זייערע בליטן.
און ס'בלייבט דאָס טויער, ווי אַן אַלט פאַרחידושט מויל,
און קייט מיט די אַנציינערדיקע יאָסלעס
די דערמאַנונג
פון יאַנציע, דעם גוראַלניקס קיילעכדיקע צוואַנציק אַרבעטס-יאָר,
וואָס האָבן זיך געלייגט אַליין, ווי שעפּסן
אונטער דעם פּריצס מעסער-שאַרפע ווערטער:
„ביסט שוין צו אַלט פאַר מיר“.

דער שליטן בינדט מיט בלאַע וויקלשנורן פון די שפורן
די ווייסע ווינדאַלעך פון שניי
אַרום דעם שלאַפּנדיקן וועג,
און נאָר דאָס כליפען פון גוראַלניקס ווייב,
וואָס ווערט מיט טרערן צוגעפרוירן צו דער שוואַרצער שאַל
יאַגט אונטער ס'מידע, הינקענדיקע פּערד.

פלוצים גיט אַ קלונג אַקעגן הפּקרדיק די קייט
פון אַ צווייטן שליטן —
ס'שלעפט זיך אַ פאַראַבעק פון הויף צו הויף
אין ערשטן טאַג פון נייעס יאָר.

די קינדער גייען ביי דער זייט און קערן צו דעם שניי
מיט דעם טאַמנס אַלמע לייזונג-קאַפּטאַנעס,
די הינער שיטן פון דער שטייג ס'דערשראַק'נע קוד-קודאַקען,
און אויף דער סאַמע שפיץ פון מעפּ פאַרזשאַווערטע און נישט צע-
שפּאַלטנע פּניאַקעס
וויגט אַ וויג אַ ליידיקע דעם פּראַסטיק-קאַלטן טאַג.

ס'פארטשעפען זיך אויף שמאלן וועג די שליטנס,
 איינער גריזשעט זיך אריין אין צווייטן מיט די בענק און לאכעס,
 ווי כיוזע, הונגעריקע פערד ביים פוסמן זשלויב.
 און אויף א רגע וויגט דעם פאר'בעקס וויג
 יאנציעס תפילין-זאק געשטיקטן,
 און ס'פארברודערט זיך דער בליק פון צוויי פאר מענערישע אויגן
 מיט דעם ברויט און זאלץ פון שטומען פרעגן:
 „וועהין" און „פון וואנען"?
 און פארשעמטע, טרויעריקע פון אייגענעס און פרעמדן צער
 באהאלטן זיך די אויגן אונטער אנגעכמורעט-ברוגזדיקע ברעמען,
 ביז די שליטנס גיבן זיך א גליטש אן זייט
 און שלעפן זיך אין צוויי פארשיד'נע זייטן —
 און אויף דעם וועג בלייבט בלויז א בינטל אויסגעשאקלט, דומפיק
 שטרוי.

דער היטער

ווער האט דען געציילט יאנקלס טעג,
ווער האט זיי באדארפט?
ס'האט דאס ווייב זיי אפגעבונדן פון איר לעבן,
ווי אלטע, צעריסענע זעק,
און ס'האבן די קינדער צו זיי קיין צוטרוי נישט געהאט,
ווי צו די לידיק-אויסגעדראש'נע זאנגען,
וואס גיבן נישט מער קיין ברויט.

נאר ס'האט זיך געווארעמט ביים ליכט פון פרעמדן עשירות יאנקלס
נאכט —

אין שאטן פון זיינע פארדונגענע נעכט
זענען געלעגן קופעס מיט געל-רויטן אויבס,
און סטערמעס מיט פריצישן ווייץ,
און יאנקלס אויגן אָנגעלאָדענע מיט שרויט פון וואַכזאַמקייט
האַבן, ווי צוויי לופעס פון אַ ביקס, די פינצטערניש געלעכערט
און ביי דעם מינדסטן שאַרף פון שטרוי, פון וויאַנענדיקן גראַז
האַט אויפגעכילט ס'בלוט פון לייב און מאַרץ מיט אומרו:
— אפשר איז'ס אַ גנב,
אָדער אפשר דער פריץ אליין,

וואָס וואַקסט אױם אומגעריכט אין טונקלע, אַנלעבנהדיקע נעכט
אַט אין וואַלד, אַט אין סאַד, אַט אין שטאַל? ...

עס זענען פון זיין שמרויענער בודע אינעם סאַד
די אויסגעשפיצטע חושים, ווי הינט ביי דר'ערד געלאָפן
נאַכן ניאָך פון פרעמדע טריט.

און טיילמאַל האָט זיך אויסגעצאַלט דאָס וואַרמין:
„העי, ווער איז דאַרט, ווער?“
עס האָבן די דערשראַק'נע, טרוק'נע זאַנגען
אַ שאַר געטון דעם שטויב פון אונטער פיס
און ס'איז אַ סנאַפּ געפאַלן צו דער ערד,
און בלאַע ליפּן פון אַ גויע האָבן זיך עקשנותדיק פאַרמאַכט,
זוי אַ קניפיקל, אַשאַרפּס
אַרום דעם סוד —
אַז ס'הונגערט אין דער שטוב אַ קופּע קינדער
און ס'איז נישטאַ קיין מאַנסבילישע האַנט,
וואָס זאַל מיט די בלאַע שטריק פון אַדערן
די נויט דערוואַרגן.

און טיילמאַל האָט דאָס ווילדע כליפען פון אַ שייגעצל
געדראַפעט אין דער טיר פון האַרץ,
זוי אַ פאַרמאַכטע קאַץ:
„איך וועל שוין קיינמאַל נישט — איך וועל נישט,
נאָר גיב מיר אַפּ מיין — הימל,
ס'עט מיך דער טאַטע קאַטעווען ביז טויט,
אַז כ'על צוריקקומען מיט בלויון קאַפּ אַהיים.“

און שלעפנדיק פון פאזוכע א לייב-צעווארעמטן און רויטן אפל,
האָט ער אויפגעמאַכט דאָס העמדל אויף דעם פליי-צעכיס'נעם לייב,
ווי א ליידיק, אַרעם בייטאַלע:
„אָנו באַזוך, ביהמע, אַז כ'האַב נישט מער“.

נאָר ס'האַבן יאַנקלס האַרץ פאַרמאַכט
די האַרמע צוואַנציק גילדן שמירה-געלט אַ חודש,
און אויף צומאַרגנס האָט דער פּרייַן
געוואָרפן צו דער ערד דעם דורכגעשוויצטן יאַקער פון דער גויע,
און געזייעט דורך די לעכער פון דעם אַלטן היטל
דעם קיילעכדיקן, האַרטן אַרבעט פון די ווערטער:
„בלויז לאַכעס אויף די לייבער,
נישטאַ אַפילו וואָס ביי זיי צו נעמען,
אַז שיסן זאָל מען ווי די הינט גנבים פון מייַן אויבסט און תבואה“.
עס האָבן אויפגעכאַפט די מאַרגנדיקע זון דעם פּריצם אויסגעפּוצטע
שטיוול
און זי אַוועקגעטראָגן ערגעץ אין אַ צווייטן, דריטן צימער.

האַט יאַנקל גיך, מיט ציטערנדיקע פינגער
אויפגעהויבן פון דער ערד די לאַכעס,
באַהאַלטן אונטער זיין פאַרלאַטעט, אַפּגעקראַכן רעקל
און מיט די שמאַלע אוליטשקעס און סעדער,
אַז קיינער זאָל נישט זען,
איז ער געגאַנגען אונטערוואַרפן ס'היטל מיטן יאַקער.

יאנקלס השוון

ס'האבן די גראַע פלעדערווישן פון די כמאַרעס
נאָך נישט אינגאַנצן אָפגעווישט דעם גילד'נעם שטויב פון זון,
און ס'האַט שוין אין די קליינע שטיבלעך
די זאַרג געשפונען לאַנגע, גראַע פעדים.

האַט מען שטיל געציילט די זעקלעך מיט די בולבעס,
די הייפּטלעך קרויט אין שמאַלער, טונקלער קאַמער
און די איבעריקע מיילער אין דער שטוב.

נאַר אין יאַנקלס קנייטשן איבער ברעמען
זענען שוין געלעגן אָפגעציילטע אַלע נישט דערשלאַפ'נע נעכט,
געפטרמע ביים הימן פרעמדע סטערטעס תבואה,
און טעג, וואָס האַבן ווי היימלאַזע הינט
געזוכט אַ באַלעבאַס.

ס'האַט זיך געקאַרטשעט אונטער זיינע שווערע טריט
דער צימערנדיקער אומרו פון זיין ווייב
און ס'האַבן זיינע שטייזל צעשפאַלטן, ווי קערלעך
דאַס שטילע, פאַרשעמטע בעמן פון די קינדער:
„האַסט היינט פאַרגעסן אונדז צו געבן עסן, מאַמע“.

נאָר ס'האַט נאָך נישט פאַרמאַכט אינגאַנצן
דער שוואַרצער שליסל פון די ווילדע גענדן
מיט אַ זשאַווערדיקן, הייזערדיקן שריי
דעם חשוונדיקן הימל איבער מענטשנס קעפּ —
און ס'זענען נאָך געלאָפּן צווישן גרינע לאַנקעס
די ווייסע אַדערן פון וועגן
צו ווייטע, אומבאַקאַנטע טייכן פון דער וועלט,
און געטראָגן מיט זיך די הפּקרדיקע האַפּנונג,
אַז אפּשר ערגעץ אַנדערש איז וואַלוולער דאַם ברויט,
און לייכטער צו פאַרדינען.

ש י פ ן

ס'האט פאר פרייסן געשטימט דער הונגער
און פאר נעוו-יאָרק די חרובע שטוב,
אי פאר הרינקען, דעם ערדלאָזן פויער,
אי פאר בערלען, דעם אַרעמען ייד.

ס'האָבן פעלדער געכוואַליעט מיט תבואה,
ס'האָבן סעדער געקנאַספּט און געבליט,
נאָר נישט פאר הרינקען, דעם ערדלאָזן פויער,
נאָר נישט פאר בערלען, דעם אַרעמען ייד.

האָבן קיפערמלעך האַרמע געפויקט אויף די שטיינער
פון סטאַציעס פרעמדע און ווייטע,
און ס'האָבן שוין שיפן געוואַרט אין די פאַרטן
צו לאַנגע נסיעות גרייטע.

איז טיילמאָל געקומען אַ בריוו און אַ דאַלער:
„פאַריכט דאָרט די שוואַכניקע שטוב“
„קויף אַ קו, זאָל זיין מילך פאר די פּיצאלעך קינדער“
האָט געשריבן אי הרינקע, אי בערל, דער ייד.

נאָר זייט ס'האַבן לענדער, ווי פעסטונגען שווערע,
יעדעס לאַנד באַזונדער, ווי אין אַ געוועט,
זיך פאַרשמעלט פאַר דעם פרעמדן הונגער, נויט און עלנט
מיט צוימען פון שפיז און באַנעט,

איז געבליבן הרינקע, דער ערדלאַזער פויער,
איז געבליבן בערל, דער היימלאַזער ייד
מיט אַ הייפל קליינע, הונגעריקע קינדער
אין פאַרפּוילטער, הרובער שטוב.

היינט, ווי אַמאָל רוישן פעלדער מיט תבואה
היינט, ווי אַמאָל קנאַספּן סעדער מיט צווייט,
נאָר נאָך אַלץ קיין ברויט איז נישטאָ אין דער היים
פאַר הרינקען, דעם ערדלאַזן פויער און פאַר בערלען, דעם אַרעמען
ייד.

אַקערט מען דורך די גאַסן, ווי בייטן
פון ווייטע און נאַענטע שמעט —
אפשר וועלן שטיינער מיט תבואה געראַטן
און אַרבעט וועט סטאַיען פאַר וויליקע הענט?

הוידען זיך גאַסן, ווי פאַלבריקן שווערע,
אונטער מידע, אומזיכערע שריט,
און ס'נעמט אויף מיט חשד, אַט די וועלט, די נייע
הרינקען, דעם פויער און בערלען, דעם ייד.

שלאַפט מען אין נאַרעס, אונטער טויערן און בריקן,
דער גוף ווערט באַוואַקסן מיט מיסט און מיט קויט,

צעוואַקסט זיך די שנאה צו די אייג'נע הענט
און קלאַרער ווערט ס'וונדער פון אַ לאַכן ברויט.

אַ מורמלען,

אַ וואָרט

פון אויפברויז

און צאַרן,

אַ הייסער, אַ גליאַיקער שריי —

איצט האַרכט שוין די שמאַט,

איצט וואַכט שוין די שמאַט

און ענטפערט מיט אייזן און בליי.

און ס'שווימען שוין תפיסות, ווי טונקעלע שיפן

אונטער הימלישע שמערן און מונדירן עסקאַרט.

און פירן הרינקען, דעם ערדלאַזן פויער,

און פירן בערלען, דעם היימלאַזן ייד

צו אַ נייעם, געמיינזאַמען פאַרט.

די אלטע האַנקע

ווען כ'האָב געלייענט מיין מאַן צום
ערשטן מאָל דאָס ליד, האָב איך דערזען
טרערן אין זיינע אויגן. וואָס עס האָט
אים אזוי גערירט אין דעם ליד, ווייס איך
נישט — און היינט איז שוין צו שפעט
צו פרעגן.

נעם איך מיט דאָס ליד, ווי אַ בלום,
ווען ס'גייט מיין האַרץ אויף קבר-אַבות
אויף די אַש-פּאַרוזייעטע פעלדער אַרום
בעלושען.

קיינער האָט זי נישט געלערנט איר מלאכה, די אלטע האַנקע —
ווען ס'האָט זיך אַראָפּגעגלימט פון שנירל צייט
דער לעצטער טאָג,
האָט זי אירע אייג'נע קינדער אָן אַ הילף געבוירן
און מיט די ציין אַדורכגעביסן דעם שטריק פון אַדערן און בלום,
ווייל זי האָט דער „באַבקע“ נישט געקענט באַצאָלן
מיט אַ פּאַדאָלק פול האַרטער תבואה און מיט אַ פּערמל בולבעס.

און אפשר האָט דער מעסער-שניידנדיקער שמאַרץ,
פון וועלכן ס'איז איר לייב צעדרייט געוואָרן,
זוי די ווערבע פון אַ שמורעם-ווינט, אָן אומגעריכטן.

צעפלאַכטן די האַרטע ביימשיץ פון אירע אָפגעאַרבעט-שוואַרצע
פּינגער

און זיי ווייך געמאַכט און מוטערלעך פאַר פּרעמדן ווייטיק.

און ווען זי איז געגאַנגען מיטן סערפּ אין פעלד,
פלעגט זי נישט איין מאָל קומען רופן אַ פאַרסאַפּעט, קליינטשיק
שייגעצל:

„קומט גיכער, האַנקע, גיכער, ס'דאַרף אייך עפעס נייטיק די מאַ-
מוניאַ“.

האַט זי אַ טאַפּ געטון, צי ס'הענגט איר שער ביים גאַרטל אויפן
שטריקל,

און ס'איז איר סנאַפּ געבליבן שטיין צעפלאַשעט, נישט דערבונדן,
מיט זאַנגען אין דער הייך, ווי אויפגעשטעלטע האַר פון ווילדער
שרעק —

ס'האַט זי אין השוונדיקע, טונקלע נעכט
געפירט דאָס אויג פון אַ לאַמטערן אין אַ מאַנסבילישער האַנט
צו דער אָפענער כאַטע, וואָס האַט געוואַכט מיט פענצטער און מיט
טיר,

און וווּ ס'האַט דער מאַמעס הייזעריק געשריי
צוגעדעקט דערשראַקענע און אַפ'נע אויגן פון די קינדער,
ווי אַ פלאַכטע בלוט.

און ווען ס'האַבן די נעגל פון איינער, וואָס געבוירט צום ערשטן מאָל
זיך אַריינגעגראַבן אין האַנקעס אויסגעדאַרטן לייב מיט חיה-ש-
ווילדער שנאה,

האַט זיך בלויז איר הויקער פאַררוקט אַביסל אָן אַ זייט,
ווי אַ שאַלעכל, אַ וואַלנס און אַ קליינס,

און אירע, שמאלע, בלאע ליפן
האבן ערגעץ, אזש פון טיפן ברונעם הארץ
אנגענומען פולע עמערס פיעשמשענדיקע ווערטער,
וואס זי האט זיך זיי אוודאי נישט געלערנט ביי דער וויג פון אירע
אייג'נע קינדער:
„נו שמיל שוין, שמיל — אט לייג איך דיר דעם קאפ אביסל העכער,
אפשר וועט דיר גרינגער ווערן „סלזשענקא“,
נאר העלפן מוזטו דיר אליין, מיט דיינע כוחות,
דו מוזט ...”

און אז ס'האבן האנקעס אכציק יאר זיך אויסגעצויגן צו דער רו פון
טויט,

ווי בייטן צו דעם ווינטערדיקן שניי,
איז געווארן דושנע אין דער דארפיש-קליינער צערקווע
פון אלע לעכט, וואס מ'האט געצונדן איר זכרון:
פאר יעדן קעפאלע פון קינד, וואס ס'האבן אירע הענט די ערשמע
אנגערירט —

א פלעמאלע, א געלס, מיט ווייסע טראפן וויינענדיק.
און אין דער קליינער, נידעריקער צערקווע
האבן זייערע פלאמען אויסגעמישט מיט אלע איבעריקע
דריי לעכט, דריי יידישע, וואס ס'האט מיין מאמע אנגעצונדן.

ערשטער שניי

ס'איז דער טאטע אומגעקומען ערגעצווו אין קריג,
און פון דער מאמען מיט דער קרומער פלייצע
האט מען אויך א מאם גענומען פאר די טרומנע-ברעטער
(לייכטע, סענקעוואטע סאסנע-ברעטער, די ביליקסטע פון סקלאד)
און מיכאסיע מיט זאכארקען האבן ניוכענדיק די דומפיקע און אויס-
געקראצטע טעפ

דערפילט מיט איין מאל, פלוצים,
אז ס'איז דאס אש אונטער דער קיך שוין קאלט און פרעמד געווארן,
ווי דער מאמעס הענט.

האט דער עלטערער צעריסן ס'לעצטע, זגערענע העמד
און אויפגענייט צוויי קליינע, שמאלע זעקלעך,
זאס האבן זיך געטוליעט צו די קינדערישע פלייצעס,
ווי השוונדיקער אומעט צו די שטרויענע זאגאטעס.

שטייען כאטעס שניי-באברעמטע, מיט פארמאכטע טירן,
ווי די קוואקעס מיט אראפגעלאזטע פליגל,
און הימן געלע, פוכקע ווארעמקייט פאר ביזן יאסטרוכ — ווינט.

נעמען אן די קלייאמקע קליינע פינגערלעך פארשטארטע

און לאזן אריין אין שטיבער רואיקע און זאמע
דעם הינמיש — נע-ונדן אַמעס פונעם פראַסמ.
לויפן אום ווי מייזאלעך די בעטלערישע ווערמער
אין אלע ווינקלען פון דער זאמער שטוב
און גרויזשען מיטלייד איין אין פרעמדע הערצער:
„אין שטוב קיין בולבע נישט געווען און נישט קיין שטיקל ברויט“.

דרייט די גויע אין די הענט דאָס גרויסע ראָד פון פריש-געבאַק'נעם
ברויט
און דאָס מעסער לאַכט אַריין מיט ווייסן בליץ פון גרייטקייט אינעם
שוואַרצן לייב,

און ס'קוקן נייגעריק די קינדער פונעם אויוון
אויף די לעכער אין מיכאַסיעס העמד
און פלוצים דאָכט זיך זיי,
אַז ס'שטייט אונטער די פענצמער זי, די גראַע „פאַניע“,
וואָס גייט אַרום אין שטיבער צווישן טאַג און נאַכט
און פאַרבייט די קליינע קינדער אויף „ווידמינעס“.
ווערן זיי מיט הענטלעך און מיט פיסלעך
צוגעוואַקסן צו דעם ברייטן אויוון,
נאַר ס'צעוויינט זיך ס'יינגסטע אויף אַ קול:
„מאַמוניאַ!“

עס גיט אַ קרעכץ די מיר
ווי אַן אַלטע בעטלערקע,
וואָס וועכט פון קרעכצן גאַנצע פאַסמעס יאַרן,
און צוויי פאַר פיס פאַרבלאַטיקטע, פאַרבלאַטע
פאַרלירן שוואַרצע פאַציערקעס פון שליאַדעס
אין ערשטן, ווייסן, שניי.

דער עלפטער לעפל

דער ווייטער, ליבער פרוי מ. ה. א מתנה.

ווען ס'איז דער עלפטער לעפל צוגעקומען צו דער שיסל
און גראַד אין יענער צייט, ווען ס'בליט אין פעלד דאָס קאַרן,
האַט אַ בייזן קוק געגעבן דער טאַמע אויף דאָס נייגעבוירענע.
וואָס איז געלעגן איינגעוויקלט ביי דער מאַמעס זייט
און געוואָרטשעט, ווי אַן אַלטער, בייזער הונט צום ווייב:
„ביסט עפעס פון משפחה קרוליקעס,
וואָס פלאַדזען זיך און פלאַדזען אַן אַ שיעור —
האַט אפשר פעלד פאַר אַלע, ווי דעם שופטס מאַרטע?
שטיי אויף און ניי דיר טאַרבאַלעך פאַר זיי“.
דער רעגנבויגן פון אַ הויכן שפיי
האַט דורכגעשניטן שאַרף די גראַע דעמערונג,
און ס'האַט די מיר אַ קוויטש געטון פון שרעק
אונטער די שווערע הענט פון באַלעבאַס.

און ס'האַט די שוויגער, וואָס איז צוגעוואַקסן צו דעם אויוון,
ווי ברוינער מאַך צום פייכטן שטאַם פון ביימער,
אַראַפגעלאָזט אויף דינעם פאַדעם פון דער שנאה

ווערמער, ווי קליינע, אכזריותדיקע שפיגען, וואָס זייגן אויס
דאָס בלוט:

„חידוש דײך נישט, מאַכמער,

אַ מאַן, איז אַ מאַן —

כ'געדענק, אז „מיינער“ האָט מיך נאָך געשלאָגן מיט אַ רימען,

ווען כ'האַב געהאַט דאָס ערשטע קינד אַ מיידל

און מיך געוואַלט אַרויסטרייבן פון שטוב

אַ שעה נאָך דעם געבוירן;

און טאַקע, טאַקע, וואָס איז דיר אויסגעקומען גראָד אין דעם

פּשענדנאַוועק,

ווען ס'ענדיקט זיך דאָס לעצטע פערטל בולבעם

און מען מוז שוין גיין אין „הויף“ פאַרדינען?”

און די קינדער, אויף וועלכע ס'איז דער צאַרן פון זייער פאַמער

געפאַלן, ווי אַ כמאַרנער טאַג אויף סטויגן נישט באַוואַרנט היי

אין פעלד,

האַבן שטיל זיך צוגערוקט צום בעט

און פאַרשעמט געבעטן:

„מאַמע, איך האָב געוואַלט מיר אַפּשניידן אַ שטיקל ברויט —

איז שוין דער קאַסמן אין דער קאַמער לידיק,

און יאַשקע וויינט אין ווינקל ביי דער טיר

און גריזשעט זיך די פינגערלעך פאַר הונגער —

מאַמוניאַ, צ'הערט?”

האַט זי אַוועקגערוקט פון זיך דאָס ניי-געבוירענע

און איז אויפגעשטאַנען פון געלעגער מאַלן קאַרן אויף ברויט,

דאָס לעצטע ביסל אויסגעוואַקסן, דומפיק תבואה.

עם האַבן אליין פאַרחידושט געקוקט די קינדער אויף דער מאַמען,
ס'האַט זיי געוואַלט זיך לאַבן פון איר פאַרקרימטן פנים,
פון די פאַרדרייטע, ציטערדיקע פים,
אויף וועלכע ס'שאַקלט זיך די מאַמע, ווי אַ שיכורע, אַהין, אַהער —

און דאָס מילעכל, וואָס עפנט אויף דאָס מויל,
וויל, דאַכט זיך, עפעס זאָגן, שרייען אויף אַ קול,
נאָר ס'זואַרגט זיך מיט די נישט-צעמאַלטע רייד פון פייכטן קאַרן
און שטרעקט אַרויס אַ ווייסע, לאַנגע צונג פון מעל
צו די הונגעריקע קינדער.

איוואשיע, דער שינדער

די פים — צוויי לאנגע, אויסגעדריימטע וואַרצלען,
עפענען זיך פון די קני אראָפּ אין דרייעק,
און ס'פילט זיך אויס זיין לידיקייט מיט שטויב און בלאַטע פון
היימישע וועגן.
עס זענען קיינמאל נישט פארלאַטעט די צוויי שוואַרצע לעכער
אויף די זגרבנע הויזן,
אויסגעריבענע פון קניען ביי אַיעדן קרייזן אויף ראַנדן פון די וועגן,
און ס'ציט צונויף אַ רייף פון גראַבן שמריק ס'צעלעכצטע פאַם
פון זיינע היפּטן.
און, אַז מען פרעגט ביי אים, צי ס'איז אַ סגולה,
הלמאי ער פלעכט דעם שמריק אַרום די היפּטן איינס ביי איינס —
פארלייגט ער אַן אַ זייט זיין קיילעכדיקן אַרבז-קאַפּ
און ענטפערט מיט פאַרגלייזטע אויגן:
זאַל מיר עס מוחל זיין אין הימל גאַט, די זון, די הייליקע
און איר, באַלעבאַס,
נאָר כ'גלייב שוין קיינעם נישט,
אפילו קיין געפּגרטער בהמה".
און שאַרצט אַרויף דעם אַרבל פון זיין האַנט
און מוט אַ ווייז צווישן געפּלעכט פון גראַבע אַדערן

עפעס בלוין און בלוים,
און דערציילט:
ווי ס'האט זיך פלוצים א האלב-אפגעשוונדן פערד
א רים געטון מיט לעצטן, ווילדן כוח פון אונמער זיינע קני
און מיט די געלע ציין, וואס האבן זיך אנטבלויזט ווי צו געלעכטער
זיך איינגעביסן אין זיין האנט,
מיט וועלכער ר'האט געשוונדן שמיל, געשוונדן שמיל
מיט א קניפיקל א קליינטשיקס און א שארפס —
„ווער האט געקענט זיך ריכטן גאר אויף דעם,
דערצו פון א בהמה,
וואס ווייסט, אז כ'טו קיין שלעכטס נישט קיינעם,
אפילו אט, אזא א פיצל קינד —
גאר ס'טו איעדער שווער און ביטער ארבעטן
אויף א שטיקל הארט און ארעם ברויט” —

איצט טראגט ער שוין דעם שמריק ביי זיך און דושעט פריער אלע,
די האלב-געפנרטע און די פון לאנג שוין טויטע,
און זאל עס מוחל זיין אין הימל גאט, די זון, די הייליקע
און דער באבלאס אליין,
ער גלייבט שוין קיינעם נישט, אפילו קיין געפנרטער בהמה.

זינט דרייסיק יאר קומט שוין אינוואשיע שינדער אין די זעלבע
שטיבער
און תמיד בלייבט ער שטיין פארשעמט אין ווינקל ביי דער שוועל,
גלייך ס'וואלט געווען נאך אלץ דאס ערשטע מאל,
ביז ס'קומט די גויע פון דער קאמער מיטן קענדל מילך,
דאן גיבן זיך א דריי די טעלערלעך פון אויגן

מיט זייער ווייסער בעטלערישער דנא ארויף,
און ס'פאטשן זיינע לאנגע הענט פאר שמחה:
„אָט, מאַ, מאַ, מאַ,
באַה זאפלאטי זא בידנו סיראטו,
גאַט זאַל געזונט אייך געבן, טייערע באַלבאַסטע,
דעם מאַן, די קינדערלעך און דער כוואַביצע אין שטאַל,
און זאַל ער טיילמאַל אויך אַן מיר געדענקען,
דעם יתומל פאַרלאַזטן — דעם יתומל“.
און ווישט זיך מיטן קויטיק-פעמן קאַפּטאַן-אַרבל די טרוקענע אויגן.

די טאכטער

איז אהיימגעקומען פון דער שטאט די טאכטער,
און די צוועלף חדשים דינען אין דער פרעמד
זענען איינגעבונדענע געלעגן אין א טלומעקל, א קליינעם:
א קלייד, א שאַל, און נייע, ווייכע שיד.

ס'האט איר קאפ, אן אפגעוויינטער פון דער נידעריקער מיר
א הארטן קלונג געטון מיט שארבן-ביין אין באלטן,
און ס'האט א ווארטש געטון די ארעמקייט פון שטוב
צו אירע צוויי געזונטע, רויטע הענט
מיט דער בייזקייט פון א הונגעריקן הונט.

ס'האבן שוועסטערלעך געגלעט די בלומען פון דער שאַל,
און די ברידערלעך מיט פינגער באטאפט דאס ווייכע לעדער פון
די נייע שיד,
נאָר דער מאַמעס שמרענגער בליק האָט אַלץ באַקוקט דעם
שאַרץ אויף איר,

ביז ער האט דערזען זיך עפעס הייבן,
ווי א בערגל קרעמאָווינע אינעם גאַרטן.

האָט זי אַרײַנגערופן פון דער שטאַל דעם מאַן
און ברעכנדיק דעם טרוקנעם כרויסט פון ווערטער,
געצונדן ס'פּייער פון דעם פּאַטערס צאַרן:
„אַז מען וועט אַראָפּנעמען די אַלמע וויג פון בוידעם,
וועלן מענטשן לאַכן פון אונדז'רע גראַע האַר,
און ס'וועלן שמעכן זייערע רייד,
ווי באַדיאַקעס דאָס נאַקעטיקע לייב:
— פון ווען אָן איז ביי וואַסיל דעם כאַלופּניק ברויט צו זעט פאַראַזן?

ס'האָט דער פּאַטער דורך דעם גאַנצן הויף געקוילערט
דעם דונער פון זיין צוגעדושעט-ציטערדיקן קול,
ביז די מאַכטער איז געבליבן שטיין פאַר אים,
ווי אַ בליץ-צעשפּאַלמנער עפּלבוים אין סאַד,
און ס'האָט דער רימען צוגעפּייפט צו יעדן וואַרט,
אַ סימן, אַז ס'איז נאָך נישט הפּקרדיק די גאַנצע וועלט —
און אַ פּאַטער איז אַ פּאַטער:
„כ'האַב נאָך זיבן קליינע קינדער אין דער שטוב
און דאָס ברויט ביי מיר איז ביטער פון דער וויקע,
קומט מיר אויס, אַז כ'זאַל נאָך אויף דער עלטער האַדעווען און וויגן
פרעמדע בענקאַרטעס פון שטאַט?"

האָט די מאַכטער אײַנגעניורעט אין די אַקסלען איר
פאַרשעמטן קאַפּ

און די אויגן האַבן בעטנדיק געלעקט דעם פּאַטערס הענט,
ווי אַ צויג, בשעת מען נעמט צום טרענקען אירע קליינע,
און נאָר די פלייצע האָט זיך אויפגעשמעלט הכנעהדיק אַנטקעגן
שווערע קלעפּ,

זוי א דאך אנטקעגן שטרוימענדיקן רעגן:
— אפשר וועט דער גראַבער רימען מאַכן שלום? —

נאַר ס'שפּאַרט זי צו וואָס נענטער, נענטער צו דער טיר
דעם פּאַטערס האַרטער שרייט
און ס'וואַרפט איר נאָך, אַריבער שוועל, זיין האַרטע האַנט
דאַס קליינע מלומעקל פון שמאַט
מיט קלייד, מיט שאַל, מיט שיד.

די דינסט

עס בליען אין איר בליק נאך אלץ די סעדער פון איר היים —
און אז עס קומט צו הלום א סטאדע גענדזאלער, ווי ווייכער,
געלער פוך,

וועלכע זי האט געטריבן פרילינגסצייט צום וואסער
און געהיטן פאר קראען און יאסטרובעס פלינקע
פון איר פינפטן יאר אן,
גייט זי דעמאלט אום א גאנצן טאג צעטומלט
און זשעדנע טרינקט זי מיטן גאנצן גוף דעם ריח פון שייטלעך
האלץ,

וואס ליגן גרייט צום הייצן לעבן אויוון
און שמעקן מיט היים.

יא, עס איז אזוי שיין איר ווייטע היים,
נאר ס'איז זאמדיק און מאגער דאס קליינע שטיק פעלד,
וואס דארף שפייזן די זיבן מיילער פון דער שטוב.
איז זי, די עלטסטע, אוועק אין דער שטאט
און אירע צוויי הענט זענען וועסלעס,
וואס רודערן איר לעבן דורך דער פייכטער פארע פון די
טונקלע קיכן.
און אז ס'קומט מיילמאל אן א בריוו פון שכנס זון,

לויפט זי א גליקלעכע צו פרעמדע מענטשן,
קוקט לאנג, הכנעהדיק אין זייערע אויגן,
ווארטנדיק ביז ס'וועט דאס צוקן פון דער ברעם
באשטעטיקן דעם פרעמדנס גוטן ווילן,
און בעט דאן שמיל, מען זאל איר איבערלייענען אלעס, אלעס,
וואס ער שרייבט..

און דער נאקעטיקער שמיכל אויף די פרעמדע ליפן
ביי יעדן אומגעלומפערט-רויען ווארט,
וואס באהאלט אין זיך א גאנצן ים פון צערטלעכקייט און ליבע,
יאגט אן דאס בלוט צו איר פארשעמטן פנים.

זי טראגט א גאנצע וואך אין הארץ דעם ענטפער,
ביז ס'שטייען ענדלעך אין א זונטיקדיקן טאג
אויף א ראזא-בלאסן בלאט פאפיר
אונטער טייבאלעך געפענטעטע מיט רוימע רויזנקרענץ
ווערטער פרעמדע, שטייפע, ווי די אינוואלידן,
ווערטער, וואס ס'האט די חברטע אין איילעניש געשריבן.
און אז די פריינדין לייענט איר פאר דעם בריוו,
וואס ענדיקט זיך מיט קושן און מיט „גרויסער אכטונג“,
בלייבט דעמאלט ערגעץ אין א ווינקל פון איר ליפ א מידער שמיכל
און ס'בלייבן אן א זייט פארשעמט די ווערטער אלע,
וואס זי האט א גאנצע וואך אומזיסט אין הארץ געווארעמט.
טראגט זי זיי צוריק מיט זיך אין קיך,
ווי עס שווענקט זיי אפ ביינאכט א שטראם פון שמילע טרערן.
אירע פינגער, דורך וועלכע ס'פליסט מיט ווונדיקע און טונקעלע ריסן
דער גאנצער שמוץ פון שטוב,
רידן זיך צו מיט ערפורכט, מיט חשד און מיט עקל

צו יעדן שטיקל גלאטיקן, באשריבענעם פאפיר,
וואָס זיי טרעפן ערגעצווו ביים רוימען
און קענען עס נישט גוכר זיין דורך שנאה.

און טיילמאַל אין די קאַרגע אַפּרו-שעהן אירע
מאַכט זי אויף דאָס אַלטע תּפּילה-ביכל
מיטן גילדנעם קרייץ אויף זיינע שוואַרצע מאָוולען,
גלעט מיט צעשפרונג'נע פינגער איבער טונקלע אותיות,
וואָס זענען פּול מיט גאַט, מיט רחמים און מיט ליבע.
און ס'בלייבן דעמאַלט אירע אויגן שמוס און גלויביק
פאַר דער פּרעמדער וועלט פּון אַלף-בית,
דער וועלט, וואָס איז פאַרקניפט פאַר איר אויף טויזנט קניפּן,
דער וועלט, וואָס לייזט זיך אויף אין קרייזן און עליפּסן
און פאַרקויפט זי יעדע רגע, ווי אַ יודאָס
פאַר דרייסיק האַרטע, שווערע טעג פּון חודש
צו איר גורל.

ערד אונטער שניי

I

די שטיון

דער אלטער איז אַראָפּגעקראַכן פון דעם ברייטן אויוון,
אויסגעווישט די קליינע, צוגעפרויר'נע שייבלעך —
פון דער גראָער רעשעמע פון נידעריקן הימל
האַט זיך געזיפּט פאַמעלעך שימ'ר'ער שניי
און אָנגעטון אַ הימל אויף דעם קאַפּיעץ בולבעס,
וואָס איז געשטאַנען גראָד אַקעגנאיבער פענצמער,
מען זאַל איעדן אינדערפרי זיך קענען אָנשפּאַרן אויף אים מיט
הונגעריקע בליקן
און גרינגער זאַל די אַרבעט ווערן ביים געדאַנק —
ס'עט סטאַיען נאָך צום זומער.

עס האָט די דרויסנדיקע קעלט מיט שאַרפּן מעסער
געשניטן קליינע רעפטלעך פון דער וואַרעמקייט אין שטוב
און זיי צעקייט מיט וועלפּיש-שאַרפע, ווייסע ציין פון פּראַסט.
ס'האַט זיך געמוליעט צו דער קיך דאַס קאַרן.

אויסגעשיט צום טרוקענען פאר שטיינערדיקע שמשאקעס פון
די זשאַרנעס,

און די קינדער האָבן פון דעם גרויסן אויוון
אַפגעקרישלט מיט די הענטלעך שטיקלעך ליים און ציגל,
און זיך באַהאַלטן אין דעם טיפּסטן ווינקל פאַר דעם אַלטנעם ווערמער:
„אַהאַ, סע שייט, מען זעט שוין קוים די שפיצן פון די יונגע ביימער“.

דער אַלטער האָט מיט זיינע דרעפטשענדיקע טריט די קליינע
שטוב געמאַסטן,
און דאַן זיך אַפגעשטעלט נישט דרייסיג ביים ווינקל פון דער טיר,
וון געשמאַנען זענען מיט אַראַפגעלאָזטע אויערן די שטיינער,
פאַר צען פאַר פים פון גאַנצן הויזגעזינד —
איין-איינציק פאַר.

ר'האַט אויסגעשטרעקט צו זייערע צעקרומטע, אַפ'נע מיילער
די קעלט-פאַרשטאַרטע פים,

און זיינע אויגן האָבן זיך פאַרענטפערט
מיט הינטישער הכנעה

פאַר יעדערן באַזונדער פון דער שטוב,

ביז ס'האַט דאָס שאַרפע מעסער פון זיין אייניקלס בליק
דורכגעשניטן ס'דינע פעדימל פון האַפנונג.

עס האָבן יונגע, שטאַרקע הענט אַ רים געטון צו זיך
די ברוינצעווייקטע, אויסגעקרומטע שטיינער

און דער שאַרפער האַגל פון די ווערמער

איז געפאלן אין די ברידעס פון צעקנייטשטן, אַלטן פנים:

„מעך שלאָגט דער טאַטע, ווען כ'וויל גיין אין שקאַלע

ער זאָגט, אַז שטיינער ווערן קאַליע, פוילן פון דער נעץ,

און דו גייסט מאַכן סטעזשקעס גאַר אין שניי?“

עם האָט זיך מיט אַ טרוק'נעם הוסט פארקויכט דעם אַלטנס
דעכאוויטשנע ברוסט,

און ס'האָט געבעטלט ביי דער שנור אַן ענטפער
דאָס מקריפענדיקע קול:

„אָזוי אַ, שאַנעוועט מען אַלטע דאָ, ביי דיר אין שטוב?“

נאָר אירע ליפּן, האַרטע, ווינטערדיקע גרידעס

זענען נישט אויפגעטאָיעט מיט דער זומערדיקער וואַרעמקייט

פון וואַרט,

און ס'איז אַרויס דער אַלטער פון דער שטוב,

אָוועקגעשאַרט דעם שניי פון אונטער שוועל

מיט ריסקאַלעס פון די געשוואַלענע פיס,

אויף וועלכע ס'האַבן בלאַע אַדערן די רויטע הויט געהויבן,

זוי רעגנווערים די צעווייקטע ערד.

II

וואַרט - גנבים

אויף די אַנגעשוואַלן-מוטנע אויגן פון האַרבסטיקן פרימאַרגן

האָט זיך געלייגט דער פראַסט פון יאַסלם שווייגן,

און נאָר די ברוסט האָט אַפגעענטפערט די שאַרפע קלעפּ פון האַק

מיט אַ לאַנגן, קייכנדיקן אַמעם.

אין דער ווייס-גערינענער, געדיכטער לופט

האַבן זיך געשאַרפט ביים בליץ פון האַק די אויגן פון זיין ווייב

און זיך געוויגט, זוי וועווערקעס אויף אַדערדיקע אַרעמס פונעם מאַן.

די קעלט-פאַרשמאַרטע גראַבליעס פון די פינגער

האָבן זיך אַפּירגערקט פון אונטער דינער, לעכערדיקער שאַל,
צונויפגעשאַרט אין פּאָדעלעך די שפּענדלעך,
און ביי זייער פּרישן, רויען ריח האָט זיך דאָס בלוט געוואַרעמט
מיט דער האַפּנונג אויף אַן אַנבייסן פאַר הונגעריקע קינדער,
וואָס זיצן אין די בלוזע העמדלעך אין פאַרמאַכטער שמוב
און צעפלעמטשן זייערע נעזלעך אָן די קליינע שויבן:
— וועט די מאַמע קומען באלד צוריק אַ היים? —

און ווי דער רויך אין גראַע רעגנטעג
האָבן זיך די ווערטער ביי דער ערד געצויגן
צוגעדושעט מיט אַ שווערער כּמאַרע פון דער שרעק:
„גיב אַכטונג, יאַסל, האַק אַ ביסל שטילער,
ס'קען דאָך דער לעסנע זיין אין וואַלד פאַרזעסן,
וועט ער אַראַפּשלעפּן פון לייב דאָס לעצטע העמד —
זאָל ער נאָר נישט כאַפּן ביי דער האַנט, אין וואַלד.
ס'איז טרוקן היינט און האַרט די ערד
און מ'עט נישט קענען נאַכגיין נאָכן שליאָד“.

ס'האַט מיטן לעצטן קלאַפּ פון האַק אַ טרעשמיש געטון דער בוים,
און די דערשראָק'נע קאווקעס האָבן אַפּגעשיט פון וואַלד די
לעצטע חשוונדיקע בלעמער.
עס איז געקומען יאַסלם באַרמוק-מרוטש פון זיין באַהאַרטער
ברוסט:
„וואָס מוּיג דאָס רעדן, בעסער שטעל שוין אויף די פּלייצע דיינע“.
האָבן זיך אַ בויג געטון די צוויי פאַר אַקסל
און אויף דעם שווערן, גראַעס מייך פון נעפּל
געלייגט די קלאַדקע פון אַן אויסגעהאַקטן, לאַנגן בוים
און ס'האַט די ערד אַ קרעכץ געטון אונטער די שווערע טריט.

III

א זון — א גלח

איינזאם, טרויעריק קוקט דאָס פענצטערל פון פעדקעס שטוב,
וואַרפט אַרויס אַ שיפּאַלע פון ליכט אויף ווייסן, דרויסנדיקן שניי,
און פאַרבלידערט זיך מיט וואַכנדיקע הינט פון שלאַפּנדיקן דאַרף.

לעבן פענצטערל, אויף צוויי צונויפגעשמעלטע בענק
לעשן זיך די אַכצן ליכט פון יאָרן
פון פעדקעס עלטסטן זון,

און די געדאַנקען טריפן פון זיין שטערן
מיט קאַלמע טראַפּנס שוויים:

— אפּשר וואַלטן ביכער נישט אזוי געזויגן ס'לעבן פון דער לונג,
ווען נישט דעם מאַטנע האַפּנונג אויף אַ זון, אַ גלח,
די האַפּנונג,

וועלכע האַט געיאַגט מיט טעג פון קעלט און הונגער,
מיט לעקציעס פאַר תלמידים לוסטיקע און זאַמע
איבער לעמבערגס ווייטע, פרעמדע גאַסן.

און אפּשר וואַלט געוועזן לייכטער גאַר צו זאַגן:

— איך וויל נישט זיין קיין גלח —

ס'גייט אַפּ אַיעדער נאַסער חשוון אין דער שטאַט
מיט מיין אייגן בלוט,

און ס'גריזשעט אויס דאָס לעצטע ביסל מאַרד פון שלעכט-

באַקליידטן לייב

דער שווערער ווינטער —

ווען נישט דער אומעט פון דער מאמעס נישט-דערשלאפנע נעכט
 ביים גנבענען אין פאנסקע וואלד דאס גראָז
 אויף אַנצופיטערן די קו,
 וואָס איז געקומען תמיד פון דעם קליינעם שטיקל אונגער
 מיט זיימן איינגעפאלענע און דינע.
 און דאָס שויסאלע פומער,
 ס'פאָגעשפאָרטע פון אייגענעם מויל,
 האָט געמראָגן צו פאָרקויפן אין דער שטאָט די מאַמע
 און כגנבה פאָר די איבעריקע קינדער
 א י ם צוגעשיקט דאָס אויסגעריבן-האַרטע געלט.
 נאָר ערגעץ האָט זיך דאָך געמאַכט די טרייסט אַ נעסט אין
 איר געדאַנק:

— מ'עט אַפטרעטן דעם בעסטן פלאַץ אין צערקווע,
 און ס'וועלן מענטשן שעפטשען אין דער שטיל:
 „אַט גייט דעם גלחם מאַמע". —

און אפשר וואָלט געוועזן לייכטער גאָר צו זאָגן:
 -- לאַזט מיך אָפּ, לאַזט מיך אָפּ,
 עס איז דאָס לערנען בלויז פאָר באַלעבאַטיש-רייכע, זאַטע זין —
 ווען נישט דער שוועסטערס דאַרע, קליינע הענטלעך,
 וואָס זענען נאָך נישט צוגעוויינט צום סערפּ
 ביים שניידן גאַנצע טעג אויף פאָנסקע פעלדער,
 צעוויקלען זיך, ווי שלעכט אַרײַנגעשרויפטע לייכטער
 און הייבן זיך צו אים מיט בענקשאַפט און מיט פרייד:
 „אַי, וועסט קויפן מיר אַ קליידל, אַז וועסט שוין זיין אַ גלח,
 און כ'על נישט מוזן מער אַרומוויקלען מיט רויטע שמאַטקעלעך
 פון סגולה

די געשוואַלענע געלענקען פון אַט א, די א הענט?"

און איצט איז שוין צו שפעט —
עס ליגן אויף דער גראַפער דעק די אויסגע'צער'מע הענט,
זוי געלע, השוונדיקע בלעטער,
און די ליפן זענען שוין פאַרזיגלט מיטן רויטן, הייסן ליאָק פון פיכער.
ס'זשאַלעזועט נישט מער קיין נאַפּט די מאַמע
און לאַזט דאָס לעמפל ברענען גאַנצע נעכט,
דער פאַטער לייגט זיך שלאָפן אין די שמיזל
און הויבט דעם קאַפּ פון זיין געלעגער ביי דעם שטילסטן שאַרף,
און ס'וואַרפט אַרויס דאָס קליינע פענצמער נאַכט, ביי נאַכט
אין שנייאַיק-ווייסן תהום אַ שיפּאַלע פון ליכט,
וואָס וואַרט מיט איינגעצויגענע און שטילע וועסלעס פון די שעהען
אויף דעם טונקעלען גאַס.

דער מאמעס טרייסט

שוין פיר און צוואנציק יאָר זייט יענער נאַכט,
ווען ס'האַט צעשפּאַלטן זיך איר קערפּער ווי אַ קאַשטאַן-פּרוכט,
און די לאַמע האַנקע האַט מיט אַ זשאַווערדיקער, אַלמער שער
אַפּגעשניטן פון איר לייב דעם זון — די הילף אויף אירע אַלמע מעג,
און אַלין נאָך מוז זי אויסוואַשן אַליין אַ העמד און אַרבעטן אין
גאַרמין און אין שטאַל

און צאַלן רייכע שכנים מיט די מעג פון אַרבעט
פאַר זייערע פּערד, וואָס העלפּן פירן ס'מיסט און אַקערן דאָס
שטיקל פעלד,
און אַז עס קומט דער פּרילינג, מוז מען צוקויפּן צום זעצן בולבעס,
עס וואַרט די אויסגערויממע קאַמער אויף דעם אויסגעמאַלטן
קאַסטן פון אַ שנור
און ס'וואַרט דער הונגער פון פּשעדנאַוועק אויף דער הילף
פון אירע מאַרגעס פעלד.

עס ליגט דעם זונם פאַרעקשנט שווייגן, ווי אַ ריגל אויף דער
מאַמעס מויל,

און אירע יאָרן גייען אַן דער הילף פון טעכטער-הענט אַראָפּ,

זוי שווערע שטיינער אויף דעם דנאָ פון אַלמקייט.
נאָר, ווען עס מאַכט די ווינטער-נאַכט געדיכטער היימישע
פאַרטרויטקייט —

עס זיצט דער זון ביים אויוון און שניצט פון ווייסן האַלץ
גראַבליעס, וואָס שמשירען זייערע ציין צום חלום פונעם ערשטן היי,
און דער מאַמעס שפינדל זשומעט, ווי אַ בין אין זומער,
טאַיען אויף די קנייטשן אויף איר פנים,
ווי די געפרוירענע גרודעס פּרילינגס-צייט:
„עס איז דער פּאָדעס גראַב און לויז צונויפגעדרייט מיט אַלמע הענט,
און מיינע אויגן זענען רויט פון זיצן וואָך דורך לאַנגע ווינטער-נעכט,
שוין צייט, מיין זון, אַז ס'זאָלן שפינען יינגערע פון מיר —
דו ביסט דאָך ווי אַ טאַפּאַל הויך און ס'ברענט ביי דיר די אַרבעט,
אין די הענט,
נישט איינע קוקט זיך אויס די אויגן נאָך מיין זון“.

און פּלוצים, ווי פון ערד דער וואַרעם נאָך אַ רעגן
קריכט אַרויס פון מוח דער פון לאַנג געדושעטער געדאַנק,
דער געדאַנק, וואָס האַט געפאַשעט דורך די ביטער-לאַנגע יאַרן
די הונגעריקע אויגן מיטן פעלד פון יענער זייט פון פּלויט:
„עס גרעניצט מאַגדאַם פעלד מיט אונדזער גאַרטן,
אַיעדע סקיבע גלאַנצט מיט פעטיקייט, ווי אייל,
און ס'איז איר הויז דאָס שענצמע אינעם דאַרף
און מיט אַ דאָך פון בלעך —
און זי אַליין איז נאָך נישט אַלמ אפילו,
צוויי באַקן, ווי די רויזן און הענט צו אַרבעט רירעוודיקע, פלינקע,
און כ'האַב געזען אַליין מיט מיינע אויגן,
ווי זי שמייכלט פון דער שוועל צו דיר“.

עם גיבן ביז אַ קלאַפּ צוויי מענערישע שטיוול אין דער
האַרמער ערד.

גלייך זיי וואָלטן צוגעדריקט די אַסע,
וואָס האָט אַ בים געטון דאָס האַרץ מיט שאַרפן שטאַכל,
און ווערטער שפּרינגען אויף דער אַלטערס פלייצע, הענט און קאַפּ,
ווי אַרבעט מרוקענער בשעתן דרעשן:
„עס קען די מאַמע זיך משדך זיין אַליין
מיט דער פּאַנפעוואַטער גבירטע, דער אלמנה —
זאָל איך אויף מיינע פיר און צוואַנציק יאָר, ווי פּיסאַנקעס געמאַלענע
גיין אַנמוזן אַלטע אַנוטשעס פון יענעמס פּיס?
און אויב שוין יאָ גערעדט, טאָ זאָג איך אויך מוין וואָרט,
דאָס וואָרט פון מאַן, וואָס ברענגט אַהיים דעם גאַנצן וואַך-שכר —
ס'עט קומען אין דער שטוב דעם אַלטן יורקעס טאַכטער!“

עס רייסט זיך פּלוצים אָפּ פון קומשעראַווע שפּינדל-קאַפּ
דער פּאַדעס, ווי אַ נישט-דערטראַכטער, טרויריקער געדאַנק.
סע גייט די אַלטע אין דער פינצט'רער שטאַל,
נעמט אַרום דעם ווייך-געקאַרבטן האַלדז פון דער „זאָולע“,
און וויינט זיך אויס פאַר איר דאָס אַפּגענאַרטע, שווערע
מאַמע-האַרץ —

„זאָולע“ שטייט אין וואַרעם-ווייכער פאַרע פון דעם מיסט
און האַרבט זיך איין אין פרעמדן צער מיט אייגנער מילעך-פּולער
זאַטקייט —

נאָר ס'הייבן זיך און צוקן טיילמאַל אירע כרייטע אויערן,
און שאַקלען אָפּ פון זיך די ווייסע טרערן-ראַסע,
וואָס קיצלט איר די הויט, ווי זומער-צייט די פליגן.

מאמע אין תפיסה

וואָלט זי געווען אַ לייבעכע, אַ צויג,
אָדער בלוז אַ קאַץ,
וואָלט זי מיט נעגל און מיט ציין
פאַרטיידיקט אירע קליינע.
נאָר זי, די פּויערמע, די אַרעמע פון דאַרף,
מיט מידע, אַפּגעאַרבעט-האַרטע הענט,
מיט פּלייצע אײַנגעהוּיקערטער פון שווערער מי,
גייט זי צו דער לעצטער זעאונג מיט איר זון
און צוויי באַגנעטן
פּינקלען אין דער זון.

בלייבט ביי דער שוועל די אַלמע פּויערמע
און שוויגט —
ווייל ווערטער קענען ווערן שטריק
אַרום דעם האַלדז פון קינד,
און ס'קען אַן אויסגעשריי, אַן אײַנציקער
זיין ווי אַ קויל אין סאַמע מיט פון האַרץ.
און ס'בלייבן שטום די הענט
און וואַרגן צווישן פּינגער טויזנט תּפּילות פון אַ מאַמען.

וואס האט מורא א גלעט טון איר קינד,
ווייל גראד קען זי בארירן אט דאס ארמ,
וואס וועט אין דריי, פיר שעה ארום
דער תלין זוכן מיט זיין האנט.

נישט קיין ווארמ,
נישט קיין ריר,
איז ווי לאנגזשע קען מען אזוי שטיין ביי דער מיר,
מעסטן מיט שערבאלעך פון אייג'נע יארן
דעם ווייז פון יונגן, האפערדיקן לעבן
און קוקן אין די בלאע אויגן פונעם קינד,
וואס ווילן אויסטרינקען די ג א נ צ ע וועלט
מיט איין-איינציקן שלונג?

נישט קיין ווארמ,
נישט קיין ריר,
איז דען מיטאמאל פארשטיינערט געווארן
אט די פרוי ביי דער מיר?
נאר ווער אויף דער וועלט, דער גאנצער
קען בעסער וויסן פון א מאמען,
וואס צו טון אין דער לעצטער שעה,
ערב טויט פון א יונגן און געזונטן זון,
וואס האט געקענט נאך לעבן לאנגע, לאנגע יארן?

שמייכלען דארף מען —
(עס זאל נאר קענען אויסהאלטן דאס מאמע-הארץ
די שווערע, ש ו ו ע ר ס מ ע מ שא פונעם שמייכל),

אויסבאָדן דאָס קינד אין שמייכל פון אַ מאַמען,
אויסקויפן מיט שמייכל בלויז אויף קורצע רגעס
פון דער נייער, סקריפענדיקער וויג,
וואָס וואַרט דאָרט אינעם הויף.
עפענען דאָס שווערע אייזן-טויער
און דורכברעכן אַ וועג צו שלוכצענדיקן, קינדערישן גליק
— „מאַמע?!“

— עס איז דאָך אַלץ נישט אמת, קינד,
אַ יאָ?

וואָלט דען געקענט דיין מאַמע לאַכן אַט אַזוי,
ווען ס'וואַרט דער תלוי מיטן זייגער אין דער האַנט?
קוקסט אויף מיינע הענט?
זיי ציטערן — זיי ציטערן דערפאַר,
זוילל כ'האַב אין זיי געטראָגן אַזאַ שווערן פאַק,
אַ ברויט פאַר דיר, אַ שטיקל קעז און פוטער,
דעם יום-טוב-אַנצוג דיינעם און די נייע שטיוול —
עס איז דאָך אַלץ נישט אמת, קינד...

וואָלט זי געווען אַ לייכעכע, אַ צויג,
אַדער בלויז אַ קאַץ,
וואָלט זי מיט נעגל און מיט ציין
פאַרטיידיקט אירע קליינע.
נאָר זי, אַ פויערמע, אַן אַרעמע פון דאָרף,
גיט זי צו דער לעצטער זעאונג מיט איר זון
דורך מירן — אייזן,
צווישן פענצמער — קראַטן,
אונטער דער וואַך פון פאַליצי-סאַלדאַמן.

אונדזער אלטער יורקע

מסתמא וואָלט איך איצט אַיעדן פּרייטיק
געבאַקן, ווי מיין מאַמע ברויט און הלוח אויף אַ וואָך, אַ גאַנצער,
געכאַוועט הינער, אינדיקעס און טויבן
און קליינע שאַף און שווערע, מילדע רינדער.
כ'וואָלט באַדעקט דעם פּלויט מיט טעפּ און מיט קאַנען,
ווי מיט פינקלדיקע, האַרמע פּיקלהויבן,
ער זאַל באַוואַכן מיר די שטוב פון אַלעס ביזן.
כ'וואָלט עצות געפרעגט ביי אַלע זנאַכאַרעס
אויף מאַזלען,
אויף שטעכן אין זייט
און אויף עין-הרעם,
ווען נישט דאָס, וואָס אונדזער אלטער יורקע
האַט נישט געענדיקט קיינמאַל ביזן סוף
די מעשה, וואָס ער האַט מיר אָנגעהויבן צו דערציילן
אַיעדן אויפדערנאַכט פאַר קינדערישן שלאָף.

ווען עס האָבן געפּלאַמט מיינע אויגן און באַקן
און כ'ביין נאַענט שוין געוועזן צום דערגיין באַלד דעם סוף,

האַט זיך יורקע דערמאנט, אז דער שפייכלער איז אַפּן,
און, אז צייט שוין צו רעדן אַ פאַר ווערמער מיט גאַט.

ער האָט זיך אַפּט גערייצט מיט מיר, מיר צוגעזאָגט אויף מאַרגן,
און טיילמאַל איז ער פשוט, פּראַסט אַנטשלאָפּן אין דער מיטן,
און מיר האָט זיך געדאַכט, אז פון דעם וואָלד פון זיין געדיכטן
כראַפּען

וועט מיטאַמאַל אַרויסשפּרינגען דאָס וואָרט,
ווי אַ פּלינקער און צערייצטער וואָלף —
האַב איך געזעצט זיך אים צוקאַפּנס און גענומען היטן.

טיילמאַל האָט ער גענומען פינטלען מיט מכלומרשט תּמימותדיקע
אויגן:

— כ'וועל דיר זאָגן דעם אמת, כ'האַב אַ ביסל פאַרגעסן,
מען מוז דעם זכרון מיט כראַנפן באַנעצן,
אַט אַזוי, ווי אַ שרייפל ביים קעראַט מיט בויםל,
ווען ס'בלייבט שטיין די מאַשין אינמיטן פון דרעשן —

בין איך געלאָפּן, ס'זאָל נישט זען די מאַמע,
צום שאַנקל אינעם ווינקל, ווי ר'האַט מיר געהייסן,
און געטראָגן דאָס פּלעשל, ווי אַ הייליקן קרבן,
און אין דער האַנט, דער צווייטער — צוקער צו פאַרבייסן.

איך פּלעג זיך צושארן צו זיינע האַרטע קניען
און אים גערופן צערטלעך, גראַד ווי זיינע קינדער:
— דערצייל מיר שוין „טאַטוניאַ“, איין מאָל ביזן סוף,
ביסט היינט דאָך אַזוי גוט, אז פשוט ס'נעמט אַ ווונדער.
נאָר ס'האַט גאַרנישט געהאַלפּן —

ער איז געווען ביי אונדז א צוועלעף יאר,
איך האב מיט אים געגעסן פון איין גרויסער שיסל,
ער האט געוועקט פאר מיר דעם טאג מיט הויכן שנייץ פון נאז
און אים פארמאכט מיט הארמן קלאנג פון אלע זיינע שליסל.

נאָר דעם אָפּענעם שפּאַלט צו די טראַקטן פון לעבן,
וואָס ס'האַט די אויפגעוועקטע בענקשאַפט געלאָזט, ווי אַ שרינט,
האַט קיין איינציקער שליסל נישט געקענט מער פאַרמאַכן
פון זיין גרויסן, קלינגענדיקן בינט.

בין איך געגאַנגען מיט דער שמאַלער סטעזשקע,
מיט אויגן פאַרמאַכטע און אַ זעעוודיק האַרץ,
געבליבן שטיין ביי יעדער פרעמדער שוועל,
געבוקט זיך צו אַיעדן פרעמדן שמאַרץ.

בין ס'האַט דער אַוונט, ווי אַ גראַע קוואַקע
מיט ווייכע פליגל באַדעקט און באַהיט
דאָס רויטלעך-קייילעכדיקע איי פון זון.
און מיין שריט איז געוואָרן שווער און טרויעריק און מיד.

און היינט — היינט קלער איך נישט איין מאל דערפון
גיין אין דעם שמילן, קליינעם דאַרף צוריק
(מסתמא וועל איך יורקען טרעפן אויף דעם ברייטן אויוון
ביים וויגן זיינע אייניקלעך אין וויג),
אים נעמען ביי דער האַנט און קוקן אין די גראַע אויגן,
בין ס'וועלן אויפמאַיען אין שמייכל אלע זיינע קנייטשן:

— זאג, יורקע, אפשר איז דאס אלץ געוועזן בלויז א ליגן,
מיין וואַגלען און מיין זוכן און מיין פרעגן,
און מיין לעבן א גרויסער מעות פון אלף ביז דער תו,
און כ'האָב די גאַנצע צייט אומזיסט געוואַרט,
ווייל דו אליין האַסט קיינמאַל נישט געקענט דעם סוף?

פאסטעך און געבערן

די ווייסע שאף
א וואסער-פאל,
וואס גיסט זיך
נאך דעם פאסטעכס פייפל
איבער דעם שמייניקן בארג.

דעם פאסטעכס פנים
ברוין און שארף,
געוויטערנאענט
און מענטשנפרעמד,
א ציפערבלאט פאר ווינט און זון,
וואס נעמט די שעה אראפ פון הימל.

דעם פאסטעכס פים —
א צווילינגספאר,
וואס אקערט יעדן מאג אויפסניי
דאס פעלזיקע און וויסטע פעלד,
זו ס'וואקסן הארמע לאבנס שמייין.

און ער אליין —

דאס אייגנטום

פון צען באלבאסטעס אינעם דאָרף,

וואָס נעמט אַנטקעגן וויליק, שמיל

איעדן טאָג פון אַנדערע הענט

אַ שטיק פון האַרטן האַבער-ברויט.

ס'פאַרטרייכט דעם טרוים פון פאַסטעכס שלאָף

דאָס שטרויגעלעגער אין דער שטאַל,

די שאַרפע קעלט, דער ריח פון מיסט.

איז אין די לאַנגע ווינטער-נעכט,

צוגלייך מיט כראַמטשענדיקע קי

טון מעלה-גיריהן זיינע אויגן

די זון, דעם הימל און דעם וואַלד,

און בלעמערן די גרינע ביימער,

ווי דינע זיימלעך פון אַ בוך —

ביז ס'גיט זיך מיטאַמאַל אַ גאַס

איבער די טונקלע ווענט פון שטאַל

אַ ווייסער וואַסער-פאַל

פון שאַף,

וואָס זוכט דעם פאַסטעכס פייפל-רוף.

קינדער אין פארם

די שפיציקע הויקערס פון קינדערישע, שמאלע פלייצעס
שניידן זיך אריין אין פרייד פון האניקפולע, זומערדיקע טעג,
ווי קרומע ווענט אין רואיק אַמעמדיקע גאסן.

פול מיט וויסן פון טויט און אַנונג פון לעבן
שפארט זיך אַן דער גרויסער קאַפּ אויף דינעם שמענגעלע פון האַלדז,
ווי גריין-געלער אַרבוז, וואָס הענגט איבער פלוימן
און ווערט געבלייבט פון פריע, אומגעריכטע היצן.
און הענט, וואָס זענען ביינערדיק, ווי גראַבליעס,
און פאַר דעם קליינעם גוף צו לאַנג,
שלעפּן זיך נאָך פון ביידע זייטן,
ווי צוויי צעבראַכ'נע פליגל פון אַ ווילדער גאַנדז.

ביי יעדן שפרונג און לאַבן פון די געזונטע קינדער
באַהאַלטן זיך אין שאַטן פון דעם קיילעכדיקן שמערן
די גרויסע אויגן, ווי כוסהלעך מיט וויין און גיפּט.

ס'טוליעט זיך פאַרשעמט צו האַרטע אַנלענס
דער הויקער, אַנגעשוואַלן פון די מענטשנס בליקן,
וואָס שלאַגן צו, ווי טשוועקעס צום צלם פון דער גאַרמין-באַנק
דאַס קאַרלעוואַטע. קינדערישע לייב.

א קויש מיט ציטרינען

א הארטער זעין פון אן אייזנבאשלאגענעם שטיוול,
א קלאפ פון א שווערן שטעקן אין דער מיט,
וואס האט פארגעסן אין דער גרויזאמער האנט,
אז אמאל האט ער אויך געקנאספּט און געבליט,

און א קויש, ווי א ברוינע, צעלעכערטע פרוכט
האט זיך אפגעריסן פון צוויי פרויאישע הענט,
פון אלטע צוויי הענט, אדערן-דורכוועבטע,
גענארבטע פון שמוץ, פון ווינט און פון קעלט.

און געלע, לענגלעכע זונען
מיט שפיציקן הארץ און פאריסענער נאז,
האבן זיך אויסגעשיט פון ברוינעם קויש
אויף דעם שניי-באדעקטן, שריט-באדראטן שמראז.

געקוילערט זיך גיך, געקוילערט זיך שטייף
די אלטע צוויי הענט פארביי,
וואס האבן מיט פינגער, ווי פליגלען צעשפרייטע
פארדעקן געוואלט דאס געלע, גאלד-זוניקע איי.

נאָר ס'האַבן די צימרינען, ווי לענגלעכע ווערטענעם,
קייקלענדיק זיך אַלץ אויפסניי
גערייזט זיך מיט די אַלמע, פּראָסמ-פּאַרשטאַרטע הענט
און געשפּונען, געשפּונען דעם ווייסן, דעם פּוכיקן שניי.

און עס איז שוין די קעלט פון אַ טונקעלן אַוונט
געקראַכן צו די נאַסע ווענט פון קליינעם שטיבל,
וועלכע ס'האַבן געזאַלט דערוואַרעמען די נאַכט
מיט ברויט און מיט נאַפט
די שמייכלענדיקע זונען
פון פּרילינג-שמעקנדע צימרינען.

א סאַסנע-בוים

א סאַסנע-בוים —

איין העלפט פאַרקלעמט אין האַרטן ליים,
די וואַרצלען נאַקעט, אַפּגעדעקט,
אויסגעשפּרייט איבער אַ תּהום,
ווי שאַרפע נעגל פּון אַן אַדלער,
וואָס זוכט אַן אַנלעזן, אַדער רויב.

עס ברענט די זון
און טרינקט די פייכטקייט אויס,
עס יאָגט דער ווינט
פון לינקס, פון רעכטס
און שאַקלט אַפּ
די לעצטע גרידע ערד
פון וואַרצל-געפּלעכט.

נאַר ס'וויל נישט שטאַרבן דער סאַסנע-בוים —
נישטאָ קיין וואַסער, טרינקט ער לופט,
נישטאָ קיין ערד, איז זויגט ער מוי,
ער שניידט דעם ווייטן בלאַען רוים

מיט מונקלע בייטשן פון די וואַרצלען,
און צווישן שטיינער, איבער תהום,
עס וועט נישט שמאַרבן
דער סאַסנע-בוים.

רויטער מאן

די שמענגלעך — האַריקער און שלאַנקער גוף,
די בלעמלעך זיינע — פריש און וואַרעם בלוט,
און ס'איז דער ריח האַרב און בימער-זיס,
ווי ס'וואַלט מיין קינדהייט זיך אויפסניי צעבליט.

די מיטאָג-שעה, פאַרשטאַכן פון דעם גיפּט,
וואָס רוימער, ווילדער מאַן שיקט איר אַקעגן,
הענגט שווער און נידעריק אויף באַרג און מאַל,
הענגט שווער און נידעריק אויף טייכן און אויף ברעגן.

מען טרעפט אים אומעמום, אין פעלד, ביים ראַנד פון וועגן,
זוי ס'וואַלט די ערד פון לאַנגן טרוימען מיד,
צום הימל זיך צעעפנט מיט די רוימע שמערן
און אויסגעפיבערט דאָס פלאַמענדיקסטע ליד.

מײן היים

מײן מאמע האָט צעטיילט אירע יאָרן
צווישן הונדערט יאָך פעלד און אירע דריי קינדער.
עס האָבן זיך אירע איינזאמע, יונג-אלמנה-נעכט
געבערגלט מיט טרוימען פון גערעמעניש זאָמן
און אונדזערע קיילעכדיקע, רויטע קינדער-בעקלעך.
אירע שעקען, ווי בינען האָבן געזשומעט מיט טויזנטער זאָרגן,
און ס'האָט איר אַרבעטספולער טאָג
געצייכנט דעם זוננועג פון פרימאָרגן ביון אָונט
מיט ריטשקאלעך שווייס אויף איר פנים.
דורך אירע שבתים איז געפלאָסן, ווי געשעפטשעטע תפילה
די האָפנונג פון צעכוואַליעט-געלע טייכן תבואה,
און איר האַרץ, ווי אַ ליפּ
האָט אויסטרינקען געוואָלט די שוואַרצע האַגל-כמארעס,
וועלכע האָבן גאָר אָפט אין זומערדיקע טעג
זיך אַרויפגערוקט אויף אונדז פון אונטערן וואַלד,
ווי צערייצטע, שווער לייביקע קי —
געוואָלט צערעטן די וועלט אונטער זיך
און יענע פופצן יאָך פון צייטיק-געלן ווייץ,
וואָס איז געשטאַנען נישט באַוואַרנט אונטער פרייעם הימל,

בלויז מיט זאנגען, ווי מיט גראַבע און הילפלאַזע פינגער
געטייטלט אַרויף אין שרעק און דערשטוינונג.

און אז ס'האַט דער ערשמער, פאַרנער ווינט,
ווי אַ קאַץ פאַרטשאַיעטע צום שפרונג
אויפגעהויבן פון דער ערד די היין
ביז צו די ביימער-שפיצן,
און אַ ריס געטון די ערשמע, בלאַנדע זאַנג
פון מאַנדעלן מיט קאַרן,
וואָס זענען גענאַנגען אין מיטן פון פעלד,
ווי אַ שורה גענדז צום קליינעם, בלאַען טייכל פונעם הימל.
איינגעקלעמטן צווישן ברייטע ברעגעס פון די כמאַרעס —
האַט זי אונדז באַהאַלטן דעמאַלט ערגעץ אין אַ ווינקל,
ווייט פון פענצער בליץ-צעאַקערטע, פון קוימענס און טירן,
און ס'האַט זיך שוין איר קול געראַנגלט מיטן שמורעם
ביים צונויפרופן פון פעלד ס'בהמות מיט די הימער.

עס האַט זיך אונדזער מאַזלען אויסגעגלייכט כמעט
מיט קליינע, אייביק קראַנקע אינדיקעס,
וועלכע מען האַט געמוזט אין קילע רעגן-טעג
איינמוליען אין שמאַמעס אויפן אויוון
און אין די אַפ'נע, פישטשענדיקע מיילער
אַריינגיסן די ווייסע, זיסע מילך.

עס האַט איר האַרץ געבלוטקט מיט אַ יעדן צווייג,
וואָס ווילדע שקצים האַבן אַפגעכראַכן אינעם סאַך,
אַזוי ווי דעמאַלט, ווען זי האַט דערזען מיין האַק-צעשפאַלמענע באַק
אונטערן סאַמע אויג.

נאָר ס'איז אומזיסט געווען איר גאַנצע מי און זאָרג,
עס וווינען היינט שוין פּרעמדע מענטשן אין מיין היים —
פון וואָהאַניעס ברייט-צעאַקערט אונטער בוראַקעס און קלעע
זענען איצט געוואָרן שמאַלע פּויערן-ביימלעך,
וואָס קומען מיט אַיעדן זומער נענטער צו דער שוועל פון הויז
אויף דאַרע פּיס פון די פּאַסאַליע-טיקעס.

איך האָב געהערט, אז ס'פעלט איבער דער שמאַל אַ האַלבער דאַך,
און ס'זענען אַ ל ע קאַרשנביימער אויסגעפרוירן אינעם סאַד.
ס'האַט אַבער נישט געקענט, ס'האַט נישט געמאַרט זיין אַנדערש —
מיך האָט אַוועקגעיאָגט מיין אומרו פון מיין היים,
פון גרינע לאַנקעס און פון קאַרשנביימער
אין שמעט, וואָס ברענען מיט אַספּאַלט די פּיס אפילו דורך דעם
שמאַרקסטן לעדער.

עס איז מיין לעבן, ווי אַ הויז אַן פענצטער און אַן מירן,
פריי פאַר אַלע ווינטן און פאַר אַלע שמורעמס,
און מיין האַרץ, ווי אַ ליפּ,
ווי אַ אויסטרינקען די שוואַרצע כמאַרעס איבער קוימענס
פון פאַבריקן,
וואָס האַגלען מיט האַרמע טראַפּנס מענטשן-שוויים
און רעגענען מיט קינדערישע טרען.

די שמאלע סמעזשקע

מסתמא איז נאך היינט פאראן די שמאלע סמעזשקע,
וואס געדענקט דיינע מרים,
און ס'בליט נאך אלץ ביים ראנד פון וועג
אין זומערדיקע מעג
דער רויטער, זיסער קלעע,
אזוי ווי דעמאלט,
ווען ביסט געגאנגען
שבת פון דאווענען אהיים
איבער דעם לאנגן, שווערן בארג פון ליים.

עס האבן דיינע קלוגע, גראע אויגן
נישט צולאזן געוואלט די אונג פון טויט,
און ווי בינען די פעלדער כוואליקע געוויגן,
וואס האבן געשמעקט דורך גרינקייט מיט ברויט.

נאר, אז עס האבן דיינע מידע מרים
זיך אָנגעהויבן פלאַנטערן אין די פאַרשיד'נע זייטן,
ווי שאַף אויף אַ וועג, אַ ברייטן
האַסמו זיך דעמאלט אָנגעשפּאַרט מיט דיין האַנט

אויף מיין ברוינעם, קינדערישן קאפ,
אז קיינער זאל דיין שוואכקייט נישט דערזען,
(עס דאכט זיך, אז דער בארג נעמט קיינמאל נישט קיין עק)
און געהימט דעם סוד,
פון וועלכן ס'האבן בלויז געוואסט
דו, דער טויט און דער ליימענער וועג.

און ווען מיינע אויגן,
דערשמוינטע,
האבן געשפילט מיט א האלכן פארשמין,
האסטו מיט פארשלאגענעם אַמעם
געוויזן, ווי די וועלט איז שיין
און געלערנט מיך ליבן דאס לעבן.

עס איז פון דינע ווערטער אויסגעוואקסן
דאס ווונדער פון לענדער, פון ביימער, פון בלומען —
נאָר ס'האָט געשמייכלט טרויעריק-שמיל דיין פנים,
ווען ס'איז דיר אויסגעקומען דעמאלט גראַד צו רעדן
וועגן דער באַשייד'נער, היימישער צענטאַריע,
וואָס מוליעט איין פארשעמט די קליינע, ראָזע בלימל,
און איז דאָך אזוי בימער, ווען מען מוז זי טרינקען
אַ יעדן אינדערפרי אַלס ברוינעם מיי,
ווען ס'קענען שוין נישט העלפן מער,
נישט שמשאווניצע, נישט זשענמיצע פון ספאס,
כדי צו קענען אויפהאלטן דאָס שוואַכע פלעמל לעבן
אַ חודש, אַדער צוויי.

כ'געדענק שוין נישט גענוי, וואס האסט געזאגט מיר דעמאלט,
נאך היינט נאך, נאך אזויפיל לאנגע, לאנגע יארן,
ווען כ'בין איינזאם און הפקר, ווי א סאסנע אין ווינט,
טרינק איך, ווי דו אמאל דעם ברוינעם טיי,
דעם ביטער-זיסן טעם פון דיינע ווערטער, פאטער,
א יעדן טאג אויפסניי,
אז כ'זאל נאך קענען אויפהאלטן אין זיך דאס ביסל גלויבן
א טאג, א חודש, צוויי.

צו קאָפּנס פּוּך וועגן

1941 — 1939

חלום

ה. ליוויקן — אין טיפסטער פארערונג.

אין ווינטערדיקע, ווייסע נעכט
ווען שארפע ווינטן וואיען, יאָמערן און לאַכן,
שניידט די לבנה מיט איר שפיציקן האַרן
אַ נייעם וועג דורך דעם שנייאיקן תהום,
כ'זאַל נישט קענען פאַרבלאַנדוען אויף מיין וועג אַהיים
פון ווייסע וועלטן-שליאַכן.

שמיי איך לאַנג אַקעגן אַלטן, שמרוי-באַדעקטן הויז
און כ'זאָרף אַ בינמל היי אונטער צעפוילטן פלוים
פאַר סאַרנעס בויגיקע און ברוינע האַזן,
וואָס ס'מרייבט דער הונגער פון טיפן וואַלד אַרויס.

פאַלט מיין טרער — און ס'הויבן אַן צו קנאַספן אויף שמאַלע הירשן-
קעפּ

די טרוק'נע, שאַרקענדיקע צווייגן פון די הערנער
און צעבליען זיך מיט שמערן שנייאיקע,
ווי פּרילינגס-צייט מיט ווייסן צוויט די דערנער.

איך שטיי און ווארט —

אפשר וועט אויפגליען דערנעבן בורשטינען-געלער בליק
פון מיין קאץ, וואס איז אַוועק אין וואַלד
אין יענעם טאָג, ווען כ'האַב פאַרלאָזט מיין היים,
און קיינער האָט זי מער שוין נישט געזען צוריק.

איך שטיי און ווארט —

אפשר וועט זיך דורכגליטשן דער שאַטן פון מיין באַבע חיה,
ווען זי גייט אין שטאַל מיט פּיס-כענקל און עמער
מעלקן איר קו, די „קוויאַטע“, די געטרייע,
וואָס זי האָט קיינמאַל קיינעם נישט געטרויט
ביז צו איר סאַמע טויט.

איך שטיי און ווארט —

אפשר וועט דאָ פּלוצים אַנקומען פון יענער וועלט
מיט צעשמייכלט-ווינקענדיקע אויגן,
איינס טונקל-שוואַרץ און ס'צווייטע טויבן-גראַ,
מיין פעטער הערש אויף נאַכמלעך-שטילן ראַנדעוווּ
מיט אַ יונגער, היים-בלומיקער מויד —
און ס'וועט אַנטקעגנקומען אים די מומע דבורה
און אים דעם וועג פאַרשמעלן מיט איר ברייטער שאַל,
וואָס פּליסט אַרום איר פּלייצע, ווי אַ טונקלער קוואַל.

איך שטיי און ווארט —

עפעס הערט זיך אַ יאַגן, אַ געוואָי, אַ געשריי,
ס'איז דער וואַלד ביינאַכט אַזוי נאַענט און גרויס —
אפשר קומט ער צולויפן צו מיין זיידנס הויז
און מאַנט ביי אים צוריק די סאַסנעס דריי?

שא, עם רופט מיך עמעץ. עמעץ קלאפט אין שויב,
כ'דערקען מיין פאטערס שמאלע, שלאנקע האנט —
ער האלט שוין גרייט פאר מיר זיין ברייטן בערן-פעליץ:
„קינד, קום אריין, עם טאגט און דיר איז קאלט“.

כ'בין אזוי קליין און דער פעליץ — זע נאָר, אַ מיין גרייס!
און שמעקן שמעקט ער אזוי גוט, כ'געדענק נאָר נישט מיט וואָס,
כ'זויל זיך דערמאָנען...

נאָר אויף דער גראָער וויע פונעם הימל
הענגט שוין די געלע, בלאַסע טרער פון זון
און טריפט אַראָפּ אויף שפורן פריש און דין
פון סאַרנע און האַז,

וואָס זוכן דעם זומער און דאָס גראַז
אויף די פאַרשנייטע, טרויעריקע וועגן —
און אויף מיין חלום,
וואָס קומט זיי דאָרט אַנטקעגן.

ערב רעגן

ביימער באדעקט מיט גראַעם שמויב,
ווי וואַנדערער, וואָס רוען אויס פון וועג,
האַבן מיד געדרעמלט אין דער מיטאָגדיקער זון.

כמאַרעם, ווי היעראַגליפן,
האַבן זיך געבונדן אין טונקעלע שורות
און געוואַלט פאַרטייטשן דעם ווילן פון הימל
דער הייסער, דורשטיקער ערד.

נאַר איידער ס'איז פאַרטיק געוואָרן די שריפט,
האַט שאַרפער ווינט די אותיות צעריסן
און געצויגן פון מזרח קיין מערב
די סטענגעס פון הימל.

האַט אַ בייזער געמרוטשעט דער דעמב:
— שוין וואַכן, ווי ס'ברענט אונדז די היץ,
און כאַטש כ'גראַב מיינע וואַרצלען
וואָס טיפער אין ערדישן קלעם,
ווערן געל מיינע בלעטער און וויאַנען

און שמעקן פריציטיק מיט טויט,
און דער מאך אויף מיין רוקן ווערט טרוקן און רויט
און קריכט אויף מיין גוף, ווי א פלאמיקע גריווע —

די בערעזע, ווייכהארציק און מילד,
האט געשעפמשעט שטיל צו דעם דעמב:
— דו ביסט גרויס, דו ביסט שטארק,
און ס'קענען אפילו חדשים פון דורשט
נישט שוועכן דיין שטאם,
אבער זע —

אין קרייז פון דיין וואַרצל-געפלעכט,
וואָס זויגט אויס דעם מאַרד פון דער ערד,
ווערט פאַרשרפּה'ט, פאַרטרוקנט יעדע פּלאַנץ, יעדע בלוט
און ס'איז קורץ זייער לעבן,
בלויז געמאַסטן מיט טעג —

נאָר דער דעמב האָט געהויבן די צווייגן מיט גאָה,
ווי ער וואַלט זיך געעדוּרשט מיט הימל און זון
— וועט וויאַנען אַ גראַז, צי אַ בלוט,
וועט קיינעם נישט אַרן אַפּילו,
וואָס זענען דען זיי?
מיסט,

מיסט, וואָס מאַכט פעמער די ערד
פאַר מיר און מיין גאַנצן געשלעכט.

די טאַפּאַליע, וואָס האָט מורא פאַר אַלץ

און אַנטלויפט מיט די בלעמער פאַר דעם מינדסטן ווינט,
האַט געצימערט, געשטאַמלט,
די בלעמער, ווי בעטנדע הענט
געהויבן מיט דלאַניעס אַרויף
צו דער שמילער בערעזע.
— הער שוין אויף, הער שוין אויף,
וועסט חלילה דערצערנען דעם דעמב, אונדזער האַר —

די קלעטער-פלאַנץ, וואָס האָט זיך צוגערוקט, ווי אַ שלאַנג
און געהאַרכט בנגבה,
איז געקומען צו שלייכן צו די פלאַנצן און גרעזער
און געסיקעט מיט סוד:
— ש-ש-שאַ,
מען שמועסט ביי די „גרויסע“,
אַז ס'וועט שוין קיין רעגן נישט זיין,
עס איז סוף, עס איז סוף און פאַרגיין —
האַבן אונטערטעניק זיך געלייגט אַלע גרעזער
אונטער גליאיקן סערפּ פון דער זון
און וויליק געוואַרט אויפן טויט.

נאָר די קראַפּיווע,
די אייביק מיאוסע און פאַרשעממע,
פאַר הזירים דער פּראַס,
דורך פּיסטריט צוגעוויינט צו שווייגן און האַס,
האַט אויפגעשטעלט די שאַרפע, ווייסע הער'לעך,
ווי אַ יעזש, ווען ער פילט די געפאַר
און געשטאַכן, געוועקט מיט די רייד

די מידע, וויאנענדיקע לייבער פון די בלומען.
 — ווער רעדט דאָ פון טויט אין פון סוף?
 ס'איז אַ ליגן —
 ס'מוז קומען דער רעגן!
 נאָך אַ מאָג, נאָך אַ נאַכט,
 ס'וועט קומען זיין צייט.
 נעמט אייך פעסמער צוזאַמען,
 זאלן אונטערשמעלן זייערע פלייצעס די שטאַרקע
 פאַר די,
 וואָס מיט ווייכערע קני,
 ס'טאָר קיינער נישט וויאַנען, פאַלן פאַר דער צייט —

II

ביימער באַדעקט מיט גראַעס שטויב,
 ווי וואַנדערער, וואָס רוען אויס פון וועג,
 האַבן פויל געדרעמלט אין דער מיטאַנדיקער זון.
 נישט געהויבן קיין בלאַט,
 נישט גערירט מיט קיין צווייג,
 ווען ס'האַבן די ערשמע, קליינע כמאַרעס,
 ווי ווייסניקע קעץ זיך געשפילט מיט דער זון,
 ווי מיט אַ ווייכן, געלן ביינוולקנויל.
 אַ דעק צו
 און אַ שפרונג אַוועק
 מיט געהויבענעם עק —
 געקוקט פון דער זייט,
 זוי דער קנויל וועט זיך רוקן צו מערב.

און ווידער געקומען,
שוין צו דריי און צו פיר מיטאמאל,
ביז ס'זענען מיפער געווארן די שאמנס אין טאל.

ס'האט מיט השד געקוקט די מאפאליע צום הימל
— מען טרייבט שוין היינט ווידער קאטאוועס מיט אונדז —
אבער היינט איז דאס שוין נישט געווען מער קיין שפאס.
ס'איז פארבייגעלאפן דער ערשמער, פארנער ווינט,
ווי א האז,

און איבערגעלאזט נאך זיך צווישן גראז
א סמעזשקע שמאל, ווי א שרינט.
שוואלבן, ווי טונקעלע בליצן
האבן צעאקערט די לופט.

ס'האט איינגעהאלטן דעם אטעם די ערד,
און ס'האבן שוין חיות געטראגן אין בלוט
דעם אומרו פון נאענטן שטורעם.

ביז ס'זענען געקומען פון הינטערן וואלד
כמארעס, ווי לייבן מיט אויפגעשמעלטע גריוועס,
ווען זיי גייען נאך נאך דעם ריח פון קרבן.
מיט איין זעיץ פון דער לאפע פארלאזשן די זון,
דאן מיט די ווייסע, שארפע ציין פון בליצן
אין טונקלעם קארק פון הימל זיך אריינגעביסן,
אויף לעבן און טויט.

שמועסן זיך דורך צוויי הויכע, שווערע בערג
מיט ברומענדיקן ווידערקול פון דונערן.

וואס קוילערן זיך קרעכצנדיק און מעמפ,

— העי, ברודער, שוין באַלד? —

און אַלס ענטפער אַ בליץ און אַ קנאַל און אַ טראַס,

און ס'ליגט שוין אויף צווייען צעשפאַלטן

דער העכסטער, דער שמאַלצסטער,

דער דעמב.

שפּרינגט אויף מיטאַמאַל פון די צווייגן דער ווינט,

וון ר'איז געלעגן אין אַ לייכטן דרימל,

און מאַכט אַ וועג פאַרן רעגן,

וואָס בינדט צונויף מיט ווייסע, גראַבע שטריק

די ערד מיטן הימל.

שמעלן בלומען און גרעזער אונטער זייערע קעפלעך,

און די ריקנס שוידערן מיט זיסעסטער דערוואַרטונג —

עס רוישט און עס פויקט, עס זינגט און עס קלינגט

אויף ביימער, אויף בלעטער, אויף גרעזער, אויף דר'ערד,

און ס'לאַכט שוין מיט גרינקייט די לאַנקע, דער וואַלד,

נאָר ס'קענען די בלומען נאָך אַלץ נישט באַנעמען —

איז אַ סודען, אַ שושקען, אַ שטוינען, אַ פּרעגן

— רעגן?

— רעגן,

ר-ר-ר-ר-ע-ג-ן... —

א. ערד

י . א פ א ט א ש ו ן

א. ערד, געפאסעוועט אין ברייטע לאַנעס און אין שמאַלע בייטן,
ערד פון מיינ היים, פון מיינע קינדעריאַרן,
כ'האַב קיינמאַל נישט געוואוסט, אז ס'קען דורך נישט סטאַיען אפילו
אויף אַ קבר פאַר די, וואָס זענען אויף דיין שוים געבוירן.

א. ערד, כ'האַב קיינמאַל נישט געוואוסט, אז כ'בין ביי דיר אַ פרעמדע,
געקומען בלויז צו גאַסט אויף פופצן, צוואנציק דורות,
ווען כ'בין געוואַקסן מיט דייע פּרילינגען און זומערס,
מיט דיין וואַלד, מיט דיין תבואה און אַלע דייע פרות.

מיין זיידע האָט דורך געקארטשעוועט מיט זיינע ברייטע הענט.
געריסן ביימער-פּניאַקעס און שווערע, גראַע שטיינער,
ביז ס'איז געבליבן אַ ליכטיק-גרינער ווינקל
מיט בלאַעס טייכל-אויג אין מיטן ווענט פון ביימער.

בלויז סאַסנעס שלאַנקע דריי לעבן דער נייער שטוב
האַט ער געלאָזט, ווי שומרים טרייע אויף דער וואַך,
וואָס האָבן דאָן אַרײַנגערוישט אין מיינ נשמה
זייער בענקשאַפט און טרויער מיט דעם גרינעם סכך.

א, ערד, מיר האבן ביידע זיך פארקנסט מיט די געהיימסטע סודות,
עס טראגט מיין גוף ביז היינט סימנים פון אונדזער טיפסטן בונד:
אויף הענט, אויף פיס, אויף באק, אונטערן סאמע אויג
פון א פניצק, פון א צווייג די אויפגעריסענע ווונד.

איך האב צו דיר געטראגן נישט נאר מיין פרייד און טרויער,
דיר, ערד, האב איך דאס ליבסטע אַנפארטרויט:
מיין ערשטן זוניקן און ציטערנדיקן הלום —
ווען ס'איז מיין פויגל, מיין קאנאריקל געבליבן טויט,

מיט פעדערן אויפגעבלאזענע ארום דעם דינעם האַלדז
און נישט געענטפערט מיט קיין פיפס אויף מיין פאַרצווייפלמ-ווילדן
שריי,
האב איך איינגעוויקלט ס'קליינע גופל אין מיינע שענצטע שמאַטקעס
און די ר געגעבן צו באהאַלטן אונטער איינער פון די סאַסנעס
דריי.

נאר ווען איך האב געוואלט כאַטש זען א פעדערל פון מיין געליבטן
פריינט
און אויפגעגראַבן דיך מיט מיינע נעגל ארום דעם סאַסנע-בוים,
גענישמערט הינטער יעדער גרידע, געזוכט און האַפנונגסלאַז גע-
וויינט,
איז שוין קיין זכר נישט געבליבן פון מיין זוניק-געלן טרוים.

און דאָן דאָס צווייטע מאל — נאר דעמאָלט האַב איך שוין פאַר-
שמאַנען,
איך בין שוין דעמאָלט אַלט געוועזן קנאַפע עלעף יאָר,

אז ס'וועט נישט העלפן מער קיין אויפגראַבן און וויינען.
ווען האָסט מײן פּאַטער אַרײַנגענומען אין דיין לײמיק-פּײכטן מאָל.

האַסט מיטגעוויינט מיט מיר, כּורשמינען-געלע זשױוּצע פּאַרגאַסן,
ווען כ'האַב אױסבאַהאַלטן צױשן זאַנגען מײן טרױער, ווי די גרעס-
מע שאַנד —

ווייל ווער חוץ דיר האָט נאָך געקענט אַזױ פּאַרשמיין,
ווי שױער עס איז אַ קינד אָן ווייכן גלעט פון פּאַטערס מילדער
האַנט?

דאַן בין איך שעהען-לאַנג געלעגן אױף דיין ברײטער כּרוסט,
זיך אײנגעהאַרט אין דיין פּאַרטאַיעט לעבן מיט מײן גאַנצן גוף,
און געוואָרט, צי ס'וועט נישט דורכרייסן ס'געפּלעכט פון וואַרצלען,
גרעזער,
ווי אַ דונער אונטערערדישער מײן פּאַטערס ווייטער, ווייטער רוף.

און אז איך בין געוואַקסן, ביסטו מיטגעוואַקסן אין דער הייך
צו הימל, צו שמערן, צו זון און צו רעגן —
האַסט אײנגעזאַפט מיט מיר דאָס אומענדלעכע גליק פון ערשטן,
גרינעם בלעטל
און דעם אומעט פון צעווייקמע השױנדיקע וועגן.

און אין די לאַנגע ווינטערס, ווען ס'האַט דיך צוגעדעקט דער אַנגע-
שיטער שניי,
און כ'האַב דיך נישט דערגרונטעווען געקענט מיט מײנע קלײנע שײך,
פלעג איך אױסזוכן אַ שפּעלטעלע, אַ קלײנס אַרום אַ בוים,
כ'זאַל קענען זען, אז ביסט נאָך דאָ, אז ביסט נאָך דאָ אונטער דעם
ווייסן פּוך.

און ס'האט אין מיר געשווימט, געברויזט דיין נאקעט בילד,
געקלאפט אין מיין מוח, אין מיין הארץ, אין מיין בלוט,
ביז כ'האב ענדלעך פארשטאנען, פארשטאנען, פארשטאנען
און דיך ניי-געבוירן, דיך אנטפלעקט אין א ליד.

א, ערד, אז איך וועל מוזן גיין פון דיר אז קלייד, אז שיד, אז דאך,
דאן וועלן זיך א הייב טון, וועלן מיטגיין אלע מינע קברים,
און דו וועסט מיט לעכער לידיקע, ווי אויגן אויסגערוגענע
שטארן צום הימל לויטערן און בלאעם.

א, ערד, אז איך וועל מוזן גיין פון דיר אין גלות,
וועט דורכלויפן א רים דורך דיין און מיין איעדן גליד,
און ס'וועלן בלוטיקן צוגלייך, א ערד, מיין היים-געליבטע ערד,
דו און איך און מיין ליד.

פשעמישל, יאנואר 1939.

פּרילינג אין מיין היים

פּרימאָרגן שניידט אויף די גאַסן,
וואָס שמעקן מיטן ריח פון פּרישן ברויט —
ס'צעשפּאַלט זיך אין דער מזרח-זייט די רייפּע פּרוכט פון הימל
צעשפּאַרט פון זונענקערל גליאיק-רויט.

די לעצטע שאַטנעס פון נאַכט
ליגן איינגעקנוילט הינטער די הייזער-ווענט,
ווי מלבושים פון אַ וואַנדערער נאָך לאַנגן וועג,
וואָס האָט ענדלעך זיין בענקשאַפט דערפירט צו אַ ברעג.

די גרינע שווערמער פון איריסן
שפיצן זיך אָן אַקעגן פּרילינגדיקן הימל,
וואָס לאַזט זיך אַראָפּ מיט וואַלקנס גראַ און ווייך,
ווי זיי וואַלמן פאַרווירקלעכן געוואַלט
דעם דורות-לאַנגן חלום פון דער ערד
צו באַזיגן די הימלישע הייך.

די ביימער אַנגעלאָדן מיט די דינאַמיטן
פון צונויפגעלייגטע בליטן

ווארטן אויפן ערשטן סיגנאל
פון זונענשמראל.

אויף סטרונע גילדענער
פון פליענדיקער בין
שפילט דער פרימאָרגן
זיין צארטע, קלינגענדיקע מעלאָדי
און זוכט דאָס האַרץ פון בוים —

שיילט זיך אַרום
נישט דרייסט,
צעקנייטשט,
ווי אַ קינדער-קליידל ביים שפּיל
מיט אַ פאַרטשעפעטן זוים,
די ערשטע וויינשל-כלים,
וויסער טרוים.

פּשעמישל, מאי 1941.

בוזשלען אין זוען

זוי א בויגן אויסגעשפאנט,
א בויגן רויט-זוייס-שווארץ,
פון אפריקעס צעגליטן מדבר-לאנד
צו אוקראינעס מילדן, גרינעס הארץ,
באנאנד מיט א לאנגער פייגל-שנור,
געפלויגן איז א בוזשלען-פאר.

בלאָער, שמראַליקער מאַג
פעדימט זיך איין אין שנאבלען שאַרף און שמאַל,
זואַם נייען צונויף די צעריסענע ברעגעס
פון הימל מיט ערד,
פון באַרג מיטן מאַל.

ס'דאַכט זיך, ס'איז אַלץ ווי אַמאַל —
נאַר פאַרוואַס לויפן יינגלעך נישט אַרויס מיט „הור-דאַ!“
און ס'וואַרצזשען נישט מער פונעם פלי אַלטע לייט,
און ס'פאַכען נישט מענער מיט הימלען פאַר פרייד,
זוען ס'גיבן די פלוגעס די סקיבע אַ שנייד —
און מען טראַגט נישט אַרויס קליינע קינדער און קראַנקע.

כדי עם זאל בוזשלישער פלי
א פעכער טון כוח אין די קליינינקע פיסלעך
און געזונט מאכן קאליקע-קני?

דער וועג
באצייכנט מיט די מילך-סימנים,
איינגעקריצטע אין אייגענעם כלום
דורך דורות-לאנגן מארשרום,
און נאענט דעם הארץ
מיט יעדן טורעם-שפיץ
און בארג,
מיט יעטוועדער
נידער
און היך,
איז אויך
געווארן פרעמד
און זיך אליין פארלוירן
צווישן געפלען
און שרפה
און רויך.

דער הימל, ווי א גוססדיק אויג
פארגלייזט מיט טויט —
עס פאלן זונען אין זיין טיף,
געשליידערטע מיט מענטשנהענט ארויף
און לעשן זיך צישענדיק אויס.

די לופט איז צעאקערט מיט אייזן,
גלייך ערד אין חשוונדיקער צייט,
בלעטערט זיך אפ מיט מחנות טוימע פייגל,
ווי א פארוואנעמע קווייט.

די נאכט
קען אליין נישט געפינען קיין דאך,
בלאנקעט ארום צווישן ריפן נאקעמע
פון הייזער פארברענטע
און טוליעט זיך אונטער די פליגל
פון וואנדער-פייגל פרעמדע.

נישטא קיין ארט זיך אויסצורוען פון וועג —
אין יעדן וואלד פארטשאיעט איז פארצאט,
און יעדער בארג —
א פויסט אין שרעק פארשטארט,
און יעדעס הויז —
א נעסט פאר ברענד און פלאם,
א נעסט פאר אייער טונקעלע פון בליי,
און יעדער קוימען,
ווי אן אפן, טונקל מויל
פארגליווערט אין לעצמן געשריי.

אין בוזשלישן בליק
זילבערט זיך ווי א שמערן די טרער
פון א קינד,
וואס וויגט זיך אליין אין א וויג

צווישן ציגל, הרוגים און מיסט,
און דורך אפענעם דאך פון דער הרובער שטוב
זויגט עם מיט זשעדנע, הונגעריקע בליקן
די ווייסע, בוזשלישע ברוסט.

די פליגלען באשווערט
מיט קריזשקעס פון פארטרוקנט בלום,
וואס האט א מריף געטון פון הייך
ווי הייסער מל,
ווערן מיד
און ווייך
און יעדע פעדער,
יעדעס גליד
פילט זיך שוין אליין
אלס טייל פון ערד —
שטויב און ליים.

נאך אומגעריכט
גיט די בענקשאפט א רים
אין סאמע מיט פון הארץ,
און א לעצטער פארמעסט —
כאטש איין מאל נאך אין לעבן
ארומנעמען מיט פליגלען אויסגעשפרייטע
עפל-ביימער צעבליטע
איבער דער אייגענער נעסט.

און אט,
צי האט

אויף אן אמת
זיך געענדיקט די גרעניץ
געוורעט מיט בלומ?

עס שמייכלען מיט א בלאַנדן שמייכל
אלע וועגן,
און ס'לויפן גרינע תבואה-ביימן
זיי אנטקעגן —
און אונטער ביימער,
עפל-ביימער פראַסטע,
וואָס אַנען ערשט דעם פּרילינג מיט די האַרטע קנאַספּן,
די אלטע, גוט באַקאַנטע שמוב פון ליים,
היים —

נישט צופאַלן גלייך,
דאָס האַרץ זאָל נישט פּלאַצן פאַר פּרייד —
נאָר ענגער און ענגער,
קרייז נאָך קרייז,
מיט פּליגלען,
מיט בליק,
פאַרציען אַרום נעסט
אַ שליף פון גליק.

פּשעמישל, פּרילינג 1941.

אויף חורבות

I

די שול

ס'שטייט די שול אן דאך, מיט די צעשפרונג'נע ווענט,
ווי א ברונעם מונקלער, אפענער פאר רעגן און פאר ווינט,
און ווי אן עמער לאזט לבנה זיך אראפ
ביז צו דעם סאמע הארץ פון איר חרוכן גרונט.

און שעפט און שעפט פון טיפן, מונקלעם דנא
דעם גאנצן גרויל פון אומקום און פארגיין,
און ס'געשפענסטערט דורך די אויסגעהאקטע שויבן
איר קאלט, פארגליווערט ליכט, ווי שמוס געוויין.

ווי בלינדע בעטלער טאפן אין דער פינצטער די פילארן,
זוילן אנטלויפן פון די אפגעסמאליעט-נאקעטיקע ווענט,
נאר ס'פארשמעלן זיי דעם וועג צום שמערן-זאמן הימל
פון טיפעניש די שאטנס — ווי בעמנדיקע הענט.

פשעמיש⁵, חשוון 1939.

II

ד י ש מ א ט

ארום פארברענמער שול א וואל פון ציגל, גלאז,
ווי ס'וואלט דער טרויער זיך פארשאנצט פאר יעדער טרייסט —
עס יאגן זיך דא אין די נעכט בלויז הינט ארום און קען
און ס'בלאנקעט פון פארברענמע אותיות דער גייסט.

עס קומט אהער דער טאג מיט שיקלדיקער שיין
און מעסט די גאסן, ווי תכריכים פאר דער שמאט,
וואס שמארט מיט בלינדע, אויסגעהאקטע שויבן,
ווי ס'וואלט אין זיי געשפיגלט זיך א מויטער גאט.

נאר, ווען ס'באווייזט זיך מיטאמאל ביים ראג א האקנקריין
און שניידט זיך איין אין גאסן מיט גרויזאמקייט און וואט,
דאן אנטלויפט פון דארט די לעצטע שיין פון טאג
און ס'שרייען בלויז די שטיינער מיט פרישן מארך און בלוט.

פשעמישל, חשוון 1939.

דאס לעצמע העמד

דאס לעצמע העמד — נישט איין מאל הערט מען אַם דאָס וואָרט,
דו מוזט עס אָבער זען מיט אויגן אייגענע, צוויי שריט קוים פון
דיין הויז.

ווי ס'שטייט אַ מענטש מיט אַפ'נער, נאָקעטיקער ברוסט
און ס'שעמט די ווינטערדיקע זון זיך צוצורירן צו זיין בלוז.

ער שטייט און האַלט אויף אַרעם איינגעבויענעם זיין העמד,
ערשט אויסגעטון פון זיך דערנעבן אין אַ שויער —
ס'ע טשאַיעט זיך נאָך וואַרעמקייט פון גוף אין יעדער נאַט
און קנייטש.

נאָר ס'וואַיעט שוין פון אים פאַרלאַזנקייט און טרויער.

עס קומען קונים צו, צעשפרייטן עס, באַטאַפן,
באַקוקן יעדן קנאַפּ און זוים אונטער דער זון,
ביז ס'גיבן זיך די אַרבל אַ בלאַז, אַ הויב אין ווינט
און נעמען זייער האַלדז, ווי טויטנהענט אַרום.

פּשעמישל, השׁון 1939.

מײן גוף

מײן גוף איז נאך ווי ביימער-שמאם אין וואלד
געווענדט צו דער הייך מיט אלע זיינע גלידער,
די בענקשאפט גרינט אויפסניי
מיט יעדער יונגער ליבע —

נאר מײן שאַטן,
ווי אַ שלייער
אויסגעוועכט פון דינסטן טרויער
נעמט שוין פון מײן געשמאלט די מאַם
פאר וואַרטנדיקער ערד,
פאר פייכטן גראַז.

פרייט דער זומער-טאָג
אין רעם אַריינגעפאַסט
פון שמאַלן שאַטן-פאַם,
און מונקלער ווערט דאָס גראַז
ביי מײנע פיס,
גלייך ס'וואַלט עס גראַד באַרירט
דער ערשמער הויך פון האַרבסט.

מיין שאַמן,
ווי אַ שלייער
אויסגעוועכט פון דינסטן טרויער
נעמט שוין פון מיין געשמאלט
די מאַס
און פאַרשוועסטערט מיך
מיט וואַרטנדיקער ערד,
מיט פייכטן גראַז —
און אין מיין בלוט
הער איך וויינען די וועלט
און דאָס נישט געבוירענע ליד.

פשעמישל, מאי 1941.

היימלאַזיקייט

1947 — 1941

מן-הסתם

מן-הסתם האט עם געדארפט אזוי זיין,
אז כ'זאל, אויפן לייב דאס איין-איינציקע העמד,
אויף די פים די לעצמע, צעריסענע שיק,
וואַגלען טויזנטער מיילן איבער טרייסטלאָזער פרעמד.

עס זאל מיט חשד מיך אויפנעמען א יעדע שוועל און מיר,
און ס'זאל די היימלעכקייט פון שטוב, די וואַרעמקייט פון ווענט,
דאס פייער אונטער קיך נישט זיין פאר מיר געגרייט,
דער שמייכל פון א מאמען נישט זיין צו מיר געווענדט.

און דאס נאַקעטע ברעט, וואָס איז קישן און בעט,
זאל מיר צוקאַפנס נאָך האַרטער זיין פון שטיין,
עס זאל מיך אויסמיידן אפילו בלאַער חלום,
וואָס שטייגט מיט לייטער גילדענער צום ווייטן הימלס-פליין.

מן-הסתם האט עם געמוזט אזוי זיין,
אז מיט פייער זאל גליען הינטער מיר וועג און בריק,
און ס'זאל מיך פאַרוואַנדלען אין א זאַלציקן שטיין
יעדער בליק, וואָס שמרעכט אויף צוריק.

און ס'זאל ווערן צו שמויב און ס'זאל ווערן צו אש
די ארבעט, די מי פון אלע מיינע יארן,
און כ'זאל ווערן מיט יעדן ליד, ווי דו, מיין גאט,
מיט יעדן נייעם פריילינג, נייגעבוירן.

אומא, סעפטעמבער 1941.

אופימער ערד

א. ערד, אופימער ערד,
מיט דיין בייזער, אומהיימלעכער רויטקייט
לויפסטו מיר נאך אפילו אין טרוים,
ווי די רויטע קו, וואָס האָט מיין קינדהייט געשראַקן —
אַ ווילדער, צערייצטער, באַהאַרנטער תהום.

א. ערד, אופימער ערד,
פאַר וועלכע זינד האָט דו געשטראַפּט דיין גאַט,
אַ ביסט געוואָרן אזוי גרויזאַם רוימ?

וויפל אייזן פון שווערד און פון שפיז
איז אַפּגעגאַן מיט זשאַווער אין דיין שוים —
וויפל בלעמער אַפּגעריסענע פאַרפרי דורך שטורעם און ווינט,
וואָס האָבן נאָך נישט אויסגעשעפּט פון צייטיקייט דאָס גליק,
פיבערן אין דיר די בענקשאַפּט זייערע אויס?

וויפל האָט פון אור-אור-צייטן גליט עס אין דיין מיט
און שרייט אַרויס מיט קינס שולד און הכלם יונגן בלוט,
אַז אין דיין אַנגעזיכט

לעשט אויס אויף אכט חדשים לאנגע
די זון איר ליכט?

א, ערד, אופימער ערד,
ס'שמעקט נישט דיין לייב
מיט בענקשאפט צו ווייז און צו קארן,
גלייך ס'וואלמן אלע פרילינגען
דעם וועג צו דיר פארלוירן.

עס שמעקט דיין נאקעמקייט מיט שימל און מיט קבר,
און אז איך קוק בלויז אריין אין דיין טיף,
כאפ איך זיך אן ביי יעדן גליד און אבר,
צי ס'האט מיך נישט פארסמט דיין בלויזער הויך,
צי ס'האט מיך נישט געמויט דיין שטילסטער רוף.

א, ערד, אופימער ערד,
דו ווייסט, אז שפעטער, אדער פריער
וועל איך אריינפאלן אין דיר,
אין דיין נאקעטער, אפענער טיף,
ווי דאס בלאט פון טרויריקייט געל,
און פון איינזאמקייט מיד.
איילסטו זיך נישט צו גיך,
נאר פאמעלעך דורך לעכער פון מיינע צעריסענע שייך
קלעכסטו ארום מיינע פיס,
נעמסטו ארום מיין גוף,
און כ'פיל שוין דיין שארפן שטאכל אין מיין בלוט,
און כ'פיל שוין דיין בייזן אטעם אין מיין יעדן גליד —

צי קען עס זיין, אז ערגעצווו ווארט נאך אן אלטע מאמע
מיט אן עקשנותדיקער זיכערקייט פון שעה צו שעה,
און ביי די וועגראנדן פארטרוימטע שמייען ליפעס,
דארט, ווו די ערד איז אזוי פשוט שווארץ,
ווו ס'איז דער הימל אזוי פשוט, אזוי קינדיש בלאָ!

אופא, סעפטעמבער 1941.

אין וועג

גלאַנציק-שארפע ווילעם פון די רעלסן
שמעכן זיך אריין אין ווייטן האַריוואַנט,
ווי אין אַ פריש-געשנימ'נעם, וויצעדיקן סנאַפּ
דורך מזרחדיקער זון געצייטיקט און געברוינט.

ווי שוואַרצער באַנוול איז דער לאַנגער צוג,
מיט וועלכן ס'נייט דעם שמה
שטאַך ביי שטאַך
דער שאַרפער, גליענד הייסער טאַג.

די ברוינע, נאַקעטיקע ווענט
פון די וואַגאַנען
זענען אויף וואַכן און אויף מעג
אַ היים,
אַ ברעג
פאַר דער היימלאַזיקייט אַליין,
פאַר טרערן, פאַר לייז און פאַר לייז
און פאַר מיר,
וואָס כ'שמיי אין דער מדברדיקער מיט

אנטקעגן אומענדלעכער גלום,
ווי א משכון,
וועלכן עם האט דער גורל פארזעצט
ביי דער ווילדסמער און גרויזאמסמער צייט —
א בינמל ביינער און אן עמער בלום.

אומאָפּערנאַנאַ, אָקטאָבער 1941

ביים קוואל

דריי ביימער איינגעבויגן איבער שמאלן קוואל,
ווי אלמע כישופמאכערינס, וואס היטן זייער סוד
פאר אומרחמנותדיקן מדבר'שן געכאט.

דער לאנגער קאראוואן פון דארע מעלעגראפן סלופעס,
אנגעלאדן מיט דער פרייד און טרויער פון א ווייטער וועלט,
וואס גייט פארביי דא מיט זיין אויסגעפרוומן שליאך,
האט ווי צום מארגנטראנק ביים קוואל זיך אפגעשמועלט.

און ס'איז די פרוי, וואס קומט צו רייטן אויפן קעמל,
ווי א בלאט פון אלטן, פארגעלטן תנ"ך —
איר שמאלע, ברוינע האנט
וויגט צווישן הארבן צוויי
אן איינגעוויקלט קינד.
איר פנים, ווי די מדבר ברייט און פלאך,
די אויגן שיף און שמאל,
ווי זיי וואלטן זיך שמענדיק געווערט
פאר קערנדלעך זאמד

און פאר סטעפישן ווינט,
וואס טראגט זיך מיט אימה
פון טאל ביו צו טאל.

ס'איז מיר אזוי באקאנט דעם קעמלס גאנג און שריט —
ער האט דאך שוין געווינט מיין אור-אור-באבעס טרוים,
וואס האט דעם נאקעטיקן, שמעכעדיקן דארן
פארוואנדלט אין א נס פון גרינענדיקן בוים.

אזוי בין איך אליין גערימטן שוין אמאל
אויפן ראנד פון קינדערישן שלאף,
פאלגנדיק א ווייטן, אומבאקאנטן רוף,
צו די געלע בלעטער פון תנ"ך
און באפלאנצט די מדבר מיט מיין אייג'נעם גוף.

אופא-טאשקענט, אקטאבער 1941

אין קיביטקע

כ'בין דא נענטער, א סך נענטער דער זון
איידער אין מיון היים —
נאר ס'קומט אויך די נאכט מיט פינעף שעה פריער
אין דער קיביטקע פון ליים.

דורך שמאלע, געלאממעטע שייבלעך,
אויפגעריסענע דורך דעם לבנה-הארן,
שניידט זיך אריין נאוועמבערדיקער פראסט,
ווי ווייסער, שארפער דארן.

צעווארעמט מיט מענטשלעכע אטעמס
עס פארען די נאקעטע ווענט
מיט קיאישן מיסט,
מיט הפקר און טרויער
פון מענטשן אן צודעק, אן העמד.

און פייכט און קאלט איז דער ליימענער פאל,
ווי ס'וואַלטן אלע, אלע חשוונם
פון היינט און אמאל

זייער איינזאמקייט
אין אים אריינגעוויינט.

און כ'פיל, ווי כ'וואקס פאמעלעך אריין
אין דער רויער, נאקעטער ערד,
וואס איז מיר אי בעט, אי מיש
מיט מיין גאנצן גוף,
מיט איעדן גליד,
מיט אדערן, נערוון און בלוט.

און מיין הארץ,
ווי א וויינשעלנע קערל
ווארצלט זיך איין אין דער מיט
און וואקסט און צעוואקסט זיך
מיט א ווילדן טרוים —

און אפשר פרימארגן,
ווען כ'וועל ליגן טויט,
פארפרוירן, פארשטארט,
וועט עס זיך צעבליען איבער מיר,
אין דער קיביטקע פון ליים
מיטן נס פון א וויינשעלנעם בוים
מיט פרילינג פון מיין היים.

פערנאנא, חשוון 1941

מיין מאמע דאוונט היינט

מיין מאמע דאוונט היינט
און זוכט אין אלטן מחזורל מיין שפור —
א, ענטפער איר, מיין גאט,
מיט א לייטזעליק ווארט:
„פון היינט איבער א יאר“.

א, ענטפער איר, מיין האר,
איר איינזאמקייט, איר אלטקייט נישט פארשעם,
ענטפער איר דורך גראץ, דורך בוים, דורך שטערן,
בעת ס'פירן אירע אויסגע'צער'מע ליפן
די אותיות, ווי טונקלע, שמילע שעפסן
צום קוואל פון אירע טרערן.

פערנאנא, 1942

מיין מאמעס טריט

מיין מאמעס טריט איז שמיל און פרום געוויין,
עס זאל קיין הארטער שמעל נישט וויי טון שמומער ערד,
וואס אפשר דארט אין ווייטער, אומבאקאנטער פרעמד
איז זי שוין היים געווארן פאר איר קינדס געביין.

מיין מאמעס תפילה איז זיי א רעגנבוין,
וואס קוקט אריין אין יעדן קנייטש פון הימל,
כאטש ס'מרינקט זיך נאך דער שפיץ פון יעדן אירן טאג
אין מכול פלייצנדן פון אירע אייג'נע אויגן

ס'איז אזוי נאענט צו גאט און נס מיין מאמעס גוף,
ווען ס'ליגט איר הארץ ביים שמילן דופק פון דער נאכט —
מאמע וועט זיך דערהערן פון דער ווייטסטער ווייט
איר מאכטערם שלוכין, איר נע-ונדער רוף.

ס'זענען דארט אפגעשמעלט די זייגערס אלע דריי,
ס'זאל זייער קלאנג נישט צופירן צום סאמע ברעג פון וויי,
עס שווייגט די גריל אפילו, ביז ס'פאלן אלע שמערן,
ווי מידע טרערן אינעם נעץ פון ערשטן האן-געקריי.

פערנאנא, 1942

נאכט אין פערנאנא

דער סערפ פון לבנה האט געשניטן די כמארעס
און ווי וואל איז געפאלן צו דר'ערד' דער ווייסער טומאן,
און ס'האט זיך געדאכט, ס'מראנט אויף הארבקעס א וואמענעס הימל
דער קעמלישער, שמומער, לאנגער קארואואן.

עס האבן די טרוק'נע אריקעס געאמעמט מיט הארבסט-דיה,
ווי מיט בראנפן שיכורים אויפן וועג פון די שענקען א היים,
און ערגעץ האט גערופן צו דין-תורה דעם בורא
דעם אייזלם כליפענדיק, עקשנותדיק געוויין.

דער שארפער פירעק פון א פרעמד, באלויכטן פענצטער,
וואס ס'ווארפט ווי אן אנקער א ווארעמע שטוב צו דער נאכט,
איז געווארן פאר די איינציקע היים,
ווען ס'האט זיך פאר מיין טריט א יעדע מיר פארמאכט.

און כ'בין געוועזן זיכער, אז כ'דארף נאר טון א רוף,
וועט זיך מיין מאמעס קאפ ארויסבויען פון שויב
און איבער מיינע נאסע פיס און די פארשמארמע הענט
וועט זיך מיט ווארעמקייט איר ליכשאפט טון א נויג.

נאָר מיט אַ יעדער שעה, וואָס נענטערט זיך צו חצות,
איז אַלץ געוואָרן דינער און שמעלער דער ליכטיקער פּאַס,
ביז ס'האַט ענדלעך די פינצטער פאַרמעקט יעדע גרעניץ
צווישן נעפל און מיר און דער איינזאַמער גאַס.

פּערנאַנאַ, 1942

עם בליען איצט

עם בליען איצט די קארשנביימער אין מיין היים,
פון זייערע צארטע בלעמלעך העקלט אויס דער שאַטן שפיצן
פון בראַכאַנט —
איבער וועמענס פרישן קבר ציטערט איצט דאָס יונגע, גרינע גראָז,
ווער האָט עם אומגעריכט מיין נאַמען דאַרט דערמאָנט?

ווער האָט עם אַנפאַרטרויט זיין בענקשאַפּט מינע חושים,
אַז כ'ציטער אויף, ווי אינעם ווינט דאָס יונגע, דינע גראָז,
און כ'וואַקס אַריין אין טאַג, ווי אין אַ פרישן קבר,
ביז ס'נעמט אַ טרער, אַ הפּקרע פון דעמערונג די מאָס.

פּערנאַנט 1943

סעפטעמבער-נאכט

סעפטעמבער-נאכט — עם פאלן שמערן פונעם הימל,
ווי אין מיין היים די עפל צייטיקע פון בוים —
מ'שאַרכט אויף דאָס גראַז, די שמילקייט גיט אַ צימער,
צי פון אַ פּאַלנדיקן שמערן, צי אפשר פון מיין טרוים?

עס שפילט דער גלייכגילטיקער הימל מיט מולות,
די נאכט שמעלט איין אין קאָן איר לעצטע טרער —
די לאַנגע שאַטנס צימערן, ווי תאוּהדיקע פינגער
פון אויפגעוועקטער בענקשאַפט און דורשטיקן באַגער.

ווער זוכט עם איצט די עפל אין מיין אַלטן סאַך,
ווער קלויבט די שמערן אויף די ווייטע וועגן,
מיט וועלכע עם אַנטבלעטערט זיך סעפטעמבערדיקע נאכט
און וויאַנעט איינזאַם, שמיל דעם מאַרגן-רויט אַנטקעגן?

פּערגאַנאַ 1943

אָוֹנֵט

דער רויד פון די קיביטקעס בעט מחילה ביי דעם הימל
פאר אלע זינד פון גליענד-הייסן, זשעדנעם טאג —
ס'איז אָוונט און עס האָט די לעצטע קרייזנדיקע שוואַלב
מיין בענקשאַפט אויפגעשניטן מיט איר שאַרפן פלוג.

די שוועל, די ליימענע מיט אַלטן, בערדיקן אונבעק
באַשאַמנט טיפער נאָך מיין נע-ונדן שרימ,
און בלויז דער וועג, וואָס פירט מיך אין מיין היימלאַזקייט אַריין
וויימלט זיך נאָך מתמידק און טרויעריק אין דער מיט.

ס'וועט באלד מיין באַבעס שבת-פאַרנאַכטיקער „גאַט פון אברהם“
עפענען מיט ערשטן שמערן אַ שפאַלט צו דיר, אַ האַר,
און ס'וועט מיין האַלב-פאַרגעס'נע קינדהייט איר נאַכגיין וואַרט
ביי וואַרט,
ביז צו דער סאַמע לעצטער גרעניץ פונעם צער.

פּערנאַנאַ 1943

פאמירער בערג

עס איז דער גאנצער הימל נישט צו שווער פאר זיי,
די יארמע פון דער זון פאר זייער קארק — א שפאט,
ווי הארמע, פעסטע ריגלען שטייען זיי
צעווישן ערד און גאט.

ווי א געשפאץ פון אַקסן, גרויסע, שווערע,
שלעפן זיי נאך דער מדברס שרפהדיקן לייב
ביז צו דעם סאמע לעצטן ברעג פון ווייטיק
דורך אלע מעותן און קללות פון דער צייט.

זיי מעלה-גירתן שמערן, צייט און גורל,
און ס'פאלט מיין שאטן, ווי א תפילה צו זייער ברייטן זויס,
ווען ס'יאנט מיר נאך די איינזאמקייט, שאקאל-געוואָי און נאכט
מיט הייסן, פיבערדיקן, שטיקנדיקן טרוים.

און ווייט איז הינטער מיר דאָס לאַנד פון גרויסן שווייגן,
ס'איז הינטער מיר דאָס אַלץ, וואָס האָט נאָך נישט קיין נאָמען —
אמאָל איז עס מיין מאמעס דאוונענדיקער ניגון,
אמאָל איז עס דער ריח פון היי, פון גרעזער, בלומען.

אמאל איז עס די ערד צעאקערטע דורך קברים,
וואס שרייט מיט בלוט דורך מיילן טויזנטער נאך מיר —
דאן זע איך איבער מיר אין מארגנדעמער ברענען
דעם לעצטן דאך פון וועלט, די בערג פונעם פאמיר.

פערנאנא 1943

מיין שאַטן אין דער מדבר

די מדבר גליט מיט ערשטער אור-אור-בענקשאַפט צו דעם ים,
און ס'איז דער שאַטן, וועלכן ס'וואַרפט מיין גוף,
ווי אַ זעגל אויסגעשאַפּאַנטער אין די ווינטן
פון אַ פּרעמדן, בלאַנדזשענדיקן שיף.

די מדברדיקע מיטאַג-שעה צעגליט, ווי יהוהס צאָרן
גייט נאָך טריט-פּיס מיין שאַטן אויפן סיפקע זאַמד —
ביו ס'ווערט דער שאַטן גרעניץ פאַר מדברס איינזאַמקייט
און פאַר איר הוילער נאַקעמקייט אַ שוועל, אַ דאַך, אַ וואַנט.

פּערגאַנג 1943

מדבר

די זון — א רויטער און צעגליטער זיגל
חתמעט צו די מדבר, דעם פארמעט-געלן בריוו מיט ערשטן סוד,
וואס ס'האט געשיקט א וויימן, אומבאקאנטן אדם
אין דער בראשיתדיקער חופה-נאכט א יונגער גאט.

און כאטש עס מעסטן, ווי קלעפסידרעס קעמלענס הויכע פים
שוין יארן מוויזנטער דעם ברוינעם, סיפקע זאמד,
און ס'וואיען אויס די נישט געשטילטע בענקשאפט
שאקאלן הונגעריקע צום וויימן הימלס ראנד,

שלאפט נאך אלץ אונטער דער זון דער הלום פונעם גאט,
און ס'איז די שטילקייט ארום אים אזוי אומענדלעך טיף,
אז ס'דאכט, ס'וועט קיינמאל מער דעם וועג צו אים געפינען
דער פייגל-צוויטש, דער ביל פון הונט און פון א מענטש דער רוף.

נאר טיילמאל אין אן אויסגעלימ'נער, מיטאגדיקער שעה
שלאגט דורך דעם פאנצער פון דער אנגעגליטער לופט
די פייל פון פעדער פון א קרייזנדיקן אדלער
און לייגט זיך, ווי א ביישמריך טונקעלער צו דער פארגעס'נער
שריפט.

און אלץ — דער ווינט פארווייעט דא איעדע שפור פון היה
אדער מענטש,

און ס'לאזן זיך אומזיסט אראפ די שמערן טיף און נידעריק
לייענען די טריט, ווי קורצזיכטיקע אויגן, וואס ווילן שמענדיק גלויבן,
אז, אט, גראד לעבן זיי, פארבייגעגאנגען איז דאס גרעסטע גליק.

און דאך — מיט יעדן שמאלן קנייטש נאך יאשטשערקע און שלאנג
ווערט די מדבר קלוגער און צייטיקער צי נייער, ווייטער וואר,
און עס וואראזשעט איר לבנה אין די טיפע נעכט
איר זיווג פון דער דינער, האלב-פארווייעטער שפור —

ווער האט מיך דא גערופן, ווער האט מיך דא געשמעלט
ביי מדברדיקע זאמדן אויף דער וואך?
עס פלעכט ארום מיין קאפ דעם אדלערס טונקל קרייזן
און ס'בלייבט דעם רויב-פלי טריי דער גאנצער הימל-שליאך.

כ'בין דא — און הינטער מיר מיין ברענענדיקע וועלט —
כ'האב דא אהער געבראכט די שטובן און די קברים
פון שמעט און שמעטאלעך, ווו ס'האט געוויינט מיין פאלק,
די קינדער-וויגאלעך, די שולן און די ספרים.

עס וואקסן דא די קינדערלעך, וואס זענען לאנג שוין טויט,
צום שלאף עס ווייגן מאמעס זיי, וואס לעבן שוין נישט מער,
און ס'פירן ווייטער זייער ליבע מיידלעך און בחורים
מיט קויל אין מיטן הארץ פון מערדער'שן געווער.

כ'בין דא — און הינטער מיר מיין ברענענדיקע וועלט --

מיט פלאקערדיקן דארן גייט דא אויף מיין ווארט,
און וועט זיך גענען גאט — איז מיט פארהילטן פנים
און בארוועס,
ווייל געהייליקט איז דער ארט.

פערנאנא, 1943-1944

מזרח

אט אהער מיטן פנים איז מיין פאטער געשטאנען געווענדט,
קאפ און שמערן באדעקט מיטן מלית ווייס-שווארץ —
אויף לאנקע, פעלד און וואלד זיך אנגעשפארט מיט בליק,
בעת ס'האט אין א ווייטער נסיעה געלאזט זיך זיין הארץ.

עס האט דער אלטער עפלבויס זיין שאמן אויסגעשפרייט
ביז צו דעם גליענדיקן מאן, ביז צו דער ארבעס-בייט,
און ווי א סטעזשקע טונקעלע צום סאמע שוועל פון הויז,
אויף וועלכער ס'האט א בין מיין קינדהייט אויסגענייט.

עס האט מיין פאטערס שטילער, מורמלענדיקער ניגון,
ווי חשוונדיקער בלעטער-פאל, ווי שורשענדיקער זאמד
ארויסגעשפארט דורך פענצטער און דורך אפענער טיר,
מיין ווילדן לויף פארשטעלט, מיין יונגע פרייד געצאמט.

אפשר האט דעמאלט שוין דער מדברס תעניתדיקער אטעם
מיט אנונג א שרפה געטון מיין הארץ און מיין שמערן,
און כ'בין געווארן אזוי שטיל, ווי ס'וואסער ערב שמורעם,
ווען אליץ קען נאך געשען דורך נמים און דורך טרערן.

און אפשר האָט מײן בלוט דערפילט שוין אַט די שעה,
געצייטיקטע דורך בראַנד, דורך מאַרד און דורך געוואַלט,
ווען כ׳וועל דאָ שמיין, דער מדברס שמומער, גראַעך זיווג,
און מײן איינציקע היים —
בלויז דער שאַטן, וועלכן ס׳וואַרפט מײן געשמאַלט.

און ס׳וועט די מדבר דאָן, אַ בעטלערקע, אַן אַלטע,
אויסשמרעקן צו מיר איר דאַרע, איינגעשרומפֿנע האַנט
פון האַרטע שטעכעלקעס און סיפקע-מרוקנעס זאַמד,
צו מיר, דער נע-ונדניצע אַן קלייד, אַן שיק, אַן לאַנד.

פּערגאָנאַ, 1943

ביים מדברס ראנד

די צוויי רעדער פון ארבע, ווי ווינט-מילך-פליגלען
צעמאלן דעם זאמד, דעם שמויב און די לופט,
אויף פעכערס פון שפריכעס צוועלף חלקים פון הימל
באפעכלען די אימה ביים וועגראנד, וואס שלאפט.

ווי אויסגעקראכ'נע פעל פון גוסדיקער חיה
איז דאס אויסגעדעווערט-רויטע גראז ביים זים,
ווי ס'עדוטט זיך די שמילקייט פארן הימל
מיטן אויסגעשטרעקטן פינגער פון א בויס.

און ווייטער — בלויז שאקאל-געוואי און ווייסע, שמאלע שפור
פון טרערן זאלציקע נאך אור-ים טיף און גלאט,
און קעמלענס הויכע פיס, ווי זשאווערדיקע ווייזערס
אויף מדברס ברייטן, ברוינעם ציפערבלאט.

די פרישע שפורן נאך מיין טריט נעמען זיך אן מיט בלום
פון זון, ווי מיילער אויפגעריסן, גרויליק-שמאך,

זיי שרייען מיר נאך אין איינזאמקייט פארלאזטע,
ווען כ'גיי מיין שווערסטן וועג צום לעצמן ברעג פון צער.

געגאנגען איז אזוי אמאל די דינסט הגר,
געיאגט דורך הארינס צארן פון בעט, פון שטוב, פון שוועל,
בכדי עם זאל איר זון נישט זייען כנענס פעלד,
נישט שערן לייכטע וואל פון לעמערס ווייכער פעל.

ס'זאלן די ברייטע אקסל פון אברהמס בכור
נישט זיין סכנה פארן שפעטלינג פון שרהם אייגן לייב,
איז אויפגעשמאנען זי, די מוטער פונעם שטאם
קעגן דעם קרבן, וואס זי האט געבראכט אמאל אלס ווייב.

און ס'האט געמוזט אוועק די יונגע דינסט הגר —
זיך אפגעשמעלט א ווייל לעבן דעם לעצמן בוים,
זיך אין זיין שאמן איינגעהילט, ווי אין א ווייכער שאל,
דער מדברס לעצמער טרייסט, איר אויסגעגרינטן טרוים.

געגאנגען איז אזוי יהודהס טאכטער, מרים,
וואס האט פארמאסטן זיך אין מוטערלעכן שטאלץ
אויף הימל פאר איר זון, — און ס'האט נביאיש קלוג
געווארנט זי בשתיקה פון הפקר-בוים דאס האלץ.

דארט, ווו סע ענדיקט זיך דער איילבירט און דער וויין,
און ס'לעשט זיך אויס אין זאמד דער בלאנדער צאפ פון וויין.

איז איר פון לעצמן בוים דער שאַמן נאַכגעלאָפֿן
מיט די אויסגעשמרעקטע אַרעמס פֿון אַ קרייז.

און איך גיי דאָ, די לעצטע פֿון אַ דור,
וואָס אויפֿגעמאַנט האָט ביי דער וועלט זיין חלק
פֿון הימל און פֿון ערד — פֿון הימל, וואָס צעאָקערט
די באַבעס מיט די תּפֿילות זייערע פֿרום און הייליק,

פֿון ערד, וואָס ס'האַבן אור-זיידעס צעלייגט מיט שאַרפֿן פֿלוג
ביז צו דעם טיפּסטן, שמעקעדיקסטן גרונט,
און זיך פֿאַרקנסט מיט איר אויף לעבן און אויף טויט,
דורך שווייס און בלוט מיט איר באַנייט אויפֿסניי דעם בונד.

ס'האַט אונטער פֿוילנס טאַפּאַליעס אין אַוונטן פֿאַרמראַכטע
זיך אויסגעהאַניקט זייער טרוים פֿון ווייטן לאַנד כּנען,
און אין שבתים לויטער-מילדע זענען פֿון תּנ"ך
אַרויס גלילער בערג זיך שפּיגלען אינעם סאַן.

און ביי די וועגראַנדן פֿאַרמרוימטע אונטער ליפּעס,
ביי לאַנעס הרעטשקע בליענדער און כּוואַליענדיקן ווייז,
האַט זיי באַגענגט דער, וואָס האָט געברענגט צו שלעפֿן
פֿון דאַרט דעם דורותדיקן טרויער און דעם שווערן קרייז.

זיין פֿנים אויסגע'צער'ט דורך פיין, דורך ליבשאַפט קלוג,
האַט נאַכגעשמייכלט זיי ביים שמילן זוך-פֿאַרגיין:

„אויך מיך האט דא אהער געבראכט גאלגאמאס וועג
און גלייך ווי איר האב איך געפונען דא א היים“.

ס'איז דורכגעצאקערט איצט די ערד מיטן געביין
פון אלע די, וואס האבן זי געגראבן און געזויט
וואס האבן פריילינגס-צייט געגרוידזעט נייע פלוימן
און חשוון-צייט דעם דאך מיט פרישן שמרוי באנייט.

געבליבן זענען בלויז נאך זיי אויף בוידעמס ספרים
און מעטריקעס פון קינדער ערגיץ אין א שאנק,
א בריוו, א ליד, וואס קלאפט נאך אויס דעם רימס פון זייער בלוט
און צייטיקט זיך מיט נישט פארענדיקטן, פארעקשנטן געדאנק.

פארוואקסן זענען איצט די סמעזשקעס און די וועגן
צו די בית-עלמינס אלטע און צו די נייע קברים,
אויף קבר-אבות קומט דא בלויז פון צייט צו צייט דער ווינט
פון מזרח-זייט, פון מערב-זייט, פון צפון און פון דרום.

איז ער אראפ פון קרייץ, דער לעצטער ייד פון געמא,
בלאנקעט ארום אליין צווישן די פרישע קברים,
ס'באווייזט זיך דא און דארט זיין איינגעבויג'נער גוף,
ווי א בוים, אן אויסגעווארצלטער דורך דונער, בליץ און שמורעס.

ס'איז תפילותדיק זיין קול: „כ'וויל ליגן דא מיט אייך,
וואס איר האט מער פון מיר געליטן, שמיל און גלייביק —

איר האט פארשעמט מיין טויט דורך אייער מענטשלעך וויי,
טא בלייבן זאל דער קרייז פארשעמט און פוסט אויף אייביק..."

— ווייט פון מיין לאנד איך גיי צום מדברדיק? ראנד,
איך, די גראע יורשמע פון זעקס מיליאנען קברים,
און הינטער מיינע טריט, גלייך ווי א מארטערראד
דער קרייז, דער קרייז מיט זיינע איינגעבראכ'נע ארעמס.

פערנאנא-מאסקווע, 1944

צוויי צוואות

עם האָט מיין פאָטער זיין צוואה געשריבן,
ווען ס'האָט געבליט דער אַלמער עפּלבוים אין סאַד,
און ס'האָט געפרוּווט די צייטיקייט פון לופט
דער פלי פון בין, ווי זון-צעגלימער דראָט.

ס'איז אויף דער שפיץ פון פען מיט שווערער טרער
געהאַנגען זיין נישט אויסגעשעפטער טאַג,
און זיך געפרוּווט דורך דינעם שטריך באַהעפטן מיטן מאַרגן,
מיט וואַלד, מיט פעלד, מיט שמילן שוואַלכנפּלוג.

און ווי אַ גוטער באַלעבאַס, וואָס טרייבט פאַרנאַכט צונויף
און באַוואַרנט הינטער שלאָס די עופות און די רינדער,
האָט ער אין טונקלע, דריבנע אותיות פאַרמאַכט
די ליבשאַפט און די זאַרג פאַר ווייב זיינעם און קינדער.

און באַלד דערנאַך (ס'האָט פּיאַלעמע זאווערוכע
פון בליענדיקן בעז באַדעקט דאָס בעט, די ערד
ביים מינדסטן ריר פון ווינט) — האָב איך זיין קול געהערט,
ווי ער וואַלט זיך פון ווייטנס גאַר וואָס אומגעקערט:

„ווייסט, האניע, כ'מיינ, מען דארף דאס קומענדיקע יאר
פארזייען מיט הרעשקע, אדער פראסע דעם „קלין“ אונטערן
וואלד“ —

עס האט געפרוואט א שמייכל טון מיין מאמע, כאטש זי האט
שוין געוואסט,

אז עס איז איר באשערט אליין צו ווערן אלט.

עס האט איעדעס ווארט פון פאטער מיינעם
זיך אנפארטרויט ווי זריעה דער ערד, דעם ווייב און קינדער,
און ס'האט אין לעצטער זון געצייטיקט זיך זיין טרוים
מיט תבואה און מיט וואלד, מיט ליבשאפט און מיט ווונדער.

און איך — ווען ס'וואלט געקומען איצטער גראד מיין שעה,
מיט וואס וואלט איך געקענט זיך נענען צו דעם טויט —
איר, דער בעל-חוב ביים מארגנדיקן טאג
אויף מיין ארעמען חלק ברויט?

ס'וועט בלייבן נאך מיר בלויז מיין איינציקעם קלייד,
א שטיק אלטע, גראע, אויסגעפראנזטע טרויער,
און דאס לעצטע זייד'נע, צעריסענע העמד,
ווי א חשבוה, א קלארער, גענויער.

ס'וועלן בלייבן די שיד אויסגעקרוממע און דארע,
ווי ס'פנים נאך א לאנג און פארעקשנט געוויין,
מיט זארג אין די לאמעס, מיט שרעק אין די נעט
פאר רעגן און שניי, פאר גרידעל און שטיין.

ס'וועט צולייגן ס'אויער די שימליקע וואג
צו מיין הייסער, פארשמאכטער ליפ,
כ'זאל פארטרויען דעם סוד פון א לעצטער פארגעבונג
דער איינוואסער, הפקרער שמוב.

נאך גיין וועט מיט סמעזשקע פון קינדהיים און היים
נאך אמאל מיין בענקשאפט אין דער שטילסטער מינוט,
און מיט בלוטשמורץ פון ווערטער, אפגעהאקטע און קורצע,
וועט א שפאר טון די סטראפע
פון מיין לעצטן, נישט פארענדיקטן ליד.

פערנאנא, 1943

אָרַם

פאַרוואַקסן איז מסתם מיט קראַפּיווע און גראַץ
דאָס שמאַלע סטעזשקאַלע צום קליינעם בערגל ערד,
נאָר השוונדיקער מאַג גייט אום דאָרט צווישן קברים,
ווי ער וואַלט אַלץ געזוכט דאָס שמוע האַרץ פון וועלט.

און נאָר דער גראַערה שטיין האָט זיך נאָך מער געבויגן,
גלייך ער וואַלט צוגעלייגט אַן אויער צו דער ערד
פאַרנעמען פון דער טיף אַ קלאַנג, אַ זיפּץ, אַ וואָרט,
דאָס אַלץ, וואָס אויסצומייטשן ז'נאָר אים אַליין באַשערט.

און אפשר, אפשר וועט עס זיין דאָס וואָרט,
וואָס האָט אין יענער הייסער, תמוזדיקער נאַכט
זיך אויסגעלאָשן, ווי אַ שטערן אויף דיינע ליפּן, פאַטער,
ווען ס'האַבן זאַלבעצווייט בלויז דו און מוים געוואַכט.

און אפשר איז דאָס וואָרט געווען באַשטימט פאַר מיר,
פאַר מיר, דער עלטסטער מאַכטער פון קנאַפע עלעף יאָר,
און ס'האַט געוואַלט מיך לערנען דורך טרער, דורך בלוט, דורך ליד
אַריינאַקסן אין רוי-ערד פון אַ נייער וואָר.

נאָר כ'בין אין יענער הייסער, תמוזדיקער נאָכט
געוועזן אזוי מיד פון שפּיל, פון זון, פון ווינט,
עס האָט מיך ערשט דער מאָרגן אויפגעוועקט פון שלאָף,
ווען אַלץ האָט שוין געזאָגט „יתומה" אַנשטאַט — קינד.

— ס'איז אזוי שמיל דאָ אַרום מיר אין מדברדיקן לאַנד,
עס וויאַנעט אינעם זאַמד דער חשוונדיקער טאָג,
און ס'מאַרגט אַוועק מיין בליק צום אַפ'נעם הימלסראַנד
אויף האַרבעס וויגנדע דער לאַנגער קעמלעך-צוג.

ס'וואַרט דאָרט נאָך אַלץ אויף מיר דער אלולדיקער ווינט
און זוכט אומזיסט אין גראַז די שפור פון מיינע מריט —
זעקס טויזנט מיילן צווישן מיר און קליינעם בערגל ערד,
און אַ גרעניץ געווירעט דורך מױט און דורך בלוט.

פּערנאַנא, 1943

דזשינגיס-כאן

I

דא ארום האט געפירט קיין מערב דער שליאך
פון די ווייטע, מאנגאלישע סטעפן,
דא האבן געלאזט זיך שיף-אויגיקע רייטערס
מיט בליץ און מיט שטורם אין געוועסן.

און ס'האבן זיך דא די פערדישע גריוועס
פון דזשינגיס-כאןס חיל פארשווירן מיט ווינט
קעגן בראנע און פלוג, קעגן ברונעס און וויג,
קעגן מאן, קעגן ווייב, קעגן קינד.

ס'האט געהאגלט מיט הייסן און טרוקענעם זאמד
אפיר פון אונטער הארטע קאפימעס פון פערד
און פארצויגן די זון מיט א ברוינלעכער בעלמע,
דאס פנים פארשיט און דעם הימל פארשמעלט.

נאך זיי האט א לאנגער, דיקער שמריק פון שמויב,
ווי א צום זאטל צוגעבונדענער ארקאן,
געשלעפט אויף א שליף די נאקעמע ערד
אלס שקלאווין פון דעם בלוטיק-ווילדן דזשינגיס-כאן.

II

זיין קומען האבן בלינדע לירניקעס פון לאנג
פאראויסגעזאגט, פאררייסנדיק אין הייך דאָס בלייכע פנים,
בעת ס'האָט זיך דער הימל איבער זיי געצלמט
מיט אַלערליי בייזע סימנים.

ס'האָט געפיבערט די נאכט איבער דערפער און שמעט
פון וואַלגע ביו דניעפר, פון דניעסטער ביו סאַן,
און מיט זיילן פון פייער געמאַסטן דעם חורבן
נאָך רייטערס און זין פון בלוטיקן דזשינגיס-כאַן.

עס האָבן פארלאָזן די פייגל די נעסט,
דעם זומפ און דעם וואַלד די וועלף און די בערן,
און ס'האָבן די הינט דעם גרויל און די שרעק
מיט לאנגן געוואָי צוגעבונדן צו שמערן.

און אַלץ האָט פאַרראָטן דעם מענטש און זיין גורל:
דער ווינט און דער רויך, דער קלאַנג און די שיינ,
אַז דערשטיקט האָט אַ פאַטער מיט אייגענע הענט
דעם האַלדז פון זיין קינד מיטזאַמט דעם געוויין.

III

ס'האָבן שפיציקע יורטעס אויסגעשמעלטע אין רייען,
ווי פיגורן פון שאַך אַנגעזאָגט שוין דעם טוים
די הייזער פון האַליץ, פון ציגל, פון ליים,
די שטאַלן מיט פי, די שויערס מיט ברויט.

ס'זענען אויסגעשמעלט וורמעס אויף דעם שאך-ברעם פון ערד
גרייט צו געבן דעם לעבן שאך-מאס אין איין צוג, ווייל ער
בעת ס'טראכט נאך דער שפילער, ווי אזוי איינצופלעכטן
אין דער גריווע פון זיג דעם אנטשיידענדן מאג —

און געקומען איז אליין, ווי דאס האבן געזען
דעם לירניקס פארלאשענע אויגן —
יעדע שייך — בראנד און פלאם, יעדער קלאנג — טויט-געשריי,
אליין, וואס לעבט, בלויז א ציל פאר געשפאנטן, מאנגאלישן בויגן.

און ס'דאכט זיך, נישטאָ מער קיין פעלקער, נאר קנעכט
פון ווילדן, מאנגאלישן שטאם,
און נישטאָ מער קיין געמער, נאר איין איינציקער גאָס,
ער אליין, דער אכזריותדיקסטער, ווילדסטער דזשינגיס-כאן.

IV

דא ארום האָט געפירט קיין מערב דער שליאך
מיט הונדערטער יאָרן צוריק,
וון ס'כוואַליען איצט פעלדער מיט ביינוול און ווייץ,
וון ס'בליט אין די סעדער גראַנאַט און אוריוק.

ס'האָט פאַראַקערט דער פלוג מיט סקיבעס די ערד
נאָכן ווילדן מאַנגאָלן-געיעג,
און ס'היטן אַריקעס פאַר מדברס פאַרראַט
און פאַר קנאה פון זאַמד יעדן בוים, יעדן שמעג.

ס'ווייסט קיינער נישט מער, ווו ס'געפינט זיך דער אַרמ,
ווו ס'מאַרשט און סע פוילט דזשינגיס-כאַנס ווייס געכין,
גלייך ס'זואַלט אים געוואַלט פאַרגעסן די ערד,
דער בוים, און דער דאַרן, דאַס גראַז און דער שטיין.

נאַר מיילמאַל אין נעכט אַן לבנה און שמערן,
ווען ס'לעשט אויס די וועגן אַ ווייסער טומאַן,
קומט צו חלום דער ערד ווילדער גאַלאַפּ
און דאַס בלוט אויף די שפורן פונעם דזשינגיס-כאַן.

פערנאַנאַ, 1943

ערב-פּרילינג אין אוזבעקיסטאַן

אויפן פאָן פון מזרחדיקן, וואַלקן-פּרייעם הימל
די נאַקעטיקע צווייגן פון טאַפּאַליעס ווייסע,
ווי שטיקעריי פון אַלטן, מאַטן זילבער
אויף טאַוולען צו אַ לאַנג-פאַרגעס'נער, ווּנדערלעכער מעשה.

דער רויך פון ליימענע, צעוואַרפענע קיביטקעס
לייגט זיך אין גלייכע שורות אויס, ווי אותיות פון שריפט,
ס'לייענט זיי דער ערב-פּרילינגדיקער, בלאַער טאַג
נאָך ווייט פון צייטקייט און שוין אין זיך פאַרטיפּט.

די ווייטקייט זעצט זיך צו אויף קניען לעבן וועג,
זוי אַן אוזבעקין אין איר טונקלער פאַראַנדזשאַ, פאַרטראַכט,
און זעט נישט, ווי עס וואַקלען זיך די יונגע, שלאַנקע ביימער
שוין שיכורע פון זייער ערשטן, קלעפּיק-זיסן זאַפט.

פּערנאַנאַ, 1943

צוים פאר טיוואל

איך האָב דיר קיינמאל נישט געזען, כ'האָב נישט געהערט דיין
נאָמען.

כ'ווייס נישט פון וועלכן שבט שמאַמסט און וואָס איז דיין באַרוף,
נאָר כ'ווייס, אַז דייןע שריט זענען די שלייף פון גורל,
נאָר כ'ווייס, אַז דייןע אויגן זענען — משפט, און דייןע פויסמזן —
שמראָף.

עס פלעכטן ענגער זיך צונויף טאָפּאָליע מיט בערעזע,
אַז זייער שאַטן זאל דיר ווערן אי דאָך, אי שמוּב, אי היים,
עס טרעט דיר אָפּ די וואַלפּיכע ס'געלענגער אינעם וואַלד,
און ס'טרעט דיר אָפּ דער פּוקס זיין הייל אין האַרטן ליים.

די שטילקייט אַרום דיר איז ווי אַן אַזיערע, אַ טיפּע,
וון ס'איז דערטראַנקען דער לעצטער שריי פון זקן, ווייב און קינד,
ווען ס'האַט די מערדער-האַנט דאָס לעבעדיקע לייב געשונדן און
געברענט —

און נאָר דער מערב גליט נאָך אַליץ מיט פרישער, הייסער ווונד.

ס'בערגלמט זיך דאָ די ערד אַליץ העכער, העכער, העכער,

זוי ס'וואלט געשפארט צום הימל מיט ווילדפלייש איר געשענדטער
גוף

און ס'דאכט, זי רירט זיך נאך איבער די לעבעדיק באגראבענע,
וואס ראנגלען זיך, ווי ווערים שטומע, בלינדע אין איר מייף.

עס וואקסט נישט מער קיין גראז, קיין בלום אויף יענעם שטח —
זוי ס'ווערט א יונגער מענטש אין נאכט איין איינציקער פון שרעקן
פלוצים גראז,

זענען פארוואנעט אלע ווארצלען פון דערשטיקטן שריי,
וואס האט פארסמט די ערד אין יענער גרויזאמסטער און גאט-
פארלאזטער שעה.

עס ווייזן דיר דעם וועג די וועגווייזערס פון תליות
און דער ריח פון פרישער שרפה פירט דיך אין די שטערנלאזע
נעכט

אויף יענער שפור, ווו ס'האט דער שונא זיך פארשאנצט
מיט ביקסן-ווענט, מיט שמעכדראט-צוים און שטאלענעם געפלעכט.

נאר דו ביסט ווי א דארן שטעכיקער אין מערדערס זאטן, זעלבסט-
צופרידענעם שלאף

און ווי די ברענענדיקע קראפיווע צום לייב זיינעם און הענט,
ביסט דער נקמה-רוף אין יעדן אומגעריכטן סקריפ פון טיר,
וואס מאכט אים ציטערן פאר מינדסטן שאטן אויף די ווענט.

עס איז איעדער ראוו, איעדע בריק א שיפלאד פארן דינאמיט
און יעדע סקיבע ערד א נעסט פאר דיין גראנאט
און ס'קלאפט די נאכט דאן אויס מיט טרוק'נעם קנאל, ווי מארזע-
אפארט:

— עם זענען ווידער אומגעקומען צען — עם ברענט דער אמוני-
ציע-סקלאד —

ווי א קאובאזי אויף ברייטער פרעריע פון דער נאכט
פארווארפסט דיין לאסא-פלאם ארום דעם קארק פון יאנגנדיקן צוג,
וואס שמעלט זיך ווי א חיה אויף און רעוועט צו די שמערן
מיט בראזג פון גלאז, מיט אייזנקריץ און מענטשלעכן געקלאג...

— איך האב דיך קיינמאל נישט געזען, כ'האב נישט געהערט דיין
נאמען,

כ'ווייס נישט פון וועלכן שבט שמאמסט און וואס איז דיין בארוף,
נאר כ'ווייס, אז דיינע שריט זענען די שליף פון גורל,
נאר כ'ווייס, אז דיינע אויגן זענען — משפט, און דיינע פויסטן —
שטראף.

און כאטש ס'זענען נאך אלץ פארשמעלט מיט תליות די וועג צו
מיין היים,

איך ווייס, דו הימסט דארט יעדן שטיין, איעדן פלויט און בוים,
כ'פארטרוי דיר, ווי אן אייג'נעם ברודער מיין מאמעס גראען קאפ,
ווי איך פארטרוי דיר אויך מיין בענקשאפט און מיין טרוים.

פערנאנא, 1943

דער טײך

דריי מאל אין טאג האט מען געפאיעט דא די פערד און רינדער,
און ס'פלעג פון זייערע מיילער ווארעם, מאַכיק-ווייך
אַראַפּרינען דאָס וואַסער מיט זילבער-ווייסע סטרונגעס
און אַנפּאַרטרויען דער לופט די מעלאַדי פון טײך.

עס פלעג די לאַנקע צושווימען אַזש בױז צום סאַמע ראַנד
מיט פּיאַלעמע, ראַזלעך-רוימע, געלע, ברוינע וועלן
פון גלאַקן-בלום, פון ווילדער נעלק, פון יאַסקער און פון ליובטשיק,
וואָס איז אַ סגולה צו געטרייקייט, צו ליבע און געפעלן.

עס פלעג זיך אויפוועקן דער דרעמלענדיקער ברעג
ביים שטילסטן טהיט מיט גרינעם רעגנבויגן
פון זשאַבעס — און ס'פלעג פון הויכן וואַסער-פּליוסק
אַ צימער טון די ווערבע, אַלט און איינגעבויגן.

און אויף די שערבאַלעך פונעם צעבראַכענעם הימל,
ווי אויף אַ קאַבאַלט-טעלער מיט אויסגעצאַקטן ראַנד
פלעג צושווימען אַ שלאַיען-קאַפּ און מיט די ווייסע בלעזלעך
פאַרקײמעווען דעם רײס און אויסגלעטן דעם קאַנט.

דא איז געוועזן זאָנע פאַרבאַטענע פאַר מיינע קליינע פים —
אַפילו אינ'ם חלום האָט מײן מאַמע מיך געזען שוין ליגן אין דער
טיף.

און איין מאל טאַקע האָט מען דעם גאַנצן טײך צעאַקערט
מיט גראַבליעס, ווילעס, זוכנדיק אין אים מײן טויטן גוף.

בעת איך בין געזעסן ריימנדיק אויף פלייצע פונעם „שמומען“,
וואָס האָט געפראָגן מיך צו זיך אין דאָרף, ווי אַ טראַפּי,
אַלס זיגער פון אַ שטילער און פאַרשעממער ליבע
צום ברוינעם מיידלע פון קנאַפע יאָרן דריי.

אין טײך האָב איך צום ערשטן מאל דערזען פון נאַענט דעם
שטערן.

מיט וועלכן ס'האַט מײן באַכע שבת-צור-נאַכטס דעם הימל אויפ-
געשלאָסן.

ווען ס'איז איר בענטשונג פון אַ „גליקלעכער און גוטער וואָך“
געפאלן אויף מײן קאַפּ, ווי שטילע, קילע ראַסע.

דורך כישוף כ'האַב אין טײך געוואַלט דערזען דאָס בילד
פון מײן באַשערטן, ווי עס האָט מײן ניאַניע מיר געראַטן,
נאָר דו ביסט דאָרטן נישט געווען, און עס האָט בלוז געצימערט
די וועל אונטער דער ווערבּעס טיפּן, קילן שאַטן.

איצט פאַיעט דאָרט די פּערד אַ פרייסישער סאַלדאַט,
און ס'נייט מיט בראַנד און בלוז אין טײך דער מערב אויס,
און ס'קרייזן נע-זנדע, נעסט-באַרויבטע פייגל
מיט הייזעריקן שריי איבער פאַרבּרענטן הויז.

נאָר ס'איז פאַרבליבן נאָך אַ נישט דערברענטער בוים,
אויב נישט קיין גאַנצער בוים, אַ האַלב-פאַרקוילטער סוק,
אויב נישט קיין סוק, איז וועלן וואַרצלען אַרויסשפאַרן פון דר'ערד,
און אויסוואַקסן צו תליות איבער נאכט
פאַר אונדזער מאַרגיקן נקמה-טאָג.

פּערנאַנאַ, 1943

די סעמפער פון ווארשעווער געטא

געווירמעט דעם 5-טן יאָרצייט פון
אויפשטאַנד אין ווארשעווער געטאָ.

די ביקס איז נישט געווען דער טרוים פון זייערע נעכט
און נישט פון זייערע מעג דער זיווג און באַשייד,
נאָר ס'האַט דערהויבן זיי צו יענער גרויסער שעה
פון פאַלק, פון אייגענעם, די קדושה און דאָס לייד.

ס'האַט זייער שריט באַגלייט אַ זקנס לעצטער בליק,
ס'האַט זיי באַהיט, באַוואַכט אַ מומערס לעצטע טרער,
און זייער האַנט געוואָרן איז געבענמשט מיט כוח און האַפּט
און ס'איז אַ פּלעשל נאַפּט געווען דאָס גרויזאַמסטע געווער.

פון די ישיבות זענען זיי געקומען, פון „דרור“, פון „החלוץ“,
פון מעדעם-שולן, פון פאַבריקן און וואַרשטאַטן —
קינדער, וואָס האָבן נעכטן נאָך געשפּילט זיך אינעם זאַמד,
זקנים, וועלכע האָבן שוין געהאַט תּכריכים צוגעגרייט,
איצט האָבן זיך געלערנט וואַרפן ציגל און גראַנאַטן.

און אלץ ארום איז אזוי פרעמד און שנאהדיק און בייז,
אפילו אין קראשינסקי-פארק, פון יענער זייט פון מויער,
ווערן די גרינע ביימער, ווי מונדירמע ס.ס.ל-לייט,
וואָס שמייען אויף דער וואַך ארום דעם געמאַ-טויער.

און אלץ פאַררעט — די שייץ, דער ווינט, די נאַכט, דער שכן,
און יודאָס איז אַ יעדע גאַס, אַ יעדע שוועל און שמיין,
וואָס פאַרקויפט פאַר דרייסיק זילבערלינג צום מערדער
דיין מאַמען און דיין שוועסטער, דיין מרוים און דיין געוויין.

מען האָט צו קיינעם מער געהאַפּט, אויף גאַרנישט מער געוואָרט,
ווען ס'איז פאַרקלונגען צו דער וועלט דער לעצטער „ס. א. ס.“
און ווען ס'האַט קיינער נישט געענטפערט אויף דעם לעצטן רוף,
האַט אויפגעפלאַמט דורך בלוט, דורך אייגענעם, דער נס.

בלויז צו דער מערב-זייט, צו מזרח-זייט, צו צפון און צו דרום
האַט מען זיך געווענדט אין יענער שעה פון איינזאַמקייט און נויט,
ווי איינצוקאַרבן די צוואה אין הימל, שמיין און בוים:
— מיר אַלע גייען זיך פריי משדך זיין מיט טויט —

דער בראַנד פון געמאַ האָט פאַרזענגט די וויעס פון דער זון,
זי זאַל די אויגן נישט פאַרדעקן, נאָר זען, אַלץ מוזן זען,
און מוזן עדות זאָגן יאָר נאָך יאָר, פון דור צו דור
— אין יענע טעג, אויף אַט דעם אַרט אזוי איז עס געשען —

נישטאַ קיין וואָרט וואָס זאַל כאַטש אויף אַ רגע
זיי קענען אויפמאַנען צוריק פון יענער הויך,

פון דארט, ווו זיי, די איינגעוויקלטע אין פלאמען,
די איינגעוויקלטע אין פאנען און אין רויך,

האבן צום לעצטן מאל געבענמשט די ערד מיט אפנעם,
זשעדנעם בליק,

און הימלען אויפגעפראלט, ווי שויערן צום גליק, —
נישטא קיין ווארט, וואס זאל זיי אויפמאנען צוריק,
נאר דו, מיין הארץ, אויב קענסט, דו גיי זיי נאך
און ווער פאר זייער לעצטן טרוים דער המשך און די וויג.

„עקזאדום 1947“

דאס קרעמאטאריום-פייער האט שוין זייערע פים געלעקט.
די פארציע גאז איז שוין געוועזן צוגעגרייט פאר זיי
און ס'האט גענומען שוין די מאס פון זייער הארץ
דאס צוגעשפיצטע, קליינע שטיקל בליי.

א, קום און זע די אויסגעברענטע חתימות
אויף הענט, אויף יידישע פיאָלעטיק און פארבלויט,
די לאנגע ציפערן פארקייילעכדיקט דורך אומקום,
די לאנגע ציפערן, ווי וועג-זווייזערס צום טויט.

איצט קלאמערן זיי זיך אין א ברעט פון שווימענדיקער שיף,
די הענט, פאר וועלכע ס'דארף זיך יעדער בוקן אויף די קניען.
און ס'דארף ביי זיי פארגעבונג בעטן גאט אליין
דורך יעדן זוך-אויפגאנג און דורך א יעדער שקיעה.

זיי קלאמערן זיך אין א ברעט פון שווימענדיקער שיף —
אין די טרעבלינקעס האט אין זיי זיך אויסגעגליט דער טרוים

פון היים, פון היימישער, פון אייגנער גרודע ערד,
וון ס'ענדיקט זיך דער נע-זנד ביים מדברדיקן זוים.

די פים, וואָס קרעמאַטאַריום-פייער האָט געלעקט,
זיי מוזן דייטשע בלום-ערד איצט אויפסניי באַמערעמן.
עס ווערן מיט אַ יעדן טריט די ווונדן אויפגעריסן —
און אויף „עקזאָדום“ שווימט אַוועק אַ נייער פליט,
אונטער דער וואַך פון אויפגעשטעלטע, שאַרפע באַיאַנעמן
עס שווימט אין אומבאַקאַנטער ווייט אַוועק דער וועלטס געוויסן.

שטאַטקאַלם, אלוף 1947

אויף אלטע זוענן

פארשרפה'טע פון מדבר און פון גורל,
צוגעווינט צו יעדן לייד און פיין,
האָבן זיי צו אלע בכלם פון דער וועלט
נישט איין מאל שוין אַרויסגעפירט דאָס יידישע געוויין.

זיי האָבן שוין געמאַסטן יעדן חורבן
פון מדברדיקן נגב ביז צום אררט
און צו די קרייצונגען פון גאַרער וועלט
אַרויסבאַגלייט דאָס פאַלק אויף נע-זנד.

עס האָט געשטייניקט זיי אַ יעדע תקופה,
אַ יעדער פרעמדער דור זיי איינגעשפּאַנט אין יאָך —
ווי ווייזערס האָבן זיי זיך אָפּגעשטעלט
אויף לעצטער שעה פון אומגליק און פון בראַך.

איצט ליגן זיי אין שייד פון הויכע בערג,
ווי שווערער אויסגעשמידט דורך יהוהס צאַרן.

און ס'מליעט נאך אין זיי דער לעצטער גלי
און דער אפשיין פון דעם ברענענדיקן דארן.

ווי ס'וואלט דער צער, וואס גייט פון דור צו דור
אריינגעוואקסן אין די קנייטשונגען און פלעכן,
זענען זיי געווארן אזוי שווייגנדיק און הארט,
אז ס'קען זיי גארנישט מער פארהידושן און ברעכן.

נאר, ווען אויף זיי, די שווער-געפרוומע וועגן,
עס וועלן שמעלן זייער ערשטן גאנג און טראט
פיס, וואס קומען פון די אוישוויצס און טרעבלינקעס,
צי וועלן זיי נישט אויפשרייען צו גאט

מיט א געיאמער גרויסן און מיט ווילדסטער קלאג,
און אויפברעכן אויף זיך פון בערג די הארטע שייד
און מיט דעם שפיץ א קער טון זיך צום הימל
צו רייסן קריעה אין זיין גלאטיק-בלויען קלייד?

און זאל עס רעגענען מיט שמערן, ווי מיט טרערן,
און זאל דער גאנצער הימל ווערן שווארץ און בלינד —
עס קומען פיס פון אוישוויץ און טרעבלינקע
און ס'התמעט-צו א יעדער טראט דעם הימלס זינד.

שטאקהאלם, יולי 1947

צו מיין טאכטער

כ'האב דיך געפירט פון לאנד, ווו אונטער יעדן שריט
עס שפריצט צעריס'נע ערד מיט בלוט, מיט שרעק, מיט גרויל,
ווו ס'איז א גנאד דער גיכער, אומגעריכטער טויט
און ס'בענטשט איר קינד א מאמע מיט א שארפער קויל.

ס'האבן די בליענדע אקאציעס ארויסכאגלייט דעם הימל
כאגלייך מיט אונדז אויף וועג דעם נע-זנדן, שווערן
אין יענעם טאג — און זייער זיסער, דושנע-שווערער ריח
האט שוין געשטיקט די לופט מיט קומענדיקע טרערן.

עס האט געפעלט מיר מוט א קוק טון אויף צוריק,
און אז כ'האב בלויז אמאל אין טרוים דערזען מיין היים
און מיין מאמעס פנים — זענען גרא געווארן מיינע שליפן
און מיינע אויגן טרוקן, נאר יעדער טריט — געוויין.

און כ'ווייס נישט מער פאר וועמענס לעבן כ'האבן צו בעטן,
כ'ווייס נישט דורך וויפל קברים כ'בין נענטער געווארן דער ערד,
ביי וועמענס טיר עס וועט זיך אפשטעלן מיין מידער טראגט,
ביי וועלכער שוועל צו פאלן עס איז מיר באשערט.

נאָר דו און איך — מיר איינציקע און לעצטע פון אונדזער גאַנצן
שטאַם —

איך האָב דיין יוגנט אַנפאַרטרויט אַ מזלדיקן שמערן,
ווי ס'האַט מיין מאַמע אַנפאַרטרויט איר גאַט די שמילע תפילה,
ווי ס'האַט מיין באַבע אַנפאַרטרויט איר האַר די הייסע טרערן.

נאָר דו און איך — און טאַמער וועל איך נישט דערגיין,
וויינט דאָך מיין מאַמעס תפילה אין דיין כלום,
עס צייטיקט זיך אין דיר דער רוף פון אַלע דורות
און ס'וואַרט די סמעזשקע אין מיין דאַרף אויף דינע יונגע טריט...

מאָסקווע, 1944.

איד בין שוין אזוי צייטיק

איד בין שוין אזוי צייטיק דורך לייד און דורך צער,
אז אפילו גאט אליין
קען זיך אנפארטרויען מיין האנט —
איד וועל אים זיכער ברענגען
אהין, אין יענעם לאנד.

מיין בענקשאפט האט שוין אויספאריכט דארט אלע וועגן,
מיין הארץ האט אויפגעשמעלט צוריק
איעדע חרובע, פארברענטע בריק.
עס וועלן נישט פארבלאנדזשען מער
מיין טרער,
מיין טראגט,
נישט דו, מיין גאט.

מיר וועלן בלייבן שמיין
ביי מיין מאמעס טיר
און קושן דעם שטויב פון איר שוועל
און האלטן אזוי לאנג די קליצמקע אין דער האנט
ביז ס'וועט איר שמילער אַמעם זיך דערהערן
פון יענער זייט וואַנט.

מײן מאמען

אנשטאט א מצבה אויף
איר אומבאקאנטן קבר.

זינט דו ביסט מער נישטאָ, בין איך געוואָרן המשך
פון אַלע דיינע נאָך נישט אויסגעלעבטע מעג,
און דו ביסט אזוי שמיל אין מיר אַריינגעפלאַסן,
גלייך כ׳וואַלט געווען פון לאַנג פאַר טרוים דיינעם דער ברעג.

און כ׳בין איצט קלוגער און באַשיידענער, מײן מאַמע,
גלייך כ׳וואַלט דעם גאַנצן האַרבסט אין זיך אַריינגענומען
און דורך דעם בלעטער-פאַל פון מײנע מידע מעג
זיך אײנגעהאַרבט אין לײד, וואָס דאַרף צו מיר נאָך קומען.

איך ווייס שוין, אז פון אַלע רײזעס צו דעם גליק
דאַרף מען זיך אומקערן צוריק צו ערשטער קינדער-טערע,
זוי צו אַן אײגענער שוועל, דאַרט ערגעץ, צווישן חורבות,
וואָס וואַרט נאָך אַלץ געטריי, ווען ס׳וואַרט שוין קײנער מער.

און כ'ווייס שוין, אז צוליב דער קארנשאפט פונעם הארץ,
ווען עמעץ ווארט אומזיסט אויף בליק, אויף ווארט, אויף קלאנג,
בלייבט מען שמיין ביי דעם ראנד פון דער אייגענער נאכט,
ווי אין מיטן פון זומער אַ ליידיקע זאנג.

איך ווייס שוין, אז מיין ווארט איז בלויז אַ שמילע שפור,
די שפור נאך מעותן, וואס אַדערן זיך איין
אין רוי-ערד פונעם זיין — און ס'איז מיין ווארט אַ זיווג,
דער זיווג, וואס פארבינדט מיך מיט דער מינדסטער שיין.

כ'ווייס שוין אַ סך, אַ סך, גלייך דורך די פאלדן ערד,
וואלסט אַנגערירט מיין קאפּ מיט דינע שמילע הענט —
נאך ס'שמיים נאך אלץ מיין וויסן אַרעם און פארשעמט
פאר אַט דער פשטות, וואס דו האַסט דורך זיך אליין דערקענט.

עס איז נאָר דיר געווען באַשערט די חכמה פונעם הארץ
דערפירן אזוי גאַנץ צום ראַנד פון אייגענע ליפּן,
אז ווערן זאָל דאָס וואָרט, ווי היים, ווי מעגלעך ברויט
פאר יעדן, וועמען ס'האַט די ליבע אויסגעמיטן.

נאָר דיר איז עס געווען באַוויליקט, מאַמע מיינע,
זיך אַנפאַרטרויען אזוי גאַנץ דער אייג'נער, שמילער טרער,
זי זאָל דיך צופירן צום סאַמע אַנהויב צער,
וואָס קען פון זיך אליין שוין נישט אַנטרינגען מער.

און בלויז ביי דיר, ביי דיר האַט עס געקענט געשען,
אז דער קרייז פון דיין בליק, ווי אַ דאָך, ווי אַ וואַנט,

זאל אַרומנעמען אַלץ, וואָס איז איינזאַם און הפּקר,
פון קראַנקער שוואַלכ ביי אַ פאַרשעממער, אויפגעשטעלמער האַנט.

פון אַלע רייזעס צו דעם גליק, קער איך זיך אום צוריק
צום סאַמע טיפּסטן, לעצטן אור-זין פונעם ליד,
און צו דער גרויסער תּמימות פון דיין ליבשאַפט,
וואָס איז שטאַרקער פון טויט און אייגנער איינזאַמקייט.

מאַסווע, אלול 1944.

צו מיין מאן

זוי יעקב האַסטו זיך פאַרדונגען צו מיין גורל
אויף דריי מאַל זיבן יאָר,
און מיינע טעג און נעכט געהיטן מיט געטריישאַפט,
און נאַכגעאַנגען מיט דיין האַרץ נאָך מיין אַיעדער שפור.

נישט איין מאַל האָב איך דיך פאַרלאָזט אין מיינע לידער,
וואָס האָבן מיך אַוועקגעפירט אויף וועגן פון באַגער
צום אויסגעטראַכטן המשך פון אַ פּרעמדן לעבן
און צום בראַשית פון אַן אייג'נער, אמתדיקער טרער.

האַסט געהאַרכט אין די נעכט מיין פאַרטאַיעמן שלוכן
און אַזוי אומבאַהאַלפן איז געווען די תפילה פון דיין בליק,
וואָס האָט גערופן מיך פון די לבנה-סטעזשקעס
און פון די אַפּגרינטן אַ היים, צו דיר צוריק.

האַסט געטראָגן דעם סוד פון מיין ליבע צו אַנד'רע,
זוי דיין אייגענע, שווערסטע זינד,
און האַסט געזוכט פאַרטייטשונג און פאַרגעבונג
אין די אויגן גלויביקע פון אונדזער קינד.

ס'פארלאנגט איצט קיינער מער פון מיר דעם חשבון פון די טרערן,
און ס'איז מיין הארץ שוין לאנגע יארן גע-ונד,
עס נעכטיקט ביי די פרעמדע שוועלן, ווי אַ הונט
און ס'איז מחוץ איעדער ליבע און פאררצט.

איצט שמייט שוין קיינער חוץ דעם טויט צעווישן דיר און מיר!
עס חשוונען זיך מיינע נעכט, די מעג שוין אפגעבליט,
נאר כ'פיל, ווי ס'גייט נאך אלץ דיין שמילער אַמעם נאך
נאך די פרישע שפורן פון מיין ליד.

שמאָהאַלם, V-23 1947.

מיין ברודערס הענט

צו מיין ברודער העניעקס
פינפטן יאָרצייט.

כ'געדענק זיי גוט די הענט, מיין ברודערס קינדער-הענט,
פולכנע און ראָזלעכע, מיט גריבאַלעך אין מיטן,
ווי נעסטן פאַר גאַטס טרוים און פאַר אַ מלאכס שלאָף,
ווי פּרילינגס-צייט פון עפּלבוים די אויסגעקנאַספּמע בליטן.

געחתמעט האָט מיין מאַמע זיי מיט קושן און מיט טרערן
פאַר אומבאַקאַנטן גורל און פאַר בייזן בליק —
און די שמאַלע ליניעס אויף די קליינע דלאַניעס
האַבן זיך געאַדערט, ווי אַ נעץ פאַר גליק.

*
**

קיינמאַל איז די אַרעמקייט דורך זיי פאַרשעמט געוואָרן,
דורך זיי האָט קיין שום נפש נישט פאַרלוירן ס'לעבן —
צו העלפן שמענדיק גרייט, צו פרעמדן לייד געטריי,
און שמענדיק אָפּענע צום געבן, געבן, געבן.

עם האָבן ווילדע פּערד הכנעהדיק געפּאלגט
איעדן ווונק, און ס'האָבן פּרעמדע הינט געטוליעט זיך צו זיי,
דאָס אוגער-פעלד עקרהדיק פּאַרלאַזט
דורך זיי איז אויפגעריכט געוואָרן צום פּאַרזיי.

ס'איז אַלץ געוואָרן מיט גערעטעניש געבענטשט
צו וואָס עס האָבן זיך די הענט בלויז צוגערירט —
נישט איין מאל האָט מיין טרוים זיך שפּעדיק צעבליט,
ווען ס'האָט מיין ברודערס האַנט מיין האַרץ צום ליד געפירט.

מסתמא שטייט נאָך איצט דער שלאַנקער קאַשמאַן-בוים,
וואָס מיר האָבן איינגעפלאַנצט ביי אונדז'רע כישוף-שלעסער,
און זיך געמאַסטן ביי זיין שמאַס איעדעס יאָר אויפסניי
מיט וויפל ווער פון אונדז איז אויסגעוואַקסן גרעסער.

אווו איז אונדזער כישוף-שלאַס און ווו איז אונדזער היים,
ווו ביסטו, ברודער מיינער, ווו זענען אונדז'רע טרוימען?
ס'וואַקסט שוין אַ נייער בוים אויף אַש פון דיינע הענט
און צייטיקט אַרום בעלוזשעץ נייעס צווייט און זוימען.

II

כ'געדענק אויך גוט דאָס קליינע, ברוינע וועגאלע,
אין וועלכן כ'האָב געפירט מיין ברודערל שפּאַצירן,
און דורך דער גרינער לאַנקע און דורך די פלאַטערלעך
געלאַזט זיך ווייט אַוועק פון שוועל און שטוב פאַרפירן.
און די צוויי פּרעמדע, ביזע הינט מיט צונגען פלאַטיק-רוים,

וואס זענען פלוצים קעגן מיר פון וואלד ארויסגעלאפן,
זענען געווען, ווי שונקלער גרויל פון אלע שוידער-מעשיות,
וואס האט מיין קינד הייט אומבאזאכט אין מיטן וועג געטראפן.

איך בין געוועזן דאן נישט מער ווי זעקס א האלבעס יאר,
און ס'האט די גרויסע שרעק מיין קינדער-הארץ פארבלענדט,
בין איך געלאפן מיט א שריי צוריק א היים נאך הילף,
פארביי מיין ברודערס קליינע, אויסגעשמרעקטע הענט.

די הינט, זיי זענען אזוי גרויס און איך בין אזוי קליין,
כ'וואלט גארנישט נישט געהאלפן, ווען עפעס וואלט געטראפן,
און דאך, כ'ווער היינט נאך רויט, ווען איך דערמאן זיך עס —
כ'בין נישט געבליבן דארט מיט אים, נאר כ'בין אליין אנטלאפן.

צי איז דאס אפשר דאן געוועזן שוין א רמו
אויף דעם שפעטערדיקן המשך פון מיין לעבן —
צי האט מיר דעמאלט שוין געוויון גאט די זינד,
וואס קיינמאל ווערט זי קיינעם נישט פארגעבן?

צי מוז איך שטענדיק אפהיטן און טראגן שוין אזוי
מיין ארעם, נישטיק לעבן פון ארט צו ארט, פון בראך צו בראך,
און מער נישט קענען ביישטיין דעם נסיון פונעם ווארט,
וואס קומט, ווי זינד אנטקעגן און גייט ווי גורל נאך?

וואס איז דען ס'אייביקע געבעט אין שורה און אין ליד
אנטקעגן איין איינמאליקער און שטאלצער מאט?
צי איז דען נישט א יעדעס ווארט, וואס כ'בלומיק אויס
לגבי זיי און זייער טויט פארשוועכונג און פארראמ?

III

ס'האט אפגעגליקט דער תמוזדיקער וואך —
עס האבן טעג, ווי שנורן גילדענע געבינדן
די תבואה צייטיקע אין פולע, שווערע גארבן
און זיי אויפגעשטעלט אנטקעגן ווינט, דעם לינדן.

ס'איז יעדער זונפארגאנג געווען א רמז אויף א גלייכן מארגן —
ס'האבן זיך שייערס שוין פארשמענדיקט מיט די סטויגן
אין פעלד דורך טויבן אויפגעריסענע פון טרוימען,
וואס זענען, ווי א ווייסער פאטשט אהין, אהער געפלוין.

ס'האט גארנישט אנגעדייט, אז ס'וועט אן אנדערער דער פרייטיק
ווערן —

ס'איז אפשר מיט איין שאטן בלויז געווארן שטילער
פויגל-געזאנג אין וואלד, הכנעתדיקער ס'גראז,
און דער ריח פון מאלינעס נאך שמארקער און נאך פולער.

און גארנישט מער — איך בין געפארן פון דער שמאט אהיים
מיט העניעקן, מיין ברודער, און דער גאנצער גלויבן
פון מיינע צוואנציק יאר אין טאגס באשמענדיקייט
איז געווארן דורך מיין ווייסן קלייד באשמעטיקט און דערהויבן.

נאר פלוצים זענען זיי געשמאנען צווישן מיר און זון,
די כמארעס, ווי א טונקל רעמעניש פון געמער,
וואס קען אנטציפערט ווערן ערשט ביים גרעלן שיין פון בליץ
דורך חיה און דורך מענטש, דורך גרעזער און דורך בלעמער.

די ברייטע סטערנע-פעלדער האבן שוין געדעמערט,
ווי דאָס נישט געגאלטע פנים פון אַ מת,
און בלויז די שוואַלכן האָבן נאָך געשניטן קרומע וועגן
פאַר ספקדיקע מעגלעכקייטן פון אַ נס.
גערונען איז געוואָרן אין נאַכט דער העלער טאָג —

עס האָט אַ שאַרפער ווינט אַ רים געטון, צעפלאַמערט
דאָס ווייסע קלייד מיינס, ווי אַ חופּה-שלייער
אום צו פאַרדעקן פון דער נאַכט דאָס פנים,
וואָס האָט דעם טאָג פאַרביטן, ווי איינסטמאַל רחלען, לאה.

די ווייטע דונערן געגראַגערט האָבן שרעק,
עס האָט אַ שניט געטון די לופט אין פלאַמיקן געדריי
אַ בליץ, ווי ס'וואַלט דער הימל מיט אַ לעצטן קוש
פאַרמאַכט דאָס מויל פון ערד צעעפנטע צום שריי.

מיט איין מאָל האָט מיין ברודער זיך אַ רים געטון פון אַרמ,
(עס האָבן אַלץ געיאָגט אין ווילדן לויף די פערד)
און איז געשטאַנען, ביידע הענט צום הימל אויפגעהויבן,
ווי אַ כהן, וואָס רייסט אַראָפּ די ברכה אויף דער ערד.

עס האָבן איבער אים געקרייצט זיך שאַרפע בליצן
אין אַ זיג-זאָגישן און פלאַמיקן געפלעכט —
האַט ער אַראָפגעכאַפט זיין הימל און געפאַכעט,
גלייך ר'וואַלט די גאַנצע פינצטערניש גערופן צום געפעכט.

„וואָס טוסטו, ברודער? — וואָס איז מיט דיר געשען “ —
ער האָט אַריינגעשמייכלט בלויז אין מיינע שאלות,

און האָט אַ קוק געטון אויף מיר מיט לויכטנדיקע אויגן
„דו זעסט דאָך — איך צעטרײב איבער דיין קאָפּ די כמאַרעס“ —

און ס'איז געוועזן אזא פולער, זיכערער פארטרויען
אין אים צום כוח פון זיין ליכשאַפּט גרויסער און געטרייער,
אז כ'האַב מער נישט געפילט קיין פחד פאר די בליצן
און די כמאַרעס זענען מיר געוואָרן נאַענט און טייער.

IV

און ס'איז געווען באַשערט די הענט, מיין ברודערס הענט — — —
די גורל־ליניעס, וואָס מיין מאַמע האָט אַמאָל מיט טרערן שמיל באַ-
גאַסן,

זענען זיך צונויפגעלאָפן אין איין פונקט, ווי אין אַ ווונד,
אין וועלכער ס'איז דאָס ג אַ נ צ ע האַרץ אַריינגעפלאָסן

און זיך אויפגעריסן, ווי אַ לעצטער שריי —
ווען ס'האַט די שאַרפע לאַפאַטע אין אַט די דלאַניעס צוויי
געשניטן פלאַסמן ערד, ווי פּרילינג צום פאַרזיי
פאַר זיי, נאָך לעבעדיקע, מוטער, ווייב און זון — די קברים דריי.

מיין מאַמעס לעצטער בליק האָט נאָך אין זיי געצימערט
און זיי געבענמשט, די הענט פון איר באַגרעכער —
און ס'האַט זיך דאָן איר לאַנגע, בלאַנדע האַר פאַרמשעפעט
ארום די פינגער זיינע, ווי אַ שמילער נדר.

עס איז געווען באַשערט די הענט, מיין ברודערס הענט דאָס שווער-
סטע אויסצופירן —

פארוואַס-זשע בין איך נישט געוועזן דעמאָלט דאָרט מיט דיר צו-
זאָמען?

צי מוז שוין זיין מיין גאַנצעם לעבן בלויז אַ שקלאָוו פון טרערן
פאַרשטיינערטע אין פערזן און פונעם צער אין גראַמען?

כ'בין אַזוי מיד, מיין ברודער, און אַזוי אַליין —
קענסט אפּשר קומען כאַטש אַמאָל צו מיר אין חלום,
און אַזוי, ווי דעמאָלט אויפן וועג
פאַרשרייבן איבער מיר די כמאַרעס מיט דיין אַרעם?

שטאָטהאַלם, 5-VI 1947.

דער וועג

ס'איז נאך נישט אויסגעשעפט אלץ ביז צום סאמע גרונט,
איז לעבן איז מיר נאך א גאנג איינער באשערט,
וואס ערגעץ פון מזלות האט אים אויסגעלייענט
איז טאג פון מיין געבורט די ווינטערדיקע ערד.

איך וועל אים גיין, דעם וועג, צי שפעטער, אדער פריער,
איך פיל שוין אין די פיס דעם שארפן שניט פון שמיין,
ווען כ'ליג ביינאכט מיט אויגן אפענע און שטארע,
און ס'שטייט צוקאפנס מיר מיין אייגענעם געוויין.

איך וועל אים גיין, דעם וועג, ביז צו זיין לעצטן בויג,
ווי ס'זענען אים גענאנגען אלע, אלע זיי —
ס'זועט אפשר מיר פארטרויען מיין מאמעס לעצטן בליק
א בויס, און זיך צערוישן מיט איר לעצטן וויי.

ס'זועט מיך א זשאוערדיקע שפור, ווי א פארשטארמע אדער
דערפירן צו דעם לעצטן הארצקלאפ פון מיין מאמען,
דארט, ווו ס'איז אויפגעגאנגען נאך אמאל מיין קינדערישער שטייכל
און זיך פארלאשן שוין אויף אייביק מיט איר בליק צוזאמען.

צי קען נאך זיין אַמאַל אַ וועג צוריק פון דאַרט,
וואו ס'ווערט אַפילו גראַ דער טרוים אין איין מינוט,
וואו ס'ווערט פריציטיק געל דאַס גראַז, דאַס בלאַט, דער בוים,
גלייך ס'וואַלט אַרויסגעשפאַרט דורך זיי פון ערד דאַס בלוט?

צי קען מען טרעפן נאך אַמאַל פון דאַרט צוריק
צו שוועל, צו בעט, צו היים, צו שמייכל פון אַ קינד?
אויף יעדן קרייצוועג אויסגעשמרעקטע הענט פון טויטע מאַמעס,
צו וועלכע ס'טוליעט זיך דער חשוונדיקער ווינט.

מאַסקווע, 1944.

נ ק מ ה

א, שטרעף מיד, מיין האר, מיטן גרויזאמסטן ווארט,
מיט קלארן געוויסן, מיט אכזריות פון בליק
און מיט פעסטקייט פון האנט, ס'זאל ווייכן דער ציטער,
ווען ס'וועלן די פינגער פארציען דעם שמריק.

כ'זאל ווערן א שקלאף פון די נייע געבאטן,
איינגעקריצטע דורך גופים פון די זעקס מיליאנען
אין לוח פון ערד — און ס'זאל ווערן מיין תפילה
געצייטיקט דורך ווערטער פון האם און נקמה.

אויב מוטנע וועט ווערן מיין בליק פונעם בלוט
און צימריק די האנט פון עקליקן געוויכט
פון שונאם גוף — כ'וועל א בלעטער טון דאן
די ערד צו איר טיפסטן, צו איר אור-לעצטן שיכט,

זוו ס'ליגט א זקן גרא, מיט דער צעריס'נער תורה
די לעצטע נאקעטקייט פון בליק פארשטעלט,
און מאמעס, יונגע מאמעס, וואס הילן איין אין שאל
די קינדער זייערע פאר קוילן און פאר קעלמ.

און אלע ביז צום דריטן, ביז צום פערטן דור,
משפחותווייז און איינצלווייז, ווי מ'האט געלעבט ביז היינט,
שמעט גאנצע, שמעטאלעך און דערפער און כומארן
אין שבטים אונטערערדישע דורך בלוט און טויט פאראיינט.

צי קען נאך צימערן די האנט, צי קען נאך זיין דער בליק
געבענמשט מיט רחמים? — אויב דו קענסט עס, גאט,
טא גיי און גיב באשייד די אלע אונטער דר'ערד,
איך אבער מוז דער שופט זיין אן רחמים און אן גנאד.

מאסטווע, 1944.

די שלווה און די רו זאל זיי כאַטש איצט געגעבן זיין

זאל זיי כאַטש איצט געגעבן זיין די שלווה און די רו,
דורך וויפל ראַנגלעניש זיי האָבן זי דערגרייכט —
איז וועקט זיי נישט מיט הויכן, פוסמן ווערטער-קלאַנג,
די, וועלכע ס'האָבן זיך מיט טויט שוין אויסגעגלייכט.

א, וועקט זיי נישט צום מאַרש, צום מאַרש מיט פלאַטער-פאַנען,
באַזיגט איז שוין די ערד מיט זייער אַש און בלום,
עס מעלה-גירדהן נאָך די טויערן פון מאַידאַנעק
דעם לעצטן שריי זייערן דערשטיקט פון רויך און גלום.

באדעקט דעם קאַפּ מיט אַש, כהנים פונעם וואַרט,
שטייט באַרוועס און פאַרשעמט פאַר יענעם גרויסן שטאַרבן,
וואָס האַט געגעבן אייך דעם כוח צו לעבן ווייטער,
וואָס האַט געגעבן אייך די זכיה זיי צו אַרבן.

און שווייגט, און שווייגט אַריין אין אייערע אייגענע נעכט
דעם גאַנצן צער פון יענע, דעם ווייטיק און דאָס לייד,

און מאַנט ביי זיך אליין דעם השבון פון די טעג,
וואָס דאַרפן געבן אייך אַ זין און אַ באַשייד.

אַ, וועקט זיי נישט צום מאַרש, צום מאַרש מיט פּלאַמער-פּאַנען,
באַזיגט איז שוין די ערד מיט זייער אַש און בלום,
באַזיגט איז אויך דער הימל, באַזיגט זענען די שמערן,
און ס'בעט פאַרגעבונג גאָט ביי זייער לעצטן טראָט.

.1946

וועלכעס ווארט.

וועלכעס ווארט קען מיך ברענגען אייך נענטער,
וועלכע טרער קען מיר ווייזן דעם וועג?
יעדע נאכט מיט לבנהקער סמעזשקע
כ'זוך פון מוימנלאנד אייערן דעם ברעג.

וויפל זומערס און פרילינגס כ'מוז מויטן,
כ'זאל דערפילן אויפסניי אייער פיין,
און כ'זאל שטיין אויף דער גרעניץ פון וועלטן,
ווי א גראַע מצבה פון שטיין.

יאנואר 1947.

מיט וואס

מיט וואס זאל איך קומען צו דיר איצט, מיין פאלק,
איך, דאס בלוט פון דיין בלוט און די ריפ פון דיין ריפ —
וואו קען איך געפינען דאס ווארט פאר דיין צער,
ווען ס'שטארבט יעדער ערשמלינג אויפן ראנד פון מיין ליפ?

כל-זמן ס'איז מיין קאפ נאך אינגאנצן נישט ווייס,
כל-זמן ס'איז מיין הארץ נאך אליין, ווי א ווונד,
וואס פארבינדט מיך מיט מארגן דורך א זקנס געוויין,
און דורך לעצמן געבעט פון א דריי-יאריק קינד,

מוז איך שווייגן, מיין פאלק, און בלויז אין די נעכט,
אין דער צייט פון שמרענגסטן נשמה-פארהער,
ווייל איך בעטן, אז ס'זאל אונדו באשערט זיין די גנאד,
דיר און מיר — די גנאד פון א טרער.

מאסקווע, 1945.

צו נאט

פארוואס קומט מיר דער טויט מיט א קישן צוקאפנס,
א קבר אין ערד, א מצבה פון שטיין,
זוו ס'זאלן די ווארצלען פון גראזן פארוועבן
מיט שטילער געטריישאפט אמאל מיין געביין?

ס'האט מיין מאמע מיט פרומען און שטילן געפליסטער
יעדעס יאר אויפסניי זיך געשלאגן על חטא,
אז ס'זאל איר באשערט זיין פון זיין ליבן נאמען
דער טויט נאך א וודוי אויף אייגענעם בעט.

פאר נעמען אויף זיך די זינד נישט באגאנג'נע
געפרוויט דיך דערגרייכן אין טאג פון באשייד —
געשעפטשעט מיט ליפן פארבלאסמע, בא'צער'מע:
„א, האר, טו דיין חסד, כ'בין אלעמאל גרייט“.

פארוואס-זשע האסט אזוי פארשעמט מיין מאמעס תפילה,
דעם מערדער אויסגעגעבן צום געשפאט איר גוף?
צי האט די קויל, וואס האט איר הארץ צעריסן
נישט דיך געמראפן אין דיין טיפסטער טיף?

מסתמא האט מיין מאמע אין איר לעצמער שעה
געפרוויט נאך אליין דיין רצון פארענטפערן, פארשטיין,
כדי זאלסט האבן ס'רעכט צו גיין מיט אל' די טויטע,
וואס זוכן זייער קבר, ווי היימלאזע אַ היים.

שטאָקהאָלם, 1947.

צו וועמען האט פארטרויען אויפגעוועקטע שולד...

צו וועמען האט פארטרויען אויפגעוועקטע שולד,
וואס פאר א וועלט קען אויפגיין פון א מערדערס טרוים,
דורך וויפל נעכט קען שלייכן זיך ס'געוויסן פון א דור,
צו וויפל קרייצן קען פארמשפט זיין א בוים?

זוי לאנג, ווי לאנג וועט יעדער נאך פון אונדז
ביי יעדן וועגראנד צינדן שמילע יארצייט-ליכט,
און קדיש זאגן ביי איעדער גרידע ערד
און לאדן יעדן שטיין צום גרויסן וועלט-געריכט?

עס שלאפט נאך אלץ דער מערדער אין מיין מאמעס בעט
און טראגט אויף זיך די שיד פון מיין געטוימטן ברודער,
און ס'גייט נאך אלץ אויף רויב די תפילה און דער קרייץ
אין דער באגלייטונג פון די „יעזוס-מאריא“ לידער.

און ס'איז די צוועלפטע שעה פאר מיין פאריתומט פאלק,
און בארוועס גייט זיין טאג אנטקעגן פרעמדער זינד —
פארגיב, א גאט, מיין פאלק, וואס גלויבט נאך אלץ, אז דו
וועסט אויסלייזן די וועלט צוליב א טרער פון קינד.

5 IX 1946

כ"י די טויערן פון די נאצקאמערס

לזכרון די אלע, וואס זייערע נעמען זענען אומגע-
קומען צוזאמען מיט זיי און וואס קיינמאל וועט זיי שוין
קיינער נישט דערמאנען, ווייל זייער איינציקער יורש
דא אויף דער ערד איז דער צער, וואס וואגלט אום
צווישן אונדז.

די נאקעטקייט פון זייער גאנצן לייב
איז מיטאמאל געווארן, ווי די נאקעטקייט פון טויטע
און אלץ, וואס איז געווען פארשעמטקייט, גליק און סוד,
סימנים, מוטערס נאָר באַקאַנט, געליבטע בלוז פאַרטרויטע,

האַט אויף דער ערד דאָ אונטער זיי, ווי אויף אַ טהרה-ברעמ
אַראַפגעשווענקט אַכזריותדיקע זון און יעדן גוף
אויסגעגעבן צום געשפאַט פון טמאהדיקן בליק,
וואָס האָט סאַטירט זיי שיכט אויף שיכט צום סאַמע לעצטן פרווון.

נאָר ס'האַבן קינדער קליינע, ווי זיי וואַלטן אין איין רגע
פאַרטוויזנטפאַכיקט זייערע יאַרן ביז איבער ראַנד פון טויט,
געלערנט מאַמעס אייגענע באַצווינגען אַנגסט און שריי,

און צו באַגראַבן מיף אין בלוט דעם לעצטן פּחד,
אַז ס'זאַל דער פייניקער, וואָס וועגט און מעסט פון שרעק
אַיעדן לויט

נישט קוויקן זיינע אויגן מיט זייער צער און וויי.

9-VI 1947

צעגלאַנאָנאַם

י. 5. פּרצן.

דורך שטחים וויסמער ערד פירט מיך דער וועג אַהיים,
דורך חורבות און דורך אַש צו דער צעגלאַנאָנאַם,
וואו ס'איז אַיעדער שטיין נאָך היים פון פּרישן בלוט,
וואו ס'איז אַיעדער ציגל אַנגעזאַפּט מיט האַס.

אַמאָל זענען געווען דאָ ווענט און טרעפּ און שוועלן,
און פענצמער האַבן איינגערעמט דעם הימל און די זון,
ווי ס'רעמט די סטראַפּע איין אַ טרוים און אַ געדאַנק,
ווי ס'רעמט אַ גרינער ברעג דעם קלאַרן מיך אַרום.

און קינדער האַבן דאָ געשפּילט ביים טויער שעהען-לאַנג
מיט ליאַלקעס און מיט זאַמד, מיט שמאַטקעס רויטע, גרינע —
פיל ליבשאַפּט און געטריי האַט זיי אַרומגעזוימט
דער שאַטן פון דיין ברייטער, טונקלער פעלערינע.

אויף דיר האַט דאָ געוואַרט דער שטילער באַנציע שווייג,
עס זאָל זיין ערשמער ווּנאַמט דורך דיר מקוים ווערן,

אז צוגיין זאלסט מיט אים צום כסא של מעלה
און מיט דיין ערדיש וויי פארשעמען זאלסט די שמערן.

פון דאנען האט געפירט דער מראקט צום „אלמן מארק“,
ביסט אים געגאנגען אפט צוגלייך מיט יידן אלע,
און ערגעץ טיף אין זיך געמראגן האסט דעם שפרוך,
דורך וועלכן ס'ווערט דערלייזונג צייטיק און נתגלה.

ס'איז חודש ניסן איצט און ס'בליען ווי אמאל
אין היים מיינער די וויינשל אין סאד און נעכן שליאך,
ס'פעדימט זיך איין די שוואלב מיט טונקלעם, שארפן פלי
אין נעסט אונטער דעם אלמן, האלב-פארברענטן דאך.

מיר קומען אויך צוריק פון ווייטע דערפער, שמעט,
פון וועלדער, בונקערס, לאגערן און טיפע ערדן-לעכער,
די יורשים פון די זעקס מיליאנען פרישע קברים,
די יורשים פון דיין ליד, פון דיין „אויב נישט נאך העכער“...

מאסקווע, 1945.

צו דיר, ערד

כ'האָב געלערנט ביי דיר פאַרשטיין פרומע זאָרג
פאַר קערל, וואָס איז נאָך פאַרוויקלט אין טרוים,
און דאַרף דאָך שוין ווערן דיין תפילה צו זון,
און דאַרף דאָך שוין ווערן דיין אויפגאַנג — אַ בוים.

האַסט פאַרביטן די רן פון די גלאַנציקע שמערן,
פון אייגענער שיינקייט כהנים און שקלאַפן,
אויף מי און אויף שוויים, אויף טרערן און בלוט,
אויף אייביקן אומרו פון זוכן און שאַפן.

דורך דער פאַרעם פון וואַרעם, דורך גרינקייט פון בלאַט
ווערט דיין טיפּסטער געדאַנק נתגלה און רייף,
און ווען ס'שפּאַלט זיך די זריעה אין דיין וואַרעמער טיף
מיט אַ דינינקן פאַדעם, ווי אַ בלאַם גרינע שליף,

ווערט עס פּרילינג אין מיר, אין מיין האַרץ, אין מיין בלוט,
און איך ווייס שוין אַליין נישט אין יענער מינוט
ווער צו וועמען עס גייט — איך צו דיר, דו צו מיר,
צי זענען מיר ביידע איין טרוים און איין ליד?

כ'בין א טייל דאך פון דיר, כ'בין דער זיווג פון וועגן
אין דיר איינגעשניט'נע דורך הייסן באגער,
וואס זענען דער אנהייב פון אן ערשמער בענקשאפט,
וואס זענען דער המשך פון א לעצטער טרער.

כ'קען דאך אויך דאס פארגיין פון שטילסטן פארלאנג
ביים צוקאפנס פון יונגער, צעזונטיקטער פרייד,
און דעם אויפגאנג פון ווארט אין דער איינזאמסטער שעה
ביים בראשית פון גרויסן און מענטשלעכן לייד.

נעם-זשע אויף מיינע טריט, מיינע בארוועסע טריט,
ווען כ'וועל קומען צוריק אין דעם לאנד פון עקדה,
און ווען רופן כ'וועל „כאמע" דורך פאריתומטער לופט,
ענטפער דו כאטיש, איך מיין דאך אייך ביידע.

כ'ווייס, דארט ווארט נישט אויף מיר נישט קיין שוועל, נישט
קיין דאך.

אין דעם לאנד פונעם אש און פון קברים,
און נאך יארן פון הפקר און פון נע-ונד
שמרעקט מיר קיינער אנטקעגן זיין האנט און זיין ארעם.

נאר דו ביסט נאך דא — נעם מיך אויף ווי דאס קערל,
ווען ס'וועט קומען די שעה, ווען ס'וועט קומען מיין צייט,
זינג מיך אויס צו דער זון אין פרימארגן פון פרילינג
דורך א העל-גרינעם גראז, דורך א בלאט, דורך א קווייט.

מאסקווע, אויגוסט 1945

ר ח ל

עם האבן וויינשל בליענדע דעם הימל אויפגעשלאסן
פאר מיין מאמעס ווערטער באַרוועסע און שמילע,
נאַר ס'האַט ביים עירוב פון מיין ערשמער טרער
זיך אָפגעשמעלט דער ניגון פון איר תפילה.

כ'האַב זיך פאַרשעמט, ווי כ'וואַלט אַליין געשטאַנען דאָרט
איין גליענדיקער היץ פון יעקבס יונגע אויגן,
און ווי ס'וואַלט צו דעם ברונעם אונטער שווערן שמיין
מיין אייגן גורל די פאַרשמאַכטע ליפן צוגעבויגן.

נאַר ס'זענען שוין פאַרחתמעט יעקבס וואַרטנדיקע יאָרן
דורך געלע, שאַרבענדיקע בלעטער פון דער תחינה,
און ס'קענען זיי נישט אויסלעשן די זיבן הייסע טרערן,
און רחלס טרויער קענען נישט פאַרשמעלן לאַנקעס גרינע.

און ס'פירט מיך שוין מיין מאמעס דאָוונענדיקער ניגון
אויף בית-לחמם שמייניק-האַרמע, וויסמע וועגן,
און כ'זע שוין יעקבס קאַפּ אונטער דעם גראַעס אַש,
און וויל שוין מער נישט הערן און דאַרף שוין גאַרנישט פּרעגן.

נאָר אויב ס'איז מאַקע וואָר, אז ס'שטאַרבן יונגערהייט
די, וועלכע גאָט אַליין פאַרקנסט און אויסדערוויילט
האַט דורך אַ קוש אין שמערן אין שעה פונעם געבוירן
צו גרויסער ליבשאַפט און צו גרויסן לייד.

דאָן וויל איך שטאַרבן אויך אַזוי, ווי יענע,
וואָס כ'טראַג איר נאַמען און עס האָט איין גורל אונדז געזויגן —
כ'וויל שטאַרבן ערגעץ אויפן וועג צו בענקשאַפטס-ברעגן ווייטע,
נאָר מיט אַ לעצטן קוש אין מיינע ביידע אויגן.

עס ליגט שוין אויף דער גאַרטן-כאַנק מיין מאַמעס אַלמע תחינה
און איך שטיי אַלין נאָך וואַרטנדיק אונטער דעם וויינש-ל-בוים,
ס'איז פול דער קרוג, דער ליימענער מיט וואַסער קלאָר און קיל
און ס'בייגט אים אָן מיין לינקע האַנט צו ליפן פונ'ם טרוים.

נאָר פאַרוואַס-זשע הייסט דער פאַסטעך פון מיין מאַמעס שאַף
נישט יעקב, נאָר איוואַן און פון זיין גאַרטל בליצט אַפיר די האַק,
און ס'ליגט שוין אין זיין בוזעם אַנגעגרייט
פאַר מיין מאַמעס שבת-קלייד אַ זאַק?

שטאַטהאַלם, מאי 1947.

כ'וויל צוגניין אמאל

כ'וויל צוגניין אמאל,
אויף פינגער-שפיצן בלויז
צו א פרעמדן הויז
און מיט מיינע הענט באטאפן די ווענט —
פון וואס פאר א ליים עם זענען די ציגל געברענט,
פון וואס פאר א האלץ די טיר איז געמאכט,
און וואס פאר א גאט האט דארט זיין געצעלט,
אז ער האט עם פון אומגליק און חורבן באוואכט?

וואס פאר א שוואלב האט אונטער זיין דאך
פון שמרוי און פון ערד געקלעכט זיך איר נעסט,
און וועלכע מלאכים פאר מענטשן פארשמעלטע
עם זענען געקומען אלס געסט?

וואס פאר א צדיקים האבן זיי באגעגנט
און שויסלען מיט וואסער געטראגן אנטקעגן
אום צו וואשן דעם שטויב פון זייערע פיס,
דעם שטויב פון די ערדישע וועגן?

און וואָס פאַר אַ ברכה האָבן זיי געלאָזן
די קינדער — פון גרויס ביז מעזינקע,
אַז זי האָט זיי באַשערמען געקענט און באַהיטן
פאַר בעלוזשעין, מאַידאַנעק, טרעבלינקע?

פון אַט אַזאָ הויז,
באַצוימט מיט באַמאַלמע שטאַכייטן,
אינמיטן פון ביימער און בלוטיקע בייטן,
וואָס בלויזן, גאַלדיקן, פלאַמען,
איז אַרויס —
דער מערדער פון מיין פאַלק,
פון מיין מאַמען.

כ'וועל לאָזן וואַקסן מיין צער,
ווי שמשון אַמאַל זיינע האָר
און דרייען דעם מילשטיין פון טעג
אַרום יענער בלוטיקער שפור.

ביז אַמאַל, אין אַ נאַכט,
ווען כ'וועל דערהערן איבער מיר
דעם מערדערס שיכורן לאַך,
וועל איך אַ ריט טון פון אַנגלען די טיר
און אַ שאַקל מיט דעם געביי —
ס'זאַל געבן די נאַכט אַ דערוואַך
פון שוידער, וואָס וועט אַדורך יעדע שויב,

יעדן ציגל און נאָגל און ברעט פונעם הויז,
פון סאַמע גרונט ביזן דאָך —

כאַטש כ'ווייס עס, ווייס, מיין האַר,
אַז ס'וועלן די פּאַלנדע ווענע
באַגראַפן בלויז מיך
און מיין צער.

שטאַטהאַלם, 20-IV 1947.

עם איז מיין פנים שטרענג

עם איז מיין פנים שטרענג, ווען כ'רעד אליין צו זיך
אין יענער שטילסמער שעה פון שווייגן און פון סוד,
און ס'מדברט ארום מיינע הייסע, טרוק'נע אויגן
די אינזאמקייט, וואָס לעכצט נאָך ערשמער טרערן-גנאד.

ווי גליקלעך זענען די, וואָס קענען דורך אַ טרער
זיך איינוואַרצלען אין טיפּסטן, לעצטן גרונט פון ווייטיק,
און ווערן דורך דער טרער דער המשך פונעם צער,
און ווערן דורך דער טרער בראשיתדיק און צייטיק.

ס'זוערט אזוי היימלעך-פראַסט דער שמה צווישן וויע,
ווי ס'וואַלט די קינדהייט צוגעשווומען צו אַ ברעג,
און ס'גלייכט זיך אויס די זאַרג אין פייכטן אויגן-נעפל
מיט האַרטן שווייגן פון די קומענדיקע טעג.

דו וויינסט און ווייסט פאַרוואָס, דו וויינסט און ווייסט נאָך וועמען.
און כאַמש ביסט נע-ונד, דורך יעדן וועג באַדראַט,
ווערט נאָך דיין היימלאַזער און אויסגעשפּרייטער שאַטן
אַ היים, וואָס טוליעט איין די אינזאמקייט פון גאַט.

עם איז מיין פנים שמרענג, די ליניע שארף און דין,
וואָס האָט אַרויסגעפירט דעם שמיכל אינעם גלות
אויף אייביק נע-זנד — נאָר ס'טרויערן די ליפן,
ווי צוויי אלמנות ביי דעם ראַנד פון שטילן בית-הקברות.

מאַסקווע, 1945.

אויפן ראנד פון נאכט

די דעמערונג בייגט אויס איר ווייכן, גראָען רוקן,
ווי אַ קאַץ, ווען ס'לאַשטשעט זי אַ צערמלעך-מילדע האַנט,
איידער עס פירן צו די ערשטע, גרינע שטערן,
ווי אויגן וועלפישע די נאכט צום הימלסראַנד.

אַ פויגל, אַ פאַרשפּעטיקטער איז ווי אַ טונקלער שפרוך —
איך האָב זיין מידן פליגל-פאַך אין שריט מיינעם פאַרמאַכט,
און ס'יאָגט אונדז ביידן נאָך דער זיגערישער שריי
פון אַלע ווילד-חיות ביים ראַנד פון שטילער נאכט.

ס'איז היימלאַז יעדער רוף נאָך רחמים און נאָך גנאָד
אין מיטן בלינדן וועג, אין מיטן השכות שווערן —
עס פוסטעוועט די נעסט און ס'טרויערט מיט דער בוים,
און ווי אַ טראָפּן בלוט פאַלט מיד אַ שטילער שטערן.

און היימלאַז איז אויך היינט די תפילה, דאָס געבעט
פאַר אַלע די, וואָס זענען לאַנג שוין מער נישטאַ,
נאָר ס'ציטערט נאָך מיט האַפּנונג יעדעס מינדסטע וואָרט,
ווי אַוונטצייט די ראָסע דורכזיכטיק און בלאַ.

און היימלאז זענען היינט אונטער די הימלען שווער,
אפענע פאר ווינט, פאר רעגן און פאר שמורעם,
און נאקעט קעגן האם און שנאה און רציחה,
דארט אין דער ווייטער ערד די זעקס מיליאָנען קברים.

און היימלאז איז מיין טרוים אויף איינזאם-שמילן וועג
צו קברים און צו אש — עם וועט שוין קיינער מער
אים צופירן צו יענער רגע, וווּ איך האָב דערזען
צום ערשטן מאל די שכינה אין מיין מאמעס טרער.

אויך איך וועל היינט ביינאכט זיין דארט, מיט אלע די,
וואָס זענען מחוץ שוועל, מחוץ איעדער טרייסט,
און ווי אַ האַנט אין פינצטערניש כ'וועל אויסשמרעקן מיין וואָרט
דורך פרעמדן צער פארשעמט, דורך אייג'נעם לייד נישט דרייסט.

מאָסקווע, 1944.

כ'האב שוין פארגעסן

כ'האב שוין פארגעסן, ווי עס שרייט א פויגל פון שלאָף
און צעווייגט די לופט מיט זיין שריי, ווי א צווייג,
ווען ס'פלעכט די לבנה זיין חלום ארום
מיט דינמשיקע שמראַלן, ווי פרענמעס פון שמייג.

כ'האב שוין פארגעסן, ווי עס שווייגט א האַרץ אין דער נאַכט,
ווען ס'גייט צו די שמערן דער דאַרפישער שליאַך,
און ס'קערט זיך מיט אים די קינדהייט צוריק
צו דער שטוב אונטער געלן, שטרוי-באדעקטן דאָך.

כ'געדענק בלויז איין וועג, איין איינציקן וועג,
וואָס פירט קיין מאַידאַנעק מיט אַלע צוגלייך
אויך דעם הימל — און ס'ווערן דערשטיקט זיינע שמערן
און פאַלן ווי קינדער געטוימע פון הייך.

מיין האַרץ איז איצט וואָך און ס'שרייט אויף אין די נעכט,
ווי דער פויגל פון שלאָף ביים ראַנד פונעם שליאַך.
ס'האַט עמיץ גערופן — ווער — כ'זויים נישט אַליין,
און געשמעלט מיין האַרץ ביים אַש אויף דער וואַך.

שטאַקהאַלם, 1946-x-26.

אַז כ'האַב נישט

אַז כ'האַב נישט צו וועמען צו בענקען,
כ'האַב אפילו נישט וועמען מקנא צו זיין,
נישט מיט גליק, נישט מיט ליבשאפט, מיט טרויער,
אַז כ'בין שוין אינגאנצן אליין.

נאַר מיין טיש אַ „גוט אַרט“ איז מיר איצטער,
איך מעסט אים, ווי ס'הייליקע פעלד,
און רייס איין די ווערטער, ווי קברים
פאַר אַ נייער, בעסערער וועלט.

אפשר וועל איך הבלען דערוועקן
און קינען געבן זיין אַרט —
און אליין וועל איך גיין איבער וועגן
מיטן פרעמדן צייכן פון מאַרד.

12-II 1947

אז אלע גלות-זועגן

אז אלע גלות-זועגן שניידן דורך מיין הארץ,
און ס'איז מיין היים, מיין איינציקע, דער מאמעס לעצטע טרער —
צו וועלכע הימלען טרויערט איצט מיין גע-ונדער שריט,
ווער שליסט עס צו פאר מיר די טיר מיט ריגלען הארט און שווער?

צו וועמען טראג איך נאך מיין ווארט, מיין ארעם-לעצטע גאב,
אין וועמענס אויגן ברעכט זיך איצט מיין שאטן שמיל און מיד?
כ'בין שולדיק, שולדיק טויזנט מאל, וואס איך געשפענסטער נאך
און היט דעם חלום פון דער וועלט מיט מיין פאראיינוואלט ליד.
12-II 1947

מען זאל קענען וויינען

מען זאל קענען וויינען, מוז מען האבן א שטוב,
היימלאזע וויינען נישט מער —
נאָר, ווען ס'טרעפן זיך ווענט מיט א דאך אינעם חלום,
קומט אויך צו גאסט די טרער.

מען זאל קענען געפינען דעם וועג צו גאט,
מוז מען האבן פון וואָס נען צו גיין —
און ווער קען דען די תפילה פון א היימלאָזן גאַנג
באַנעמען און פאַרשטיין?

און דאָס היימלאָזע וואָרט זוכט דעם ברעג פון אַ ליפּ
אפיר פון טיפסטן סוד —
ווען ס'גייט אויף אין אַ ליד, אין דער שטילסטער מינוט
איז עס איינזאַמער נאָך פון גאט.

גיי איך נאָך יעדן וואָרט, יעדן היימלאָזן מענטש
אַזוי היימלאָז און שטיל, ווי ער —
און ס'באַגלייט אונדז אין וועג די טרוימלאָזע נאַכט
און מיין מאַמעס לעצטע טרער.

לאָרזש, 9-V 1946

די סאָווע

די סאָווע, וואָס האָט מיין קינדהייט געשראַקן,
האָט מער דאָן געוואָסט פֿון מיר —
פאַרוואָס האָב איך פאַרמאַכט אין די נעכט
פאַר איר געשריי די טיר?

די שוואַלכ, וואָס האָט אין איר שנאָבל געטראָגן
די וועסנע, דעם הלום, דאָס גליק,
האָט שוין דעמאָלט פאַרראָטן צו מאַידאַנעק און בעלזשעץ
מיין יוגנט, מיין היים און מיין וויג.

עס וואָלט מיך מיין מאַמע שוין מער נישט געזוכט
ביי פּוילישע נעסטן, ביי בלומען אין פעלד,
זוו ס'האָט זיך מיין קינדהייט פאַרוואַרצלט מיט ערד,
זוי דער טרוים מיטן האַרץ פֿון דער וועלט.

כ'וואָלט געזעסן ביים ראַנד פֿונעם וואַלד און געהאַרעכט,
זוי ס'דייסט אויף די נאַכט דער סאָוועס געוויין,
און דערווען אין איר געלן, גרויס-גלאַזיקן אויג
פֿון קומענדע שרפֿות די שוין.

כ'וואַלט אפּשר געוואָרן אַ סאַווע אַליין
און געשריגן ווילד דורך די נעכט,
אַז ס'זאַל מיך פאַרשטיין די חיה, דער מענטש,
דער שטיין און דאָס ביימער-געפּלעכט.

כ'וואַלט דעם פּרילינג פאַריאַגט און דעם זומער פאַרטריבן,
דעם חשוון באַרויכט פון זיין גאַלד,
איז אפּשר וואַלט דעמאָלט מיין וואָרנונג באַנומען
מיין מאַמע, מיין ברודער, מיין פּאַלק.

.13-II 1947

ווען כ'וואָלט געהאַט

ווען כ'וואָלט געהאַט אַ שטוב, אָן אייגענע,
וואָלט איך איעדע נאַכט די טיר געלאָזן אָפן
פאַר אַלע די, מחוץ איעדער טרייסט,
פאַר אַלע די, מחוץ איעדן האָפן.

פאַר בוזשלען עלנטע, וואָס שלעפן נאָך ביי דר'ערד
איז שפעטן חשוון די צעבראַכ'נע פליגל
און פיקן זייערע אייג'נע אויגן אויס
פון דעם געפרויר'נעם, גלאַטן וואַסער-שפיגל.

פאַר ווערטער נע-ונדע און פאַר שטומע תפילות,
פאַר בלינדע וועגן און פאַר קראַנקע שמערן,
פאַר יעדן קינד, וואָס שעפטשעט צו זיין קישן „מאַמע“
אַזוי, אַז קיינער, קיינער זאָל נישט הערן.

און פאַר דער מעשה גילדענער און פרומער,
מיט וועלכער ס'האַט מיין פאַלק זיך אויסגעווישט די טרערן,
און זי געלאָזט אויף פאָווע-פליגלען וויגן
דעם הימל און דעם גורל צווישן בלאַסע שמערן.

איידער ס'האט אויסגעגעבן זי פון טיפן בונקער
און פארקויפט צו הענקערס פון טרעמבלינקע
דער שכן, דער איוואן, דער שיכור
פאר דרייסיק פאפיראסן און א קילע צוקער.

איז אפשר בלאנקעט זי נאך איצט ארום,
אויף דער האנט דעם אויסגעברענטן נומער.
די בלא-פיאלעמע אוישוויץ-בראנזאלעט
און שרעקט די טעג פון פרילינג און פון זומער.

ווען כ'וואלט געהאט א שטוב, אן אייגענע,
וואלט איך איעדע נאכט די מיר געלאזן אפן
פאר אלע די וואס זענען מחוץ טרייסט,
פאר אלע די מחוץ איעדן האפן.

און אפשר אויך אמאל,
אז איך וועל זיין אליין,
וועט טרעפן צו מיין מיר
דאס היימלאזע געוויין.

שטאקהאלם, 1947.

איד בין שוין אזוי ארעם

איד בין שוין אזוי ארעם, אז דער שפאן פון ערד,
וואס אונטער מיינע פיס — איז אויך נישט מיין.
ס'היכלט דא נישט מיין שוועל, עס שטייט דא נישט מיין שמוב,
מיין קינדהייט קומט מיר נישט אנטקעגן אין פארנאכט
פון בוים, געוויקס און שטיין.

און בין דאך אזוי רייך, אזוי אומענדלעך רייך,
ווי ס'קען נאר זיין א מענטש, וואס האט שוין א ל י פארשענקט
א פרעמדער, שמילער טרער —
זיך אויסגעטון אליין פון בענקשאפט און באגער
ווי פון א מלבוש, וואס איז אים געווארן שמאל און ענג.

און כ'טרייב אַוועק פון מיר מיין שאַמן, ווי א הונט,
זאל ער היטן גיין דאס פרעמדע האַב און גוטס —
ס'איז נאָקעט אויך מיין זעל, וויל בלייבן שוין אזא
אן שאַמנס יעדער רחמימדיקער שוין,
אין שעה פון נייעס, אייגענעם באַשאַפן,
ווען ס'שפאַלט זיך אויף איר בלוז די בייטש פון שאַרפן בליין.

שטאַטאַלם, מאי 1947.

א קינד האט געוויינט

א קינד האט געוויינט ביים ראנד פונעם וואלד,
אליין אין דער טונקעלער נאכט —
זענען פיקסן און וועלף אנטשוויגן געווארן
און ס'איינזאמע וויינען באוואכט.

צי האט מען די מאמען פארשלעפט ביי די האר
קיין אוישוויץ — צי אפשר אין הארצן א קויל
האט איר גוף מיט זיין לעצטער ווארעמקייט געפרווט
צעלאזן דעם שניי ארום קינדישן מויל?

צי אפשר אין לעצטן פארטרויען אויף גנאד
און מענטשלעכן רחמים, האט דאס קינד זי געבראכט,
זאל זיך עמיץ דערבארמען אויפן יידישן קינד —
עס וועלן זיין עדות בלויז שמערן און נאכט.

ס'זענען פיקסן און וועלף אנטשוויגן געווארן,
און דאס ווילדשוויין מיט בייזן, אומרואיקן מרוק
האט וואס ניכער געפירט אין מיפערן קוסט
זיינע יונגע און שרעקיק געקוקט אויף צוריק.

ס'האט א מענטש אויך דערהערט דעם פארגייענדן שלובין,
און זיין מעסער געשארפט, געלאדן די ביקס,
און ארויס אויף דער יאגד אין דער טונקעלער נאכט
נישט אויף וואַלף, נישט אויף בער, נישט אויף פיקס.

געצילט האט זיין שריט צום ראַנד פונעם וואַלד,
דאָס בריקל פאַרביי, די סאַסנע, דעם שטיין —
אויף דער שאַרף פון זיין גלאַנציק-געשליפענעם מעסער
האַט געבלומיקט דעם קינדס געוויין.

1947

נאַנעם, וואָס האָבן געראַטעוועט ייִדישע קינדער

זיי, גאָטס אייביקע כלות
און עקרות פון הייליקן גייסם,
וואָס נידערט קיינמאָל נישט אַראָפּ צו זיי
מיט מאַריאַס צער און מיט מאַריאַס טרייסט —

זיי קענען בלויז מאַריאַס שמילן טרויער
פון די באַמאַלמע, הויכע קירכן-ווענט,
און ווי אין גרויסער טרוקעניש די ערד
דאַרט איין דער מוטער-טרוים אויף זייערע בלאַסע הענט.

ס'קען זיין, אז טיילמאַל אין אַ זומערדיקער נאַכט
דורך שטרענגן פאַסטן נישט פאַרצוימט, דורך תפילות ניט באַוואַכט,
האַט אַנגעקלאַפט דער הלום מיט אַ קינדערישער האַנט
אין זייער פאַרשלאָסענער טראַכט.

אַבער דער מאַרגן האָט שוין אויסגעקניט די „זינד“
אויף קאַלמע פאַדלאַגעס פון ציגל און פון שמיינער,

און ס'האט פארווישט נאך איר די דינסטע שפור
דאס העמד, דאס הארענע אין ראנגלעניש געהיימער.

נאך אין א שעה, ווען ס'גייט אראפ א מלאך אויף דער ערד
און רחמים קלאפט אין אלע שמילע טויערן,
האט זייער הארץ זיך אויפגעשלאסן
און — א נייעם גאט געבוירן.

און זייערע ברייטע, לאנגע, שווארצע קליידער,
ווי טונקלער וואסער-פאל אין ווינט,
לעשן דעם בראנד פון די טרעמבלינקעס
ארום דעם קליינעם קעפל פון א יידישן קינד.

דער ערשטער שמייכל פון א יתום ברענגט אראפ
דעם הימל צווישן זייערע שווערע, גראע ווענט,
און ס'קערט זיך אום פארשעמטע מוטערשאפט
דורך אויסגעדארט, פרעמדע קינדער-הענט.

און ווען זיי לאזן זיך אראפ צום קניען אויף דער ערד,
און ס'גליען ווערטער בארוועסע אנמקעגן רויך און פלאמען,
דאן לויכט אין תפילות זייערע אריין
די לעצטע טרער פון א יידישער מאמען.

שטאקהאלם, 17-v 1947

שפעט הארבסט

דער נעפל איבער מיר איז ווי א גראער טרום,
און הימלאז זענען היינט געווארן אלע שמערן —
אריינגעפרוירן אין דעם ערשטן, הארטן, בלאעם פראסט
עס הענגען אויף די ביימער זייערע שמילע טרערן.

דאס שמאלע טייכל מארשמשעט זיך אין אנענדיקער שרעק
און גייט ארונטער אונטער אייז מיט אלע גרינע גרעזער,
אלס לעצטער שיפט זיך נאך צום צווייטן ברעג אריבער
דער שאטן פון דער איינזאמער, פארלאזענער בערעזע.

עס פורעמט אויס דער פראסט אין ערד, ווי אויסגעהאקט אין שטיין
די שפורן פון א בארוועס קינד, וואס איז דא היינט פארביי —
זיי וועלן בלייבן שוין אזוי א גאנצן ווינטער שטאר,
א נעסט פאר שמערן פאלנדע, א נעסט פאר ווייסן שניי.

אויף מיינע שיד

אויף מיינע שיד פון באשקיריען דאָס ליים,
פון קאַראַקום-מדבר דער גלי-הייסער זאַמד,
די בלאַמע פון רוסישע דערפער און שמעט
און דער העל-גראַער שמויב פון אוזבעקישן לאַנד.

דאָס פאַרטרונקענע בלוט פון די פוילישע וועגן,
דער שמויב און דאָס אַש פון פאַרבֶרענטן געביין,
און ס'פאַרשמעלט זיך זיין פנים דער מלאך, וואָס פירט
מיך פון גרעניץ צו גרעניץ צום ברעג פון געוויין.

און כ'וויים נאָך נישט אַלץ, וווּ כ'וועל נעכטיקן היינט
און וווּ ס'וועט זיין מאַרגן מיין היים,
וווּ וועל איך באַקלעבן אויף ווייטערן וואַנדער
מיינע שיד מיט בלוט, מיט זאַמד און מיט ליים.

כ'האַב געזען דאָ נישט לאַנג די שטוב פון מיין מאַמען,
די ביימער אין סאַד מיט די וואַרצלען אַרויף —
עס האָט זיי צעזעגט אַ רוסישער זעלנער
אויף האַלץ אין דעם שטילן פאַריתומטן הויף.

כ'האב געזען אויך די קאץ מיט פארווילדערטע אויגן,
וואָס זוכט דאָרט נאָך אַלץ פון מיין מאַמען די טריט —
זענען מיר דאָן געשטאַנען איינע קעגן דער צווייטער,
ביז ס'האַט זי דער זעלנער פאַריאַנט מיט אַ רוט.

כ'האב געזען זי נאָך לאַנג אויפן שפיץ פונעם דאָך,
ס'האַט ווייטע דערמאנונג געגליט אין איר בליק,
און ס'האַט זיך איר רוקן געבויגן אַרויף,
ווי איבער אַן אַפגרונט צום הימל די בריק.

אויף מיינע שיך פון באַשקיריען דאָס ליים,
פון קאַראַקום-מדבר דער גלי-הייסער זאַמד,
די בלאַטע פון רוסישע דערפער און שמעט
און דער העל-גראַפער שטויב פון אוזבעקישן לאַנד.

דאָס פאַרטרונקעטע בלוט פון די פּוילישע וועגן
דער שטויב און דאָס אַש פון פאַרברענטן געביין,
און ס'זענען די וועגן, ווי שמומע זיווגים
צו טריט מיינע מידע אין צייט פון פאַרגיין.

ס'איז מער קיינער נישטאָ דאָס געלייט מיר צו געבן,
ס'וועט קיינער נישט זאָגן: „מיין קינד, קום אַריין“ —
כ'בין דאָך פרעמד אומעטום און מיין איינציקע היים
איז מיין מאַמעס לעצטע געוויין.

.1946

מײן האר

מײן האר, ביסט אפשר היינט געוואָרן אזוי געזונד, ווי איך,
ווייל ס'האַט אַ מענטשלעך האַרץ זיך אָפּגעזאָגט פון דיר,
און גייסט, ווי איך דער איינזאַמקײט אַנטקעגן
פון גרעניץ ביז צו גרעניץ און פון טיר צו טיר?

אויף וועמען לאָזן מיר חלומות אונדזערע, מײן האר,
ס'זאַל זײ דאָס נאַענטסטע פּײער נישט פאַרצערן?
עס סדומט שוין אומעטום און ס'קען אַ מכול קומען
בלויז דורך דעם נס, דעם נס פון אונדזערע אייגענע טרערן.

עס סדומט שוין אומעטום, עס גייט אויף נאַכט און דעמער —
אַ פּרעג מיך נישט, מײן האר, ווהיין עס פירט דער וועג,
קען זײן, ס'זעט אונדז נאָך היינט באַגעגענען אַ וואַרט,
אַ מענטשלעך וואַרט, און ווערן דאָך און שוועל און ברעג.

שטאַקהאַלס, 1947.

הארבעט

ס'גייען שוין די פעלדזן מיט די שאַטננס נאָך
יעדן געלן בלאַט, וואָס פאַלט אויף האַרטן שטיין —
רויטער ווערט דער ווילד-ווײַן, בלאַסער ווערט דאָס גראַז,
צײטיקער די לופט פאַר קומענדן געוויין.

מיט אַ טונקלעם עירוב שליסט דעם הימל אָפּ
לאַנגע שנור פון ווילדגענדז קעגן זונפאַרגאַנג —
גראַעך ווערט דער וועג, מידער ווערט מיין בליק,
שמילער און פאַרטראַכטער אין דער פרעמד מיין גאַנג.

גאַט, מיין גאַט, וואָס האַסט זיך אַנפאַרטרויט מיין וואַרט,
ווי די זריעה פייכטער, השוונדיקער ערד —
ס'האַט איר האַרץ געעפנט אונדז די זעלבע שעה
און ס'איז אונדז דער זעלבער שווערער וועג באַשערט.

ס'איז שוין ערב נאַכט און ס'איז אינמיטן טרויער,
ווער זשע וועט אונדז קומען אין דער פרעמד אַנטקעגן?
אפשר בלויז אַ שמערן, ווי אַ טרער, אַ שמילע
פאלן וועט און לייכטן אויף די גראַע וועגן.

שטאַקהאַלם, סעפטעמבער 1947.

פארצייכעניש פון פרעמדע ווערטער

אָ ב ר אַ ז ש ע ס — האַלדו-קייטן פאַר הינט.
ק אַ ר אַ מ ע ס ל ע ס — אַ האַלץ-געשטעל, וואָס מען טוט אָן אויפן
נאַקן צום וואַסערטראָגן.
ש ל י א ב אַ נ ע ס — פאַרצוימונגען ביי פּריוואַטע וועגן, אָדער מלוכה
שע שטראָזן, ביי וועלכע עס פלעג אין אַמאָליקע צייטן שטיין אַ
שומר און נעמען פון יעדער פּור אַן אָפּצאָל.
ק אַ נ ק אַ ל — ריאָזלעכע, טונקל-געאָדערטע בלום, וואָס וואַקסט צווישן
ווייץ און קאַרן.
פ אַ ז ו כ ע — בוזעם.
מ אַ נ ל אַ ו ו נ י צ ע — פּרימיטיוו צווייטייליק האַלץ-געשטעל צום אויס-
נלעטן וועש.
א ו נ ע ר — אומפּרוכטבאַר, נישט באַאַרבעט פּעלד.
ס י ע ט ש ק ע — דיין געשניטן שטרוי צום פיטערן ווינטערצייט דאָס פי.
ס ט אַ ד אַ ל ע — תבואה-שייער.
ש ל י א ד ע ס — שפורן.
פ אַ ר אָ ב ע ק — צווייערליי באַדייטונג: 1) פּערד-קנעכט, 2) אַ יונגער
דאָרפס-בחור.
ק נ י פ י ק ל — אַ צונויפגעלייגט מעסערל אין אַ האַלצשייד.
ב י ה מ ע — כ'לעבן.
א ו ל י ט ש ק ע ס — דאָרפישע שמאַלע הינטערנעסלעך צווישן סעדער.
פ ר י י ס ן — מזרח-דייטשלאַנד, ווהיין עס פלעגן פאָרן זומער-צייט אויף
פּעלד-אַרבעט די ערדלאָזע פּויערים פון גאַליציע.
נ ר א ב ל י ע ס — הילצערנע היינגאַפלען.
ב א ב ק ע — הייבאַם.
ז א נ א ט ע ס — שוץ פון שטרוי אָדער טרוקענע כלעטער ווינטער-צייט
אַרום די דאָרפישע שטיבלעך.
ז ו י ד מ י נ ע ס — פאַרזעענישן, פאַרביטענע קינדער.

ב א ה ז א פ ל א ט י ז א ב י ד נ ו ס י ר א ט ו — נ אָט ז אָל
אייך באַצאָלן פאַרן אַרעמען יתום.
פ ש ע ד נ אָ ו ו ע ק — ערב שניט.
כ ו ד אָ ב י צ ע — ס'בהמות.
כ ר ו י ס ט — דינע צווייגן־ריטלעך .
ו ו י ק ע — א מין גראָז צום פיטערן ס'בהמות. אין אַ הונגער־צייט ווערן
די קליינע אַרבעס־ענלעכע שויטן געטרוקנט, צעמאָלן און אויסגע־
מישט מיט מעל.
פ י ס א נ ק ע ס — באַמאָלטע אייער צום קריסטלעכן פסח.
ק ו ט ש ע ר א ו ו ע — געקרויזט.
פ י ק ל ה ו י ב ן — מעטאלענע מיליטער העלמען מיט אַ שפיץ אינמיטן.
ק ע ר א ט — אַ ראָד באַפעסטיקט אין דער עדה, דורך אַ לעדערנעם רימען
פאַרבונדן מיט דער דרעש־מאַשין. צום ראָד ווערן צוגעשפּאַנט פּערד,
וואָס דרייען זיך אַרום אים אין אַ קרייז.
מ א נ ד ע ל ן — סטייגלעך מיט צונויפגעלייגטע צום טרוקענען תבואה־
גאַרבן.
ש ט ש א ו ו נ י צ ע — קוראַרט פאַר לונגענקראַנקע אין די טאַטרען.
ז ש ע נ ט י צ ע — שאַפענע מילך.
ק ו ב י ט ק ע ס — אוזבעקישע פּלאַך־דאַכיקע לייס־שטיבלעך.
א ר י ק ע ס — ראָוועס פאַר קינסטלעכער באַוואַסערונג אין דער מדבר.
י ו ר ט ע ס — געצעלטן פון נאָמאַדישע סטעפּן־פעלקער.
א ו ר י ו ק — אַן אַרט פּערשקע.
פ א ר א נ ד ז ש א — אַ שלייער געפּלאַכטן פון פּערד־האַר, מיט וועלכן
עס פאַרשטעלן זייערע פּנימער די אוזבעקישע פּרויען.
אַ ר ב ע — צוויי רעדערדיקער וואָגן.

דאס פוילישע יידנטום

ביכער-סעריע פון דעם צענטראל-פארבאנד פון פוילישע יידן
אין ארגענטינע

רעדאקטאר: מאַרק טורקאָוו

ב י ז א י צ ט ד ע ר ש י נ ע ז :

- (1) מאַרק טורקאָוו: מלכה אָוויאני דערציילט...
- (2) ה. ד. נאָמבערג: י. ל. פּרץ
- (3) וו. גראַסמאַן-וויטרויק: טרעבלינקע
- (4) פּרץ גראַנאטשטיין: מיין חרוב שטעטל סאַקאָלאָוו
- (5) ישראל טאַבאַקסבלאַט: חרובן לאָדזש
- (6) זרובל: באַרג חורבן (קאָפיטלען פּוילן)
- (7) אַלחנן צייטלין: אין אַ ליטעראַרישער שטוב
- (8) ד"ר ח. שאַשקעס: פּוילן — 1946
- (9) ז. סעגאַלאָוויטש: טלאַמאַצקע 13
- (10) מ. נודעמאַן: געלעכטער דורך טרערן
- (11) ד"ר מאיר באַלאַבאַן: די יידן-שטאַט לובלין
- (12) ישראל אפרת: היימלאָזע יידן
- (13) ד"ר יעקב שאַצקי: אין שאַטן פון עבר
- (14) דוד פלינקער: אַ הויז אויף גזשיבאָוו
- (15) ז"ר הלל זיידמאַן: טאַגבוך פון וואַרשעווער געמאַ
- (16) קינדער-מאַטיריאַלאָגיע (זאַמלונג פון דאַקומענטן)
- (17) חיים גראַדע: פּליטים
- (18) ש. קאַטשערגינסקי: פאַרטיזאַנער נייען!... (וויינער געמאַ)
- (19) פּרידע זרובל: נע ונד (פאַרצייכענונגען פון אַ פּליטה)
- (20) מרדכי שטריגלער: מאידאַנעק
- (21) יעקב לעשציןסקי: אויפן ראַנד פון אַפּגרונט
- (22) ז. סעגאַלאָוויטש: געברענטע טריט
- (23) אברהם טייטלבוים: וואַרשעווער היף
- (24) טאַניאַ פּוקס: אַ וואַנדערונג איבער אַקופּירטע געביטן
- (25) ש. ל. שניידערמאַן: צווישן שרעק און האַפּענונג
- (26) לעאַ פּינקלשטיין: מגילת פּוילן
- (27) יאַנאַס טורקאָוו: אַזוי איז עס געווען... (חרובן וואַרשע)
- (28) ש. איזבאַן: „אומלעגאַלע" יידן שפּאַלטן ימען
- (29) יעקב פּאַט: הענעך
- (30) ד"ר י. קערמיש: דער אויפשטאַנד אין וואַרשעווער געמאַ

- (31) שמחה פאליאקיעוויטש: א טאָג אין טרעבלינקע
 (32) מרדכי שטרילגער: אין די פאבריקן פון טויט
 (33) אברהם נחתומי: אין שאָטן פון דורות
 (34) יחיאל לערער: מין היים
 (35) יוסף וואָלף: ליענענדיק פרצן...
 (36) צפורה קאצענעלסאָן - נאכומאָוו: יצחק קאצענעלסאָן
 (37) י. הירשהויט: פינצטערע נעכט אין פאזיאק
 (38) נחום סאָקאלאָוו: פערזענלעכקייטן
 (39) רחל ה. קאַרן: היים און היימלאָזיקייט.

עם דרוקט זיך און דערשיינט בקרוב:

- שלמה וואגא: הורבן טשענסטאָכאָוו
 הערשעלע: שבת אויפן טראקט
 יהושע פערלע: יידן פון א גאנץ יאָר
 עוזר ווארשאַווסקי: שמוגלארם
 ר. שושנה קאהאן: אין פייער און פלאמען (טאָג-בוך)
 מנשה אונגער: פשיסכע און קאצק
 ד"ר ח. שאַשקעס: א לעבן, וואָס איז פארביי...
 לייב דאָכמאַן: מענטשן אין קברים
 מ. בורשטיין: איבער די הורכות פון פלוניע.

עם גרייט זיך צום דרוק:

- יוסף אקרוטני: אין קלעם
 רחל אויערבאך: מאטעריאלן פונעם דינגעלכלום-אַרכיוו
 מיכאל באַרוויטש: אַרישע פאפירן (דאָקומענטן)
 הרב אברהם ביק: צען דורות פוילישע נאונים
 מיכאל בורשטיין: ביי די טייכן פון מאזאויע
 נח גריס: קינדער אינעם קאמף (דאָקומענטן)
 מ. קאָסטרינסקי: פינסק
 ד"ר עמנואל דינגעלבלום: צו דער געשיכטע פון יידן אין פוילן
 בער י. ראָזען: טלאָמאצקע 13
 ד"ר יצחק שיפער: קאפיטלען געשיכטע
 ל. שפיזמאן: די חלוצישע באוועגונג אין פוילן
 אברהם לעוו: א ליד נאָך אייך
 קאדיע מאלאדאָווסקי: אמאָל איז געווען...
 אברהם זאק: יאָרן אין וואַנדער

פרעסע-שטימען וועגן דער ביכער-סעריע

דאָס פּוּבלישע ייִדנטום

נת גרים שרייבט וועגן דעם בוך פון יאָנאַס טורקאָוו „חורבן וואַרשע“ (נייע וועלט, תל-אביב, 10טער יוני 1948):

אין פראַקטישן לעבן פון געמאָ און דורך פאַרעפנטלעכן זיינע זכרונות אַן איבעריק מאָל באַוווּזן, אַז ער איז אַ מענטש, וואָס פאַרשטייט זיין אויפ-גאַבע און פאַראַנטוואָרטלעכקייט לגבי דעם פּאָלק.

מיר איז שוין אויסגעקומען צו לייענען אַ סך ביכער איבער דער דאָ-זיקער טעמע: רעפּאָרטאַזשן, מעמאָ-רן, אָפּהאַנדלונגען, זויסנשאַפטלעכע אא"וו. אָבער טורקאָווס בוך, וואָס איז „פאַר עקסעלאַנס“ אַ מעמאָרן-בוך, פאַרמאָגט אַלע מעלות פון די אויסגעזעכנטע מינים ביכער. דאָ גע-פינען מיר זיינע און זיין משפּחהס איבערלעבונגען, באַשריבן כמעט טאָג פאַר טאָג, דעם קאַמף פאַרן לע-בן און געראַנגל מיטן טויט. מיט אַ סך וואַרעמקייט דערמאָנט ער זיין פּאָטער, וואָס האָט געהאַט דאָס „גליק“ צו שטאַרבן און האָבן אַ לווייה, זיינע שוועסטער, וואָס זענען פּריוויליגס אַוועק אויף „מזרח“, דעם יונגן און באַגאַבטן יעזשי בלומענ-פּעלד און אַלע אַנדערע גאָענטע און פּריוונט, פאַר וועלכע ער געפינט אַ לאַפּידאַרע כאַראַקטעריסטיק, אַ גוט

מער ווי אַ פּערטל יאַרהונדערט זע-נען מיר געוווינט געווען צו הערן יאָ-נאַס טורקאָוו... שבעל-פּתּו. פון דער בינע האָט צו אונדז גערעדט דער אינג-טעליגענטער אַרטיסט וואָס האָט פאַרשטאַנען זיין שליחות נישט בלויז צו פאַרווילן, נאָר צו לערנען דאָס פּאָלק, דערהייבן עס. ער מיט זיין פּרוי דיאַנאַ בלומענפּעלד האָבן באַרייכערט דאָס ייִדישע טעאַטער מיט די בעסטע און אַקטועלסטע פּיע-סעס פון פּרעמדן רעפּערטואַר און אַזוי אַרום דערצויגן אַ גוטן, אינמע-ליגענטן טעאַטער-עולם און געשאַנג-קען אים שעהען פון פּרייד און דער-הויבונג.

עס איז געקומען אַ צייט, ווען די פינצטערע כוחות האָבן זיך אָנגעזעצט אויף אונדזער פּאָלק און אין דער גרעסטער ייִדישער קהילה פון איראָ-פּע איינגעשלאָסן און פאַרניכטעט איי-בער אַ האַלבן מיליאָן מענטשן. צווישן די על פי נס לעבנגעבלי-בענע מענטשן געפינט זיך יאָנאַס טורקאָוו. ער, וואָס האָט אַ געזעל-שאַפטלעכן צוגאַנג צום טעאַטער, האָט ד ע ם צוגאַנג אַרויסגעוויזן

נונגען און האנדלונגען פון פערזאָ-
נען, וואָס אַ טייל פון זיי זענען גע-
בליבן ביים לעבן. אויב איך האָב
נישט קיין טעות, איז איינער פון די
טיפּן, דער זשורנאַליסט נאָוואַגרווד
קי, וואָס איז נאָך היינט טעטיק און
שרייבט זכרונות. ער איז אָבער גע-
נוג אָביעקטיוו צו שילדערן פּאָזיטיווע
טיפּן אַפילו פון „יודנראַט“. ער גיט
אַ גוטן פּאָרטעט פון טשערניאַקאָוו,
וועלכער איז אויך פּסיכאָלאָגיש פּאַר-
טיפּט און ווייזט, ווי אזוי דער
פּערזענלעך אנשטענדיקער
מענטש איז געזעלשאַפֿט-
לעך געוואָרן שעדלעך, אַדאָנק זיין
שוואַכן כאַראַקטער און נישט קאַנען
זיך באַפרייען פון די שעדלעכע עלע-
מענטן, וואָס האָבן אים אַרומגע-
רינגלט.

מיר געפינען אין בוך אָבסערוואַ-
ציעס, וואָס זענען כאַראַקטעריסטיש
פאַר דער תקופה. מיר דערוויסן זיך,
למשל, אז אין דער ערשטער פּאָזע
פון געטאָ האָט זיך געשאַפן אַ נייע
פּרנסה פאַר אַרעמעלייט: זיי זענען
געגאַנגען אַרבעטן, אַנשטאָט די ריי-
כע, באַקומענדיק דערפאַר באַאַלמט,
און זענען די ערשטע אומגעקומען.
אַ סך אָרט גיט אָפּ טורקאָוו דעם
קולטור-לעבן אין געטאָ: טעאַטער,
רעפּעראַטן, ליטעראַרישע קאַנקורסן.
אַנג דערוויסן מיר זיך, אז אויך דער
מחבר האָט באַקומען אַ ליטעראַרישע
פּרעמיע.

נאָר בייסיקע באַמערקונגען לאָזט
טורקאָוו הערן בנוגע דעם געסטאַפּאַ-
אַנענט ד"ר אַלפּרעד נאַסיג,
וועלכער האָט אָנגעפירט מיטן „קול-

וואָרט, און אַ סך האַרץ. אָבער טור-
קאָוו באַגרענעצט זיך נישט מיט זיין
נע פּריוואַטע, פּערזענלעכע איבער-
לעבונגען. זיין געזעלשאַפֿטלעכער
חוש, זיין בריווינדיקער טעמפּעראַ-
מענט, זיין ליבשאַפֿט צו די גערודפ-
טע און געטריישאַפֿט צום פּאָלק האָ-
בן אים באַווייגן צו באַשרייבן אויך
די סביבה, די סאַציאַלע און געזעל-
שאַפֿטלעכע באַדינגונגען אין געטאָ.

און גראַד אין די טיילן פון בוך
ווייזט דער מחבר אַרויס אַן אויסער-
געווענלעכע בקיאות. ער באַרירט און
גיט אַ באַלויכטונג פון דער שעדלע-
כער ראָל פון אַ „יודנראַט“ און זיין
קאַמף מיט דער געזעלשאַפֿטלעכער
„אַליינהילף“, וועלכע האָט גענאָסן
פון צוטרוי פון דער באַפעלקערונג.
ער האָט גענוג מוט צו זאָגן אָפּן און
צו פאַראַרטלין געגאַטיווע דערשיי-

טור"רעסארט, אן אָפטיילונג, ווע-
מענס אויפגאבע איז געווען צו...
שפּיאַנירן.

מיט גרויס טאלאַנט זענען אָנגע-
צייכנט די געשטאַלטן פון יאָסל קא-
פּאָטע (ערליך), דעם דייטשן פּאַר-
טרויאונגס-מאַן, פון ערלעכן און פּאַ-
נאַטיש מסירת-נפּשדיקן נחום רעמד
באַ, פון אברהם געפנער און פּיל, פּיל
אַנדערע. מ'דאַרף ממש באַווונדערן
דעם זכרון, אפילו ווען אַ סך פון די
מאָמענטן זענען באַצייטנס נאַטירט
געוואָרן און ערשט נאָך דער באַפריי-
אונג אויסגעגראָבן געוואָרן פון בא-
העלטעניש.

דער זאַמלער-גייסט, וואָס האָט גע-
פונען אזא דערהויבענעם אויסדרוק
אין דער אַרבעט פון ד"ר עמנואל
רינגעלבוים האָט, ווייזט אויס, אָנגע-
שטעקט אויך טורקאָוו צו פירן די
גאַנצע צייט אַ טאָגבוך, צו זאַמלען
בילדער, ידיעות אא"וו, וואָס גייען
אַריין אין איצטיקן בוך.

טורקאָוו, דער אַרטיסט, האָט
אַרויסגעוויזן אַ סך פּאַכמעגישקייט
פון אַ היסטאָריקער אין צוגרייטונג
און באַאַרבעטונג פון מאַטעריאַל.
ספּעציעל גיט צו וואָג דעם בוך דער
אינדעקס פון קרוב טויזנט נעמען,
וואָס ווערן דערמאָנט אין בוך, און
נישט נאָר דערמאָנט. הן פון היסטאָ-
רישן, הן פון פּערזענלעכן אינטערעס
פון אַ סך קרובים איז דאָס גאָר וויכ-
טיק.

נישט ווייניקער וויכטיק, ווי די
פּאַסטן גופא, זענען די רעפּלעקסיעס,
באַטראַכטונגען, לירישע אויסגוסן פון
מחבר, ווייל זיי שטאַמען פון אַ מענ-

טשן, וואָס האָט דאָס אַלץ איבערגע-
לעבט, געזען מיט אָפּענע אויגן, גע-
פּילט מיט אַן עמפּינדלעך האַרץ.

נאָך אַ שילדערונג, ווי אזוי אַ דריי-
יאָריק מיידלעך ווינט איר יינגער
ברודערל אינמיטן געטאָ אויף אַ
פּראָסט און שניי און די דייטשן שיסן
אויף יעדן, וואָס וויל צוגיין און צו-
נעמען די קינדער זאָגט טורקאָוו, אַז
ער וועט דאָס בילד קיינמאַל נישט
פּאַרגעסן, און מיר גלייבן אים: מיר
טאָרן עס נישט פּאַרגעסן. עס איז
נישט דאָס אַיינציקע בילדל, וואָס
לאָזט זיך נישט פּאַרגעסן.

צי לאָזט זיך פּאַרגעסן די דערצייל-
לונג וועגן די צוגרייטונגען צום קאַמף,
ווען מען טראָגט געווער אויף אַ
טרעפּפונקט און מ'טרעפט נישט די
מענטשן, פּאַר וועלכע עס איז בא-
שטימט?

ווען ס'וואָלט נישט געווען קיין פּאַ-
ראַדאָקס, וואָלט איך געזאָגט, אַז
טורקאָוו האָט אָנגעשריבן אַ ב -
י ע ק ט י ו ו ע זכרונות, געשריבן
מיט טאַלאַנט, מיט קאַפּ, מיט נעפּיל.
עס איז אַ בוך פון גרויסן דאָקומענט-
טאָרן באַטייט, אַרויסגעגעבן מיט אַ
באַזונדערער פּיעטעט, וואָס מערקט
זיך אין אַלע דעטאַלן, פון דער הילע
ביון רעגיסטער, פון פּאַפּיר ביון גע-
נויעם צופאַסן די פּיל צענדליק ביל-
דער צום טעקסט.

טורקאָוו האָט אונדז געגעבן אויף
אַ ברייטער לייוונט דאָס בילד פון
געטאָ ביון אויפשטאַנד. נישט ווייני-
קער באַלערנדיק וועט זיין צו לייענען
דעם המשך — אויף דער אַרישער
זייט.

פּרץ גראַנאַטשטיין שרייבט וועגן צפורה קאַצענעלסאָן-נאַ-

בומאַזוס בוך „יצחק קאַצענעלסאָן — זיין לעבן און שאפן“ („די נייע צייט“, בוענאַס איירעס, 20טער אויגוסט 1948):

ווי ס'האָט זיך פאַרמירט זיין דיכטע-
ריש פילפאַרביקע פערזענלעכקייט.

אין דעם פאַרברענטן נישט ווייטן
עבר, אין דעם נאַענטן גאַלדענעם
אַמאַל; אין אונדזערע פאַרשוונדענע
יידישע שטעטלעך, בעת מיר זענען
אַרויס פון די ישיבות און בית
המדרש; שטייענדיק על פּרשת
דרכים, זוכנדיק דעם אומבאַקאַנטן
נייעם „לאַנ?"; ווען מיר האָבן נאָך
נישט באַנומען דעם טומל און רעש
פון „שטורעם און דראַנג", און נאָך
נישט געקענט שטאַרק פאַרדייען די
האַרטע וואַכעדיקע קעמפּערישע לוי-
דער פון אַרבעט און נויט, דאַן האָט
אונדזער „באַלעבאַטישער", „קליינ-
בירגערלעכער" דור זיך געקוויקט אין
די אידיילישע שטעטלעך, צווישן די
מעלאַנכאָלישע געסלעך און די שבת-
דיקע בין השמשותן מיט יצחק קאַ-
צענעלסאָנס לידער. ס'האָבן טויזנטער
יידישע זין און טעכטער געברומט
פאַרדבקעט ווי שטיילע תּפילות, אויס-
געזונגען אין פאַרנאַכטיקע דעמערוני-
גען, דאָס ליד פון אינטעליגענטישע
נאַגנדע יוגנטלעכע ספיקות:

„די זון פאַרנייט אין פלאַמען,

די זון מען זעט זי קוים,

אַזוי פאַרנייט מיין האַפּנונג,

אַזוי פאַרנייט מיין טרוים."

מיר האָבן נישט געווסט און קיינ-
מאַל נישט געקענט פאַרשטיין פון
וואַגען האָט זיך אַריינגעהאַפּטן אין
דער קאַנווע פון זיין זוניקן פאַעטישן
געוועב, אַזעלכע עלעגישע, אומעטיקע

פון די זעקס מיליאָן אומגעקומענע
יידן נאָך וועמען ס'זענען נישט גע-
בליבן קיין מצבות, קיין קדיש-זאָגער,
נייערט קופּעס אַש, וואָס דער ווינט
צעטראַגט אין חלל, האָבן בלוזי יחי-
די סגולה, די אומשטערבלעכע, זכיה
צו ווערן דערמאַנט אין דער יידישער
וועלט. צווישן די אויסדערוויילטע
„קרושים עליטע" פון רביים, דיכ-
טער און וויסנשאַפטלער, פאַרנעמט
יצחק קאַצענעלסאָן אויף און נ-
דזער אייביקן אומענדלעכן ערדלאָזן
„בית עולם אין דער לופטן" דעם סאַ-
מען חשובן אויבן-אָן, דעם „אוהל"
ווי עס ברענט דער נישט-אַנגעצונדע-
נער נר תמיד פון דעם אויסגעהרגע-
טן פּאַלקס...

יצחק האָט אַ דאָפּלטע זכיה! ער
האָט נישט נאָר איבערגעלאָזט אומ-
שטערבלעכע ספרים, וועלכע דאָס
יידישע פּאַלק וועט ליענען און אים
געדענקען, ער האָט אויך איבערגע-
לאָזט אַ שוועסטער וואָס האָט אים
געשטעלט אַ „מצבה" נישט פון שטיין
און ציגל, נייערט פון יידישע חנפּולע
זווייגענדיקע אותיות, מיט בלוט-
דורכגעוויקטע שורות פון אַ יידישער
טאַכטער, וואָס האָט דאָס פיינפּול
דערהויבן גליק, צו זיין יצחקס שוועס-
טער, און טראַגן אויף איר וואַנדער
אין די זיד-אַמעריקאַנער לענדער, אין
איר געמיט און איר זכרון, די סבי-
בה, דעם שטאַם, דעם גייסטיקן
שפּורדליקן לויטערן קוואַל, ווי יצחק
האָט געשעפּט מיט פּולע עמערס, און

ליטעראטור און קולטור, דעם גלויביג-
 קן פון יידישער נאַציאָנאַלער און סאָ-
 ציאַלער גאולה, נישט געבליבן מער
 אין דעם יידישן וועלטל ווי זיין צע-
 ווייטיקט האַרץ?

און פאַרוואָס יאָמערט עפעס אזוי
 ביטער דער זיסער ראָמאַנטישער נאַכ-
 טינאַל וועגן דעם טויט פון אַ יונג
 שיין מיידעלע, אין וועמען ער איז
 געווען פאַרליבט, און וויינט נעבן איר
 איינזאַמען קברל —

„על גבשוש בודד בקבר צר
 שכבה לה ילדתי כבר.“

מיר האָבן תמיד געמיינט, אז דאָס
 זענען דיכטערישע שטימונגען, אומער-
 טיקע פאַנטאַזיעס, וואָס געהערן צום
 ליטעראַרישן קלאַפּערגעצייג פון פּאָע-
 טישע פאַרשידנאַרטיקייטן און פּיל-
 פאַרביקייט, וואָס איז דער סימן
 מוכהק ביי די גרויסע דיכטער.

קומט אָבער איצט יצחק שוועס-
 טער, צפורה נאַכומאָוו מיט איר אינ-
 טערעסאַנטן בוך און גיט אונדז דעם
 שליסל מיט אלע זעלישע פאַקטאָרן,
 וועלכע האָבן געווירקט אויף יצחקס
 סענטימענטאַלן כאַראַקטער. מיר ווע-
 רן איצט געווויר אז אלע זיינע טיף
 פּאָעטישע עלעגיעס זענען נישט גע-
 ווען קיין סתם קאַפּריזנע, פעסימיס-
 טישע שטימונגען, נייערט אמתע,
 ווירקלעכע איבערלעבונגען, יועלכע
 האָבן שטאַרק געווירקט אויף זיין
 גייסטיקן מהות.

אין בוך איז פאַראַן אַ ווונדערבאַ-
 רע באַשרייבונג וועגן יצחקס יונגט-
 ליבעס, זיינע ערשטע געליבטע;
 פּרעכטיק-שיינע מיידלעך האָבן גע-
 טראָגן דעם זעלבן נאַמען: — אסתּר.

סטראָפּן? וווּ קומט צו דעם צעזונגע-
 נעם, לעבנסלוסטיקן, המשורר השובב
 — דער דיכטער פון „גנבולות ליטא“,
 וואָס זינגט אזוי מתיקותדיק וועגן
 אונדזערע שבתדיקע שטראַלנדיקע
 יידישע מיידלעך —

„אויפן שאַסיי אין די אַליען,
 מיידלעך יידישע שפּאַצירן, —
 שלאַנקע סאַסנעס, רויטע רויזן
 מעכטער יידישע שעמעריין.“
 אזעלכע אומעטיקע טרויעריקע שר-
 רות?

וואָס האָט געווירקט אויף דעם
 צאַרטן שפּילעוודיקן יצחק, אויף דעם
 ילד שעשוועים, ער זאָל שרױבן זיין
 עלעגיע:

„מכל המדות היו לי
 רק לבי, לבי נשאר לי.“

צי איז טאָקע דעם ענערנישן אַק-
 טיוון בויער און קעמפּער פון דער מאָ-
 דערנער העברעאישער און יידישער

די ערשטע געליבטע איז אלט געווען פערצן יאָר, געשפּילט אין יצחקס דראַמקרייזטעאַטער. יצחק האָט איר זייער ליב געהאַט. ביידע אסתרס זע-נען געשטאַרבן. יצחק איז געזעסן נע-בן זייערע בעטן ווען זיי האָבן אויס-געהויבט זייערע נשמות. זיי זענען געווען די גורמים פון זיינע עלעניעס, וועלכע אונדזער יוגנט האָט געזונגען אין דעם באַניגען פון יידישער נא-ציאָנאַלער רענעסאַנס, אין דעם אָנ-הייב פון היינטיקן יאָרהונדערט.

דאָס בוך האָט אַן אַלגעמיינעם קולטור־ווערט, אַ צושטייער צו דער געשיכטע פון פּוילישן יידנטום. עס שפּילט אָפּ דאָס גאַנצע שעפּערישע לעבן, דעם געראַנגל פון אידיען און באַוועגונגען, דעם אויפקום פון דער יידישער העברעאישער ליטעראַטור און זייערע טרענער און בויער אין די לעצטע פּופּיצין יאָר.

צפּורה נעמט איר גרויסן ברודער אָן פאַר זיין קינדעריש הענטל, מאַכט מיט אים אַ שפּאַציר, פירט אים דורך איבער אַלע יידישע שלאַכן, פון זיין געבורט-שטעטל קאַרעליטש, וואָס ליגט אַרומגערינגלט מיט צעגרינטע ווייך-פלושענע לאַנקעס און סאַסנע-וועלדער וווּ חברה יונגען מיט מידן קומען לייענען ביכער און פאַרברענ-גען. אָט דאָרטן אין שטעטל באַקומט ער זיין ערשטע דערציאונג, צווישן אַלטע איינגעזעסענע יידישע דורות: לימודים, קנאים און משכילים מיט גאווה (יצחקס טאַטע איז געווען ר' יעקב בנימין, אַ מיטאַרבעטער אין העברעאישן „האַשכול“). — אַ גזע פון תּלמיד־יהיחמים און אויך די קאַנטו-

רן, דער אָנהייב פון די נייע אויפגע-וואַכטע סאָציאַלע קולטור-כחות וועלכע האָבן זיך דורכגעריסן און אויפגעשטאַנען צום לעבן אין אַלע שטעט און שטעטלעך אין מזרח-איי-ראַפּע.

דער אויפקום פון ביבליאָטעקן און דראַמקרייזן, פּועלי-ציוניסטישע, בונ-דיסטישע גרופּן וואָס פאַרמעסטן זיך נישט מער און נישט ווייניקער ווי אַראַפּצוואַרפן דעם קיסר. אָט די נייע ווינטן בלאָזן אויך אין דעם אַלטן רעד-ליגעזן יידישן שטעטל קאַרעליטש. אַפּילו יצחקס מאַמע, הינדע דאַויד-זאָן, ר' יצחק־יהיאָל דעם רבס טאָכ-טער, ווערט אויך מיטגעריסן מיט די נייע חברה, גייט אין שטעטל זען ווי אַזוי מען שפּילט יידיש טעאַטער. פון דעם קליינעם שטעטל שפּאַצירט צפּו-רה מיט איר יצחקן אין דער אויפקו-מענדיקער גרויסער אינדוסטריאַלי-זירטער שטאָט לאָדזש. צווישן פאַ-בריקן און קוימענס, אַרבעטער-שטרייקן און סאָציאַלע קאַמפּן, אין וועלכע די יידישע מאַסן נעמען אַן אַקטיוון אַנטייל...

יצחק קאַצענעלסאָן איז אין בוך דער אַקס אַרום וועמען עס דרייט זיך דאָס אומגעקומענע פּוילבּלוטיק פאַרבנ-רייך יידיש לעבן. ער איז דער אַקס אויף וועלכן עס שלעפט זיך אויף די זאַמדיקע בלאָטיקע וועגן אונדזער יידיש וועגעלע, פאַרלאַדעוועט מיט אונדזער ביסל טייער האַרציק „דאָ-ברע מזל“, מיט אונדזערע ליטעראַ-רישע באַטעמטע שאַר ירקות, באַ-ווירצט מיט לידער און ניגונים, מיט מגידות און טעאַטער, מיט מתיקות-

דיקע ראָזשינקעס און מאַנדלען, אונ-
דזער מזהידיקע שבת־אויבס, אויב-
געוואַקסן און שמעקעדיק געבליט,
אויף אונדזערע שטאַרקע שטאַמען,
על נהרות פּוילן, וועלכע דער שונא
האָט אַרויסגעריסן מיטן וואַרצל, —
לעולם ועד.

ציפּורע נאַכומאָוו פירט אויך פאַר
אונדז דורך זייער אינטערעסאַנטע
ליטעראַרישע „סטאַטיסטן“, וועלכע
נעמען אַ בכבודיקן אַנטייל אין דער
דראַמאַטישער טראַגעדיע „יצחק קאַ-
צענעלסאָן“, הגם אלע שרייבער זע-
נען פאַר אונדז שוין באַקאַנט, דער-
שיינען זיי אין אַ גאַנץ נייעם ליכט.
מיר זעען יואל מאַסטבוים, ז. סעגאַ-
לאַוויטש, ספּעקטאַר, דער אייגנאַרטי-
קער פּאָעטישער דלפן הערשעלע און
דעם גרויסן יידישן שרייבער זלמן
שניאָור אַ גאַנץ אַנדערן, ווי מאַנכע
יידישע שרייבער זענען אים געוויינט

צו צייכענען. אָט אַ שטייגער אין דעם
בוך פון דעם קדוש אַלחנן צייטלין
„אין אַ ליטעראַרישער שטוב“, שיל-
דערט ער שניאָורן ווי אַ כּיזון, אַ
שלעכטן, קען נישט זען ווען קינדער
שפּילן זיך. צפּורע שילדערט אים
פּונקט פאַרקערט, — אַ מענטש וואָס
פּלעגט מאַכן פּריילעך, זיך שפּילן מיט
די קינדער, מאַכן פאַרשידענע לוס-
טיקע קונצן. אויך דער פּאַל וואָס י.
5. פּרץ האָט זיך באַמיט אין וואַר-
שע צווישן די יידישע שרייבער און
געוויינט אויף דוד פּרישמאַן, מ'זאָל
געבן יצחקס מאַמע, וועלכע איז ספּע-
ציעל געקומען צופּאַרן פון לאַדזש
קיין וואַרשע — צוויי טויזנט רובל,
כדי מען זאָל יצחקן באַפּרייען פון
מיליטער, איז אַ וויכטיקער צושטייער
צו דער פּערזענלעכקייט י. 5. פּרץ
און זיין באַציאונג צו יצחקן, און
בעיקר צו יונגע יידישע שרייבער אין
יענער צייט.

ס. נומקעוויטש שרייבט אין זיין אַרטיקל „ס'בוך וועגן גע-
שענדטן מענטשן“ וועגן מרדכי שטרינגלערס „מאידאַנעק“ (דער ווע-
קער, ניו-יאָרק, 1טער יוני 1948):

די יידישע וועלט, ווייסט נאָך גאַר-
נישט פון דעם, וואָס עס איז פאַרגע-
קומען. און נאָך מער, ער אַליין
גלויבט נישט, אַז ס'איז דאָ עמיצער,
וועלכער זאָל טאַקע אויף אַן אמת אי-
בערגעבן אַלי, וואָס עס איז געווען,
וואָס עס איז פאַרגעקומען מיט די
יידן אין די דייטשע מאָרד-פאַבריקן.
„מאידאַנעק“ איז אַ פּרווה פון
שטרינגלערן איבערצוגעבן ווי אזוי די
יידן האָבן געלעבט, געליטן, געהאַפּט

ווען די דייטשע מאָרד-לאַגערן זע-
נען אַריינגעפאַלן צום סוף פון דער
מלחמה אין די הענט פון די עלאים,
איז מרדכי שטרינגלער געווען דער
ערשטער, וואָס האָט געמאַכט אויפֿן
ציטערן די יידישע וועלט מיט זיינע
שיכֿדערונגען וועגן לעבן און אומקום
אין די לאַגערן.
און שוין דעמאָלט, מיט דריי יאָר
צוריק, האָט שטרינגלערן פאַרפּאַלגט
דער געדאַנק, אַז „די וועלט, אפילו

דעם שרייבער אליין נישט גלויבן, אז דאָס איבערגעלעבטע איז גאָר מעגלעך געווען...

א טיפער אָפּגערונט מיט שמוציקן שוים אויף די ראַנדן איז געווען צור געגרייט פאַר אַלע וואָס זענען אין מאַידאַנעק אָנגעקומען. פאַרקויפטע ברואים ליגן אויפן קאַרק פון די שקלאַפּן, רויבן ביי זיי צו דעם איינ-ציקן לעפל זופּ, דאָס איינציקע רעשטל פון אַ פּיצלע ברױט.

שלאָגן, פּייניקן, טױטן, דערטרין-קען אין אַ פּאַס וואַסער, הענגען אויף רימענס, דאָס איז אַ נאַרמאַלע טאַג-דערשיינונג אין לעבן פון מאַידאַנעק. פאַרקערט, אויב ס'האַט זיך אַמאָל געמאַכט אַ שעה אָן די געשעענישן איז מען אומרויאַק געוואָרן, אז עפעס גאָר שרעקלעכערס וועט פאַרקומען.

ווי איז אַהינגעקומען דער מענטש? דער פשוטער מענטש? שטרינגלעך האָט אים אין זײַן לאַנגן לאַנגער-לעבן קײנמאָל און אין ערנעץ נישט געפּר-נען. אויף 235 זײטן פון דעם ערשטן בוך, מאַידאַנעק" ווערט געשילדערט גאָר איין אינזשעניער, וועלכער האָט געזאָלט זײַן אַ פּאַליאַק (שטרינגלעך גיט אָבער אַנדרײַטונגען, אז ער זאָל האָבן געווען אַ ייד) וועלכער האָט אַוועקגעקוקט, נישט געקענט קוקן די שקלאַפּן אין די אויגן און דאָס איז גענוג געווען, אז ער זאָל ווערן ממש פאַרגעטערט ביי די לאַגערניקעס, אַלס מענטש...

נישט געווען קײן איין דײַטש, אַפּילו נישט צווישן די פּאַליטיש-פאַרשיקטע, ד. ה. צווישן סאָציאַליס-טן און קאָמוניסטן, וועלכע זאָלן

און אומגעקומען אין איינעם פון די לאַגערן, וועלכער האָט זיך געפונען נישט ווייט פון דער אַמאָל יידישער שטאָט לובלין. אין מאַידאַנעק זענען אומגעקומען ביי אַ נידער-ט-האַלדן מיליאָן מענ-טשן, מײסטנס יידן. דאָס איז גע-ווען איינער פון די ערשטע לאַגערן, וועלכע זענען באַלד ביי זייער אַנט-שטייאונג פאַרטראַכט געוואָרן אַלס אומקום-פּלאַץ פאַר די פּוילישע יידן. אין פאַדערגונט פון דער באַשרײ-בונג רוקט מ. שטרינגלעך אַרויס דעם הונגער און פיזישע לײדן, וואָס זענען מיט דײַטשער מערדערישער פינקט-לעכקייט פאַרטראַכט געוואָרן צו באַ-טויבן דעם מענטש, כדי אים שפּעטער צוגעווינען צו טאַג-טעגלעכער שעה-דונג. הונגער, דער חלום וועגן אַ שטיקל ברױט, וועגן אַ מינוט רוי, האָט פאַרנומען דעם גאַנצן „איד" ביים מענטשן. אַפּטמאָל ווילט זיך

כאָטש איינמאָל געווען זיך אַרויסגע-
וויזן מיט פשוטער מענטשלעכקייט,
מיט מיטלייד, מיט... נישט קענען קו-
קן אין די אויגן די געפייניקטע.

פאַרקערט, די דייטשע פּאָליטישע
אַרעסטירטע זענען געווען אָפּטמאָל
שרעקלעכער און איינער אַ פּאָליטיש-
פאַראורטיילטער פון ווין האָט זיך
אויסגעצייכנט מיט זיין דערשטיקן
יידן אָדער זיי דערטרינקען אין אַ
פּאַס וואַסער.

אַ באַזונדער קאַפיטל ווידמעט מ.
שטרינגלער צו די יידישע קינדער אין
לאַגער. די נאַצישע האָבן איינצלענע
יידישע קינדער פאַרדאָרבן, פאַרסמט
מיט מכלמרשמע פּריווילעגיעס און
מיט מאַכט איבער די דערוואַקסענע.
מיר טרעפן דאָ אָבער סימפּאַטישע
שטריכן ביי קינדער, וועלכע האָבן
פיל אַרויסגעהאַלפן זייערע עלטערן
און סתם יידן מיט טאַג-טעגלעכע טו-
בות, שטעלנדיק אין סכּנה זייער איי-
גן לעבן.

שרעקלעך איז אָבער דער פּאַל מיט
אַ 12 יאָריקן יינגל, וועלכער איז גע-
בראַכט געוואָרן אין לאַגער צוזאַמען
מיט זיין טאַטע-מאַמע. מען האָט דאָס
יינגל פאַרדאָרבן, דעמאָרליזירט,
פאַרטויבט, און אויפן הויטן טאַג פון
זיין זיין אין מאַידאַנעק, האָט מען
אים געצוונגען ער זאָל פאַרלייגן אַ
שטריק אויף די העלדזער פון אייגע-
נע טאַטע-מאַמע.

ווי קען מען אויסרעכענען אין אַן

אַרטיקל כאָטש אַ טייל פון יענע גי-
הם-סצענעס אין מאַידאַנעק? ווי קען
מען איבערדערציילן שטרינגלערס איר
בערלעבונגען פון אַ פּאַר מ י-
נ ו ט זיין אין די גאַנצ-ציימערן פון
מאַידאַנעק?

מ. שטרינגלערס בוך לאָזט זיך נישט
„אַפּשאַצן“ מיט די געווענלעכע לי-
טעראַרישע מאָסן פון טעמאַטיק,
שפּראַך, סטיל. שטרינגלערס בוך איז
אַ געוואַלטאַמע באַשולדיקונג קעגן
דייטשן, רופט אַרויס צווייפלען וועגן
דורות קולטור-שאַפּונגען און קולטור-
דערגרייכונגען.

שטרינגלערס בוך מאַכט אויפּטרייס-
לען יעדן געפיל אונדזערן און די, ביי
וועמען עס איז געבליבן דער גלויבן,
אַז אונדזער מענטשהייט איז נאָך
נישט פאַראורטיילט אויף אונטער-
גאַנג און דעגענעראַציע, וועט פון דעם
בוך אַרויסציען אַ מוסר-השכל, אַז
אין גאַנצן נייע וועגן דאַרף מען זוכן
צו היילן און אויפהאַלטן דעם מענטש.

:: :: ::

אין ביבליאָטעק, וווּ איך האָב גע-
נומען דאָס בוך, האָט מיר די ביבליאָ-
טעקאַרין געזאָגט: „דאָס בוך האָבן
מיר שוין 6 מאָנאַטן און איר זענט
דער דריטער, וואָס לייענט עס. יידן
זאָגן מיר, אַז זיי האָבן נישט קיין
נערוון...“

טראַגישער גורל פון אונדזער פאַר-
פייניקט פּאָל! מען האָט נישט קיין
נערוון צו לייענען און איבערליידן זיין
אומקום...